

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**GEÇ DEMİR ÇAĞI MEZRAA-TELEİLAT PIŞMIŞ TOPRAK ASTARTE LEVHALARI
VE PERS ATLI FİGÜRİNLERİ: ARKEOLOJİK VE KÜLTÜREL BİR
DEĞERLENDİRME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Yalçın KAMIŞ**

**TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. S. Yücel ŞENYURT**

ANKARA 2005

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

**Yalçın Kamış'a ait Geç Demir Çağı Mezraa-Teleilat Pişmiş Toprak Astarte
Levhaları ve Pers Atlı Figürinleri: Arkeolojik ve Kültürel Bir
Değerlendirme** adlı çalışma, jürimiz tarafından

.....
Anabilim/anasanat Dalında DOKTORA/SANATTA YETERLİK/ YÜKSEK
LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)
Başkan
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(İmza)
Üye.....
Akademik Unvanı, Adı Soyadı (Danışman)

(İmza)
Üye.....
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖNSÖZ

Geç Demir Çağı Mezraa-Teleilat Pişmiş Toprak Astarte Levhaları ve Pers Atlı Figürinleri: Arkeolojik ve Kültürel Bir Değerlendirme adlı bu çalışma, Şanlıurfa İli, Birecik İlçesinin yaklaşık beş kilometre güneyinde bulunan Mezraa-Teleilat höyüğünde gerçekleştirilen arkeolojik kurtarma kazılarında ortaya çıkartılan Astarte Levhaları ve Pers Atlı Figürinleri'nin arkeolojik ve kültürel açıdan değerlendirilmesini içermektedir. Ülkemizde bugüne kadar gerçekleştirilen pek çok kazıda Mezraa-Teleilat höyüğünde ortaya çıkartılan Astarte levhaları ve Pers atlı figürinleri ile benzerlikler gösteren buluntu grupları ile karşılaşılmasıdır. Ancak, bu buluntular sistematik bir biçimde ele alınarak yayınlanmamışlardır.

Mezraa-Teleilat Astarte levhaları ve Pers atlı figürinleri üzerinde yürüttüğümüz araştırmanın temelini Geç Demir Çağı kültürü içerisinde önemli bir yere sahip olan bu figürin gruplarının sistematik bir şekilde ele alınması kaygısı oluşturmaktadır. Bu noktada, temelde yatan fikrin tez çalışmasıyla bir nebze de olsa gerçekleştirilmesinde fikirleri ile beni yönlendiren ve çalışmamın sonuçlanmasında önemli bir paya sahip olan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. S. Yücel Şenyurt'a ve Mezraa-Teleilat figürinlerini çalışma olanağı sağlayan Prof. Mehmet Özdoğan'a değerli katkıları için teşekkürü borç bilirim.

Yalçın KAMIŞ

Ankara 2005

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II
TABLO VE LEVHA LİSTESİ	IV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEZRAA TELEİLAT HÖYÜK

1. Coğrafi Konum ve Topografik Yapı	5
2. Kazı Çalışmaları ve Stratigrafik Durum	7
3. Geç Demir Çağı'nda Mezra Teleilat ve Çevresi	13

İKİNCİ BÖLÜM

MEZRAA TELEİLAT ASTARTE LEVHALARI

1. Astarte Levhalarının Kontekstleri	19
2. Astarte Levhalarının Üretim Tekniği	24
3. Astarte Levhalarının Tipolojisi	27
3.1. Tipolojide İzlenen Yöntem	28
3.2. Çıplak Tipler	28
3.2.1. Tip A-1	29
3.2.2. Tip A-2	30
3.2.3. Tip A-3	31
3.3. Giyinik Tipler	32
3.3.1. Tip B-1	33
3.3.2. Tip B-2	34
3.3.3. Tip B-3	37
4. Astarte Levhalarının Karşılaştırması	37
5. Astarte Levhalarının Fonksiyonları	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**MEZRAA TELEİLAT PERS ATLI FİGÜRİNLERİ**

1. Pers Atlı Figürinlerinin Kontekstleri	48
2. Pers Atlı Figürinlerinin Üretim Teknikleri	54
3. Pers Atlı Figürinlerinin Karşılaştırması	57
4. Pers Atlı Figürinlerinin Fonksiyonları	59
SONUÇ	61
KAYNAKÇA	65
EKLER	
EK-1: TABLOLAR	73
EK-2: KATALOG	78
EK-3: LEVHALAR	122
ÖZET	151
ABSTRACT	152

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Mezraa-Teleilat Astarte levhalarının açmalara dağılımı

Tablo 2: Tez Çalışmasına alınan Mezraa-Teleilat Astarte Levhalarının Listesi

Tablo 3: Astarte Levhalarının Bulunduğu Merkezler

Tablo 4: Atlı figürinlerin açmalara dağılımı

Tablo 5: Atlı figürinlerin bulunduğu merkezler

LEVHA LİSTESİ

Levha 1: Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Levha 2: Birecik ve Yakın Çevresi

Levha 3: Mezraa-Teleilat Höyüğü Topografik Planı

Levha 4: Mezraa Teleilat Höyük Mimari Tabakaları

Levha 5: Mezraa-Teleilat Höyük Genel Görünüm

Levha 6: Mezraa-Teleilat Höyük Genel Görünüm

Levha 7-1: 19 L Açması Mimari Detay

Levha 7-2: 23 K Açması Mimari Detay

Levha 8-1: 19 L Açması Mimari Detay

Levha 8-2: Büyük Demir Çağı Yapısı Kuzeyden Genel Görünüm

Levha 9-1: 22 K Açması Detay Görünüm

Levha 9-2: Büyük Demir Çağı Yapısı Güneyden Genel Görünüm

Levha 10: Mezraa-Teleilat Astarte Levhaları

Levha 11: Mezraa-Teleilat Astarte Levhaları

Levha 12: Mezraa-Teleilat Astarte Levhaları

Levha 13: Mezraa-Teleilat Astarte Levhaları

Levha 14: Mezraa-Teleilat Astarte Levhaları

Levha 15: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

Levha 16: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

Levha 17: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

Levha 18: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

Levha 19: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

Levha 20: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

Levha 21: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

Levha 22: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

Levha 23: Mezraa-Teleilat Astarte Levhaları

Levha 24: Mezraa-Teleilat Astarte Levhaları

Levha 25: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

Levha 26: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

Levha 27: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

Levha 28: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

Levha 29: Mezraa-Teleilat Pers Atlı Figürini Parçaları

GİRİŞ

Geç Demir Çağı Mezraa-Teleilat Pişmiş Toprak Astarte Levhaları ve Pers Atlı Figürinleri: Arkeolojik ve Kültürel Bir Değerlendirme adını taşıyan bu çalışma, Şanlıurfa İli, Birecik ilçesinin yaklaşık beş kilometre güneyinde bulunan Mezraa-Teleilat höyüğünde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında ortaya çıkartılan Astarte Levhaları ve Pers Atlı Figürinleri'nin arkeolojik ve kültürel açıdan değerlendirilmesini içermektedir.

Mezraa-Teleilat höyükteki arkeolojik kazılar, Ilısu ve Kargamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi kapsamında 1999 yılında başlatılmıştır. 1999 yılından sonra aralıklarla devam ettirilen arkeolojik kazılarda Neolitik Dönem ve Demir Çağı ile ilgili önemli arkeolojik verilere ulaşılmıştır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan Astarte levhaları ve Pers atlı figürinleri höyüğün Demir Çağı tabakalarından elde edilen önemli buluntu grupları arasında sayılabilir. Tez çalışmasında, figürinlerin tanımlanarak değerlendirilmesinden önce Mezraa-Teleilat Höyük kısaca tanıtılmıştır. Höyüğün coğrafi konumu ve topografyasının kısaca ele alınmasından sonra, kazı çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Kazılar sonucunda tespit edilen arkeolojik tabakalara ilişkin bilgiler verilmiş ve Mezraa-Teleilat'ın Demir Çağı içerisindeki yeri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu yolla Mezraa-Teleilat buluntularının değerlendirilmesine yardımcı olabilecek bir çerçeve oluşturulması amaçlanmıştır.

Çıplak ya da giyinik olarak, ayakta ve cepheden betimlenmiş pişmiş topraktan küçük kadın heykelcikleri arkeoloji literatüründe "Astarte Levhaları" olarak adlandırılmaktadır. Kalıpta biçimlendirilen bu tip heykelcikler Mezopotamya, Suriye, Filistin ve Anadolu'da gerçekleştirilen çok sayıda kazıda açığa çıkartılmıştır. En erken örnekleri Akad Dönemi'ne tarihlenen bu

heykelciklerin, Geç Tunç Çağı'nda yaygınlaşmaya başladığı ve Demir Çağı'nda üretimlerinin yoğun bir biçimde devam ettiği bilinmektedir. Özellikle, söz konusu levhaların Geç Demir Çağı kültürlerinde oldukça yaygın bir kullanıma sahip olduğu gözlenmiştir.

Mezraa-Teleilat Höyük'te gerçekleştirilen kazılarda 38 adet Astarte levhası açığa çıkartılmıştır. Bulunan levhalardan 19 tanesi tez çalışmasına dâhil edilebilmiştir. Çalışmaya dâhil edilebilen levhaların öncelikli olarak kontektleri ele alınmış ve kontektlerin söz konusu levhalar için sağlayabileceği ipuçlarına ulaşmaya çalışılmıştır. Kontektlerin değerlendirilmesini takiben levhaların üretim teknikleri ele alınmıştır. Üretim tekniklerinin değerlendirilmesinden sonra, Mezraa-Teleilat'ta bulunan levhalar tipolojik açıdan değerlendirilmiş ve farklı tiplerin fonksiyonları kavranmaya çalışılmıştır. En son olarak da Mezraa-Teleilat levhaları benzer buluntular ile karşılaştırılmış ve levhaların fonksiyonları konusunda fikir yürütölmeye çalışılmıştır.

Genellikle Pers süvarisi olarak adlandırılan, pişmiş topraktan küçük atlı figürinleri, Suriye, Filistin, Anadolu ve Mezopotamya'nın diğer bölgelerinde bulunan arkeolojik merkezlerin Geç Demir Çağı tabakalarında oldukça sık rastlanan buluntu grupları arasındadır. Yaygınlık açısından Astarte levhaları ile paralellik sergileyen Pers atlı figürinlerinin hatırı sayılabilecek sayıda örneğine Mezraa-Teleilat Höyük'te gerçekleştirilen kazılarda da rastlanmıştır. Mezraa-Teleilat Höyükte toplam 61 adet Pers atlı figürini parçası bulunmuştur. Bu parçalardan ancak 30 tanesi tez çalışmasında ele alınabilmiştir. Astarte levhalarına benzer bir biçimde değerlendirilen figürinlerin öncelikle kontektleri kavranmaya çalışılmış ve kontektlerin değerlendirilmesini takiben figürinlerin üretim teknikleri değerlendirilmiştir. Kontektlerin ve üretim tekniklerinin değerlendirilmesinden sonra ise figürinler benzer buluntu grupları ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında figürinlerin olası fonksiyonları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Mezraa-Teleilat Höyük'te bulunan Astarte levhaları ve Pers atlı figürinlerinin değerlendirilmesi neticesinde her iki buluntu grubunun birbiriyle ilişkili olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer kontekstlerden ele geçen iki buluntu grubu arkeoloji literatüründe genellikle kült objeleri olarak ele alınmaktadır. Ancak, bu objelerin ait olabileceği ritüeller ve ritüellerin hangi tanrı ya da tanrıça ile ilişkilendirilmesi gerektiği tartışma konusu olmaktadır. Astarte levhaları genellikle kökleri Tunç Çağı'na inen İştar-Astarte kültü ile ilişkilendirilmektedir. Pers atlı figürinlerinin durumu ise daha karmaşıktır. Bu figürinler farklı bölgelerde değişik tanrılar ile ilişkilendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEZRAA-TELEİLAT HÖYÜK

Mezraa-Teleilat Höyük Şanlıurfa İli, Birecik ilçe merkezinin 5 km güneyinde, Mezraa köyünün sınırları içerisinde bulunmaktadır.¹ Fırat Nehri'nin sol yakasında nehirden yaklaşık bir kilometre mesafedeki geniş bir düzlükte bulunan höyük, ilk olarak 1989 yılında G. Algaze'nin Fırat havzasında gerçekleştirdiği yüzey araştırması sırasında tespit edilmiştir **(Levha 2)**.² Höyüğün bulunduğu Mezraa Köyü, bölgede inşa edilen Birecik barajı ve Kargamış barajlarının etkisiyle hızla büyümüş ve kesintili olarak Fırat boyunca iki kilometrelik bir alana yayılır hale gelmiştir.³ Köyün muhtarlığının da içinde bulunduğu eski merkezi Mezraa-Teleilat höyüğün kuzey uzantısını kaplamaktadır. Ancak höyüğün büyük bir kısmı modern yapılaşmanın bulunmadığı köyün iki mahallesi arasında boş olarak kalmıştır **(Levha 6)**.

Mezraa-Teleilat höyüğün kuzeyinde bulunan modern köy, höyüğün bu yönde ne kadar devam ettiğinin belirlenmesini olanaksız hale getirmiştir. Güneyde ise höyüğün arkeolojik dolgusu akarsu taraçası ile eğimli olarak birleşmiş ve bu durum höyük sınırının belirsizleşmesine neden olmuştur **(Levha 3)**.⁴ Doğuda bulunan karayolunun ötesinde höyüğün devam edip etmediği belirlenememiştir. Fırat Nehri'ne bakan batı kısımda ise doğal taraça höyüğün sınırını belirlemiştir. Ancak taraçayı oluşturan alüvyal dolgunun arkeolojik katmanları örtüp örtmediği belirgin değildir.

Sınırları yukarıda kabaca tarif edilen höyük, kuzey-güney yönünde 350 m uzunluğa, doğu-batı yönünde ise 170 m uzunluğa sahiptir. Yaklaşık 7 hektarlık⁵ bir alanı kaplayan höyüğün arkeolojik dolgusunun kalınlığı 6

¹ Özdoğan vd., 2001: 166.

² Algaze vd., 1994: 46.

³ Özdoğan vd., 1999: 4.

⁴ Özdoğan vd., 1999:5.

⁵ Özdoğan vd., 2001: 166.

metreden az değildir.⁶ Denizden en yüksek noktası 347.1 metre olan höyük, Fırat Nehri'nin günümüzdeki yatağından yaklaşık 10 m kadar yüksekte bulunmaktadır.⁷

Höyüğün fiziksel tanımı yapılırken göz önünde bulundurulması gereken bir diğer nokta yakın dönemde höyükte insan eliyle gerçekleştirilen değişiklikler ve tahribatlardır. Köylülerden edinilen bilgilere göre höyüğün yapısı sulu tarım yapılması amacıyla 15 yıl kadar önce mekanik olarak değiştirilmiştir.⁸ Buna göre kuzeydeki höyük yükseltisinin kuzeyinden 100 metrelik bir bölüm 3-4 metre kadar derinliğe kadar kazılmış ve köye doğru olan çukurluğa doldurulmuştur (**Levha 3**). Hiç kuşkusuz bu değişiklikler yukarıda belirttiğimiz fiziki sınırları daha da muğlâk hale getirmekte ve höyüğün geçmişteki sınırlarının belirlenmesini olanaksız hale getirmektedir.

1. COĞRAFİ KONUM VE TOPOGRAFİK YAPI

Kargamış baraj havzasının bulunduğu alan denizden yükseklik açısından değerlendirildiğinde, yüksek platolardan oluşan Anadolu kütlelerinden ziyade alçak düzlüklerin oluşturduğu Suriye ile daha fazla benzerlik göstermektedir (**Levha 1**). Ancak Birecik'in hemen kuzeyinde yükselmeye başlayan arazi yapısı göz önünde bulundurulduğunda Birecik bölgesini her iki coğrafi bölge arasında bir geçiş alanı olarak düşünmek yerinde olacaktır.⁹ Bu geçiş coğrafyasının belli başlı jeomorfolojik yapıları olarak, Fırat nehrinin taşkın alanları, platolar, pedimentler, Pleistosen dönemin yüksek nehir terasları ve Geç Pleistosen-Holosen döneminin alçak terasları sıralanabilir.¹⁰ Bölgenin kayaç yapısının önemli bir kısmını Eosen ve Miyosen yaşlı kayaçlar oluşturmaktadır.¹¹

⁶ Özdoğan vd., 2001: 166.

⁷ Özdoğan vd., 2001: 166.

⁸ Karul vd., 2001: 135.

⁹ Özdoğan vd., 1999: 4.

¹⁰ Algaze vd., 1994: 6.

¹¹ Algaze vd., 1994: 6.

Birecik ve kuzeyinde uzanan coğrafyanın ana biçimlendiricisi Fırat Nehri'dir. Birecik'in kuzeyinde kireçtaşı platoya açtığı vadide akan Fırat Nehri, Zeugma civarında görünüm değiştirmeye başlar. Bu alanda Fırat'ın üzerinde aktığı platonun yüksekliğinin azaldığı ve nehrin yatağının genişlemeye başladığı hemen göze çarpmaktadır.¹² Zeugma'nın bulunduğu bölgede doğuya doğru yönelmeye başlayan nehir Birecik civarında Eosen yaşlı aşınmış kireç taşları¹³ ile karşılaşınca tekrar güneye yönelir ve nehrin vadisi Birecik civarında 2 km genişliğe ulaşır (**Levha 2**).¹⁴ Birecik'ten sonra Fırat vadisi hiçbir engelle karşılaşmadan açılır ve bu noktadan sonra taşkın ovası şeklini alan bir yatakta akmaya başlar. Taşkın ovası şeklindeki yapı Geç Pleistosen ve Holosen döneminin alçak nehir teraslarını oluşturmaktadır. Alçak nehir terasları bölgedeki antik yerleşmelerin çoğunluğunu barındıran jeomorfolojik yapıdır. Bu terasların düz, ekilebilir alanlar sağlaması ve su kaynaklarına yakın olması insan toplulukları açısından çekici olmuştur.¹⁵

Birecik'in yaklaşık 5 km güneyinde bulunan Mezraa-Teleilat höyüğünün bulunduğu düzlük, Fırat Nehri'nin menderes kıvrımları yaparak sık sık yatak değiştirdiği bir alanda bulunmaktadır (**Levha 5**). Taşkın ovası şeklindeki arazinin iki yanında alçak kıyı terasları bulunmaktadır. Taşkın ovası kuzeyden ve güneyden Fırat'ın günümüzdeki yatağına kadar uzanan kireçtaşı sırtlar ile çevrelenmiştir.¹⁶ Düzlüğün doğu sınırı da kireç taşları tarafından çizilmektedir.¹⁷ Kireçtaşı kayalıkların geniş bir yay çizerek içeri doğru yönelmesi, düzlüğün Pleistosen dönemdeki bir menderes yeniğinin kısmen Fırat'ın getirdiği alüvyonlarla kısmen de tepelerden inen molozlarla dolması sonucunda oluşmuş olabileceğini göstermektedir.¹⁸

¹² Kennedy, 1998: 19.

¹³ Wilkinson, 1990: 9.

¹⁴ Kennedy, 1998: 19.

¹⁵ Algaze, 1994:7.

¹⁶ Özdoğan vd., 2001: 165.

¹⁷ Özdoğan vd., 2001: 165.

¹⁸ Özdoğan vd., 2001: 165.

Höyüğün çevresindeki çakıllı dolgulardan oluşan ana toprak ile birlikte çevrede bulunan mevsimlik dereler göz önünde bulundurulursa, Neolitik Dönem’de Mezraa-Teleilat’ın bu derelerden birisi ile Fırat Nehri’nin birleştiği bir delta üzerinde kurulmuş olabileceği düşünülebilir.¹⁹

2. KAZI ÇALIŞMALARI VE STRATİGRAFİK DURUM

Mezraa-Teleilat höyükteki arkeolojik kazılar Ilısu ve Kargamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi kapsamında 1999 yılında başlatılmıştır. Höyükteki kazılar İstanbul Üniversitesi’nin bilimsel başkanlığında 1999 yılından itibaren aralıklı olarak devam ettirilmektedir. Höyükte gerçekleştirilen arkeolojik kazılardan elde edilen bilimsel sonuçlar yıllara göre aşağıda kısaca sunulmuştur.

1999 Yılı Kazıları: 1998 yılı yüzey araştırması sonuçlarına dayanılarak hemen hemen tümü Neolitik Dönem’e ait bir yerleşim olarak düşünülen Mezraa-Teleilat’ta 1999 yılında gerçekleştirilen arkeolojik kazılar, bu öngörünün doğru olmadığını göstermiştir.²⁰ 1999 yılında Mezraa-Teleilat Höyük’te 10 x 10 metrelik 15 açmada, 14 K plankaresinde 2 x 5 metrelik bir sondajda ve 14 K plankaresinde 5 x 5 metrelik bir alanda kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir (**Levha 3**). 1999 yılı kazıları höyüğün üzerinde en az üç yenilenme evresi bulunan büyük bir Demir Çağı yapısının varlığını ortaya koymuştur.²¹ Demir Çağı tabakalarının hemen altında dolgu kalınlığı 2 metreyi bulan Çanak Çömlekli Neolitik Çağ’a ait yapı katları bulunmaktadır. Bu evre Yakın Doğu’nun bilinen en eski çanak çömleği ile başlayarak Halaf Dönemi’ne kadar olan süreci yansıtmaktadır. Bu evrenin altında ise çok iyi korunan mimarisi ile Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem katmanları bulunmaktadır.²²

¹⁹ Özdoğan vd., 2001: 165.

²⁰ Karul vd., 2001: 133.

²¹ Karul vd., 2001: 133.

²² Karul vd., 2001: 133.

1999 yılı kazı çalışmalarından elde edilen bilimsel sonuçlar ana hatları ile yukarıdaki gibi verilebilir. Ancak çalışmamızın konusunu oluşturan Demir Çağı tabakalarından elde edilen sonuçlara daha detaylı olarak değinmek faydalı olacaktır.

Mezraa-Teleilat'ta 1999 yılında açığa çıkartılan Demir Çağı tabakaları I. kültür evresi olarak adlandırılmıştır.²³ Bu evrenin en az üç yenilenme evresi gösterdiği ve evrelerin en eskisinin Geç Tunç Çağı sonlarına, en yenisinin ise Helenistik Dönem içlerine tarihlenmesi gerektiği belirtilmiştir.²⁴

I. kültür evresinin en yeni yapı katı olan I A taş temelsiz kalın kerpiç duvarları olan büyük bir yapı kompleksi tarafından belirlenmektedir. Bu yapı kompleksi höyüğün üst yükseltisinin hemen hemen tamamını kaplayan tek bir anıtsal yapıdan oluşmaktadır. 1999 yılında gerçekleştirilen kazılarda bu yapının 26 x 20 metrelik bir kısmı açığa çıkartılmıştır. Kerpiç yapının yer yer 6 sıra yüksekliğe kadar korunmuş ana duvarlarının kalınlığı 90 cm civarındadır.²⁵ Büyük yapının açığa çıkartılan odaları arasında kapı geçişleri, ocak, fırın ve seki gibi mimari elemanların bulunmaması yapının temel seviyesinde korunduğunun göstergesidir. Büyük yapının kimi onarımlar geçirdiği ve onarımlar sırasında kimi mekânlarının bölündüğü yapının duvarlarındaki farklılaşmalardan anlaşılmıştır.

I A katının altında bulunan I B yapı katı taş temellerle karakterize olmaktadır. Bu evreye ait en iyi durumdaki mimari buluntular 21 H ve 21 I açmalarında açığa çıkartılmıştır (**Levha 3**). Söz konusu açmalardaki kalıntılar iki küçük bölmesi bulunan bir yapıya aittir.

I B yapı katını takip eden I C yapı katı kazı alanın kuzeyindeki açmalarda tespit edilmiştir. Bu açmalarda büyük kerpiç yapı ile yaklaşık

²³ Karul vd., 2001: 134.

²⁴ Karul vd., 2001: 134.

²⁵ Karul vd., 2001: 135.

olarak aynı yönde uzanan büyük bir taş duvar açığa çıkartılmıştır. Yaklaşık 1 m kalınlığındaki duvarın yapımında iç ve dış yüzeyde büyük taş bloklar kullanılmış, bunların arası ufak taşlarla doldurulmuştur.²⁶

1999 yılında gerçekleştirilen çalışmalarda ortaya çıkartılan mimari yapıların yanı sıra I. Kültür evresine ait daha farklı bulgularla da karşılaşmıştır. Bunların arasında bu döneme ait çeşitli çap ve derinliklerde çukurlar, 21 G açmasında açığa çıkartılan 2 mezar, Astarte levhaları, Pers atlı figürinleri ve 21 H açmasında bir çukurda toplu halde bulunan metal eserler sayılabilir.

2000 Yılı Kazıları: 2000 yılı kazı sezonunda, 1999 yılı açmalarına ek olarak 16 yeni açmada daha çalışılmıştır. 2000 yılı kazıları höyüğün güney kesiminde, Demir Çağı, Çanak Çömlekli Neolitik Dönem ve Çanak Çömleksiz Neolitik Geçiş Dönemi'nin anlaşılmasına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir.²⁷ 2000 yılı kazılarında en üst yapı katının Akamenid, bu yapı katının hemen altında iyi durumda bulunan yapı katının ise Yeni-Asur Dönemi'ne ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²⁸ Çanak Çömlekli Neolitik dönemin 1999 yılında belirlenen tabakalaşması daha geniş bir alanda test edilmiş ve daha iyi anlaşılmasına çalışılmıştır.²⁹

2000 yılı kazıları sonucunda, 1999 yılında önerilen Demir Çağı tabakalarının kronolojisinde değişiklik yapılmış ve I A tabakası için Akamenid Dönemi önerilmiştir.³⁰ 19 K açmasında açığa çıkartılan duvar ve yanındaki taş döşeme bu dönem için önerilen mimari buluntuları oluşturmaktadır. Höyüğün Akamenid tabakalarına ait mimari kalıntılar çok zayıf durumdadırlar ve bu tabakaya ait çok sayıda çukur açığa çıkartılmıştır.³¹ 2000 yılında açığa

²⁶ Karul vd., 2001: 138.

²⁷ Karul vd., 2002: 101.

²⁸ Karul vd., 2002: 101.

²⁹ Karul vd., 2002: 101.

³⁰ Karul vd., 2002: 104.

³¹ Karul vd., 2002: 104.

çıkartılan ve Akamenid Dönemi'ne tarihlenen en önemli buluntu gruplarını Astarte levhaları ve Pers atlı figürinleri oluşturmaktadır.

1999 yılı kazı raporunda I A tabakasına verilen anıtsal büyük kerpiç yapı 2000 yılı kazı çalışmaları sonucunda I B tabakasına verilmiş ve yapının tarihi için Yeni-Asur Dönemi önerilmiştir.³² 2000 yılında ortaya çıkartılan bölümlerle beraber yapının boyutları 43 x 30 metreye ulaşmıştır.³³ İçinde birkaç büyük depo kabından başka bir şey bulunmayan büyük yapının terk edilmeden hemen önce boşaltıldığı anlaşılmıştır.

Yukarıda kısaca belirtilen mimari buluntuların yanı sıra, 2000 yılı kazı çalışmaları sonucunda 21 G açmasında 2 adet Demir Çağı mezarı, I B yapısının güney duvarının hemen yanında yan yatmış beş büyük küp ve 19-20/F açmalarında çok düzenli açılmış daire biçimli çukurlar açığa çıkartılmıştır.³⁴ Derinliği 2 metreyi geçen bu çukurların kenarları özenli bir biçimde kerpiçle örülmüştür.³⁵

2001 Yılı Kazıları: 2001 yılında gerçekleştirilen kazılarda Demir Çağı'na tarihlenen büyük yapının kazısı tamamlanmış, Çanak Çömlekli Neolitik Dönem ile çalışmalarda ağırlık çanak çömleğin ilk ortaya çıktığı ve yaygınlaştığı evrelere verilmiştir.³⁶ Ayrıca Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem dolguları içerisinde açılan sondajda ana toprağa ulaşılmış ve bu döneme ait dolguların 4 m kalınlığında olduğu tespit edilmiştir.³⁷

Daha önceki yıllarda olduğu gibi 2001 yılında da Demir Çağı tabakalarına yönelik çalışmalar devam ettirilmiştir. Demir Çağı'nın ilk evresini oluşturan I A yapı katının açığa çıkartılması amacıyla gerçekleştirilen çalışmalarda yeni duvar izleri ve çukurlar bulunmuştur. Bu çukurlar ve mimari

³² Karul vd., 2002: 105.

³³ Karul vd., 2002: 105.

³⁴ Karul vd., 2002: 106.

³⁵ Karul vd., 2002: 106.

³⁶ Karul vd., 2004: 57.

³⁷ Karul vd., 2004: 57.

kalıntılar höyüğün doğu yarısında açığa çıkartılmıştır.³⁸ Bu döneme ait kimi taş temelli duvarların I B yapı katının kerpiç duvarları üzerine oturtulduğu gözlenmiştir. 2001 yılında açığa çıkartılan ve I A yapı katına tarihlenen mimari buluntular 21-22 M ve 23 K-L açmalarında yoğunlaşmaktadır. I A yapı katında 2001 yılında bulunan küçük buluntular arasında Pers atlı figürinlerinin yanı sıra çok sayıda çanak çömlek parçası bulunmaktadır.

I B yapı katında açığa çıkartılan büyük Demir Çağı yapısının Yeni-Asur Dönemi'ne tarihlenmesi önerisi 2001 yılı kazı sonuçlarına dayanılarak tekrarlanmıştır.³⁹ 40 x 32 m boyutlarındaki yapı tamamen açığa çıkartılarak plan özellikleri belirlenmiştir (**Levha 4**). Buna göre yapı, merkezi geniş bir avluyu çevreleyen magazin biçiminde iki sıra halinde yerleştirilmiş çeşitli biçim ve boyutlardaki mekânlardan oluşmaktadır.⁴⁰ Mekânların içerisinde gerçekleştirilen çalışmalarda özenle yerleştirilmiş in-situ depolama kapları ile karşılaşmıştır.

2001 yılı kazıları ile tamamı açılan büyük yapının plan özellikleri göz önüne alınarak Kuzey Suriye'de bulunan Yeni-Asur sarayları ile benzerlik kurulmuştur.⁴¹ Binanın büyüklüğü de dikkate alınarak, çevredeki üretimi denetleyen ve ürünleri Fırat yoluyla güneye sevk eden bir yerel yöneticinin sarayı olabileceği önerisi yapılmıştır.⁴² Açılan alanlarda çok fazla sayıda depolama küplerine ait parçalar bulunması bu fikri desteklemek amacıyla dile getirilmiştir.⁴³

2002 Yılı Kazıları: 2002 yılında Mezraa-Teleilat'ta gerçekleştirilen çalışmalar daha çok Demir Çağı ve Neolitik Dönem tabakalarının temizlik ve korunmalarına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir.⁴⁴ 2002 yılı çalışmalarının

³⁸ Karul vd., 2004: 60.

³⁹ Karul vd., 2004: 62.

⁴⁰ Karul vd., 2004: 62.

⁴¹ Karul vd., 2004: 63.

⁴² Karul vd., 2004: 63.

⁴³ Karul vd., 2004: 63.

⁴⁴ Özdoğan vd., 2004: 235.

Demir Çağı tabakaları açısından en önemli bulgusu, büyük kerpiç yapının bir duvarının köşesinde korunmuş durumda bulunan çivi yazılı tablet parçaları olmuştur. Tablet parçaları üzerinde yapılan çalışmalar, belgelerin Akamenid Dönemi'nde yazılmış Yeni- Babilce tabletler olduğunu ortaya koymuştur.⁴⁵

Kazı çalışmaları yukarıda kısaca verilen Mezraa-Teleilat höyüğün Demir Çağı tabakaları henüz tam anlamı ile aydınlığa kavuşabilmiş değildir. Ancak, kazı verilerinden hareket edilerek Demir Çağı tabakaları hakkında önerilerde bulunulması mümkündür. Kanımızca kazı raporlarında I A ve I B olarak isimlendirilen kültür evreleri, buluntulardan hareketle M.Ö. 6 yüzyıldan M.Ö. 4. yüzyıl sonlarına kadar uzanan bir kültürel sürece işaret etmektedir. Bu fikri desteklemek amacıyla kullanılabilecek buluntu grupları arasında Astarte levhaları, Pers atlı figürinleri, büyük yapının içersinde bulunan çivi yazılı tabletler ve damga bezemeli çanak çömlekler bulunmaktadır.

Kuzey Suriye ve yakın çevresinde oldukça fazla sayıda merkezde bulunan Astarte levhaları ve Pers atlı figürinleri genellikle yukarıda belirttiğimiz tarihsel sürecin içerisine oturtulmaktadır. Büyük yapının içerisinden bulunan tablet parçaları ise Veysel Donbaz tarafından okunmuş ve M.Ö. 454 ile M.Ö. 404 yılları arasına tarihlenmiştir.⁴⁶

Yukarıda belirtilen arkeolojik kanıtlar neticesinde höyüğün üst tabakalarını oluşturan Demir Çağı katmanları için en erken M.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı önerilebilir. Höyüğün en üst katmanlarını oluşturan tabakalar için ise elimizde çok fazla kanıt yoktur. Ancak, höyükten ele geçen az sayıdaki parlak siyah astarlı Grek seramik parçaları höyüğün en üst tabakasının M.Ö. 4. yüzyılın sonu olabileceğine işaret etmektedir.

Kazı raporlarında 1 C kültür evresi olarak belirtilen ve Geç Tunç Çağı'nın sonuna tarihlenen kalıntılar hakkında ise çok fazla fikir yürütmek

⁴⁵ Donbaz, 2003: 1-4.

⁴⁶ Donbaz, 2003: 1.

mümkün değildir. Höyükte Geç Tunç Çağı'nın sonuna tarihlenebilecek arkeolojik malzeme bulunup bulunmadığı şu aşamada fazla belirgin değildir.

3. GEÇ DEMİR ÇAĞI'NDA MEZRAA TELEİLAT VE ÇEVRESİ

Mezraa-Teleilat ve çevresinin Demir Çağı'ndaki tarihi coğrafyasının kavranması açısından en önemli yerleşim hiç kuşkusuz ki Kargamış şehridir. Demir Çağı'nın büyük bir kısmında bölgenin egemen gücü konumunda bulunan Kargamış'ın hinterlandında bulunan Mezraa-Teleilat ve çevresi bu gücün geçirdiği politik değişimlerden etkilenmiştir. Hitit İmparatorluk Çağı'nda merkeze bağlı vasal bir devlet konumunda bulunan Kargamış, Hitit İmparatorluğunun çökmesi ile beraber bağımsız bir devlet konumuna yükselmiştir.⁴⁷ Anadolu'nun doğusunda ve güneyinde ortaya çıkan Geç Hitit devletlerinden bir tanesi olan Kargamış, Demir Çağı boyunca Hitit kültürünün taşıyıcısı olmuştur.⁴⁸ İsmi Yazılı kaynaklarda M.Ö. 2500'lü yıllara kadar takip edilebilen şehirde ortaya çıkartılan arkeolojik buluntuların çoğunluğu Demir Çağı'na aittir.⁴⁹

Kargamış'ın Erken ve Orta Demir çağlarında geçirdiği değişiklikler çok belirgin değildir. Bu döneme ilişkin elimizde çok fazla yazılı belge yoktur. Ancak, Asur belgeleri bu dönemin kimi bölümlerine ilişkin sınırlı da olsa bilgi sağlamaktadır.⁵⁰ Kargamış, Demir Çağı boyunca Mezopotamya'nın egemen gücü olan Asur ile ilişkileri çerçevesinde yazılı belgelerde yer almaktadır. Asur devletinin Kargamış ve çevresine yönelik tavrı uzun bir süre boyunca bölgenin işgal edilmesi yönünde olmamıştır. III. Tiglat-pileser dönemine ait yazılı belgelerden de anlaşılacağı gibi Kargamış, uzun bir süre Asur İmparatorluğuna haraç ödeyen bir devlet konumunda olmuştur.⁵¹ Asur

⁴⁷ Hawkins, 1976: 429.

⁴⁸ Hawkins, 1995: 1295.

⁴⁹ Hawkins, 1976: 426.

⁵⁰ Hawkins, 1976: 441.

⁵¹ Klengel, 1992: 223.

devletinin Kargamış'ı içine alan bölgeye yönelik izlediği politika III. Tiglat-pileser'in halefi II. Sargon döneminde değişmeye başlamıştır. II. Sargon döneminde gücünün zirvesine ulaşan Asur devleti, yayılmacı politikasına hız vermeye başlamıştır. Bu çerçevede, II. Sargon Kargamış yöneticilerini Muşkili Mita ile işbirliği yapmakla suçlamış ve M.Ö. 717 yılında kenti işgal etmiştir.⁵² Kent yağmalanmış ve kent sakinleri sürgün edilerek yerlerine Asurlular yerleştirilmiştir. Bu tarihten sonra Asur bölgesi haline gelen Kargamış ve çevresine yazılı belgelerde fazlaca rastlanmamaktadır. Ayrıca, kentte gerçekleştirilmiş kazılar Asur Dönemi'ne ilişkin çok fazla veri sağlamamıştır.⁵³

Asur Dönemi'nde çok fazla bir önemi olmadığı anlaşılan kent bu dönemin sonuna doğru yeniden yazılı belgelerde geçmektedir. Med-Babil koalisyonun saldırısı ile M.Ö. 612 yılında Asur'un yönetim merkezi olan Ninive ele geçirilmiş ve Asur'un politik varlığına son verilmiştir.⁵⁴ Harran bölgesine çekilen Asur kralı Asur-uballit burada koalisyona direnmeye çalışmış; ancak M.Ö. 611 yılında Nabopolassar öncülüğünde gerçekleştirilen bir Yeni-Babil seferi ile yenilgiye uğratılmıştır. Harran'ı ele geçiren Yeni-Babil güçleri burada askeri bir karakol oluşturarak geri çekilmişlerdir.⁵⁵ Asur'un yıkılması ile birlikte Mısır, Suriye-Filistin bölgesinde etkin hale gelmiş ve M.Ö. 609 yılında Harran bölgesinde sıkışan Asur kuvvetlerine yardım etmek amacı ile askeri birlik göndermiştir.⁵⁶ Bölgede Asur'un boşalttığı alanı doldurmaya çalışan Mısır'ın bu faaliyetleri Yeni-Babil hükümdarlarının dikkatini çekmiş ve Kargamış bölgesinde bulunan Mısır birliklerine karşı Nabopolassar'ın oğlu Nabukadnezar öncülüğünde askeri sefer düzenlenmiştir.⁵⁷ Bu seferin sonucunda Mısır birlikleri yenilgiye uğratılmış ve Kargamış bölgesi Yeni-Babil devletinin etki alanına girmiştir.

⁵² Klengel, 1992: 226.

⁵³ Hawkins, 1975: 444.

⁵⁴ Hoglund, 1992: 12.

⁵⁵ Hoglund, 1992: 13.

⁵⁶ Hoglund, 1992: 13.

⁵⁷ Klengel, 1992: 231.

Kargamış bölgesinin Yeni-Babil kontrolüne geçmesinden sonra bölge ile ilgili yazılı kayıtlar çok sınırlı hale gelmektedir. Yeni-Babil devletinin Akamenid/Pers Hanedanlığı tarafından M.Ö. 539 yılında ortadan kaldırılmasıyla Kargamış bölgesi hanedanlığın parçası haline gelmiştir. Yeni-Babil topraklarının Akamenid Hanedanlığına geçmesi ile Babil ve Ebir Nari idari bölgesi kurulmuştur.⁵⁸ Babil bölgesini ve Fırat'ın batısındaki tüm toprakları içeren bu eyalet Kargamış bölgesini de içeriyordu. I. Darius'un Akamenid tahtına geçmesiyle birlikte imparatorluğun yönetimi de değişmiş ve ülke 20 satraplığa ayrılmıştır.⁵⁹ Satraplıklarla ilgili bilgimizin ana kaynağı olan Herodotos'un verdiği satraplık listesinden anlaşılabileceği gibi Babil ve Ebir-Nari eyaleti dağıtılmıştır. Herodotos'un satraplık listesinde 9. satraplık olarak verilen bölge Kargamış ve çevresini de içermiş olmalıdır.⁶⁰

Akamenid Dönemi boyunca tarihsel belgelerde belirgin olmayan Kargamış şehri ve yakın çevresi, M.Ö. 401 yılında kardeşine karşı ayaklanan Kuros'un ordusunda paralı asker olarak görev olan Ksenophon'nun Anabasis'inde verilen bölgelerden bir tanesidir. Araştırmacılar Anabasis'te "büyük, kalabalık ve zengin bir şehir"⁶¹ olarak tanımlanan Thapsakos'un, Kargamış bölgesinde olduğunu düşünmektedirler. Thapsakos'un yeri konusunda farklı fikirler ileri sürülmektedir. W. J. Farrell⁶² Thapsakos'un Kargamış, M. Gawlikowski⁶³ ise Zeugma olduğunu savunmaktadır.

Demir Çağı'nın başlarından sonlarına kadar oldukça merkezi bir konuma sahip olan Kargamış, Helenistik Dönem'le birlikte yerini Zeugma'ya bırakmıştır. Helenistik Dönem'den sonra bölgenin etkili ve güçlü şehri konumuna yükselen Zeugma'da Demir Çağı'na ait verilere ulaşılamamıştır.⁶⁴

⁵⁸ Stolper, 1989: 288.

⁵⁹ Klengel, 1992: 235.

⁶⁰ Herodotos, 3.92.

⁶¹ Ksenophon, I. IV. 11.

⁶² Farrell, 1961: 153.

⁶³ Gawlikowski, 1996: 133.

⁶⁴ Comfort vd., 2000: 108.

Yukarıda kısaca tarihsel verilere dayanılarak incelenen bölgede Geç Demir Çağı'na ilişkin arkeolojik veriler sunan merkezler arasında Hacı Nebi Höyük⁶⁵, Tillbeş Höyük⁶⁶, Tille Höyük⁶⁷, Mezra-Teleilat gibi höyükler bulunmaktadır. Bu yerleşmelerden elde edilen arkeolojik veriler bölgenin yukarıda özetlenen tarihsel çerçevesinde köklü değişikliklere yol açabilecek veriler sunmamıştır.

⁶⁵ Stein, 1998: 180.

⁶⁶ Fuensanta ve Mısır, 1998: 228.

⁶⁷ Blaylock, 1999: 271.

İKİNCİ BÖLÜM

MEZRAA TELEİLAT ASTARTE LEVHALARI

Çıplak ya da giyinik olarak, ayakta ve cepheden betimlenmiş pişmiş topraktan küçük heykelcikler arkeoloji literatüründe “Astarte⁶⁸ Levhaları” olarak adlandırılmaktadır. Kalıpta biçimlendirilen bu heykelcikler, Mezopotamya, Suriye, Filistin ve Anadolu’da gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda karşımıza çıkmaktadır. Babil bölgesinde Akad Dönemi’nin (M.Ö. 2334-2154) sonlarına doğru açık kalıp tekniği ile üreilmeye başlanan çıplak kadın heykelcikleri⁶⁹, Astarte Levhaları’nın en erken örnekleri olarak kabul edilmektedir. Orta Tunç Çağı’nın pişmiş toprak heykelcik repertuarında oldukça popüler bir yere sahip olan bu heykelcik tipi, aynı dönemde Suriye-Filistin bölgesine ve oradan da Mısır’a ulaşmıştır.⁷⁰ Geç Tunç Çağı ile birlikte Suriye-Filistin bölgesinde⁷¹ çıplak kadın heykelcikleri hızla yaygınlaşmaya başlamıştır.⁷²

Geç Tunç Çağı’nda Suriye-Filistin bölgesinde yaygın bir biçimde üretilen Astarte Levhaları, Erken ve Orta Demir çağlarında da üreilmeye devam etmiştir. Akamenid İmparatorluğu (M.Ö. 550-330) dönemi ile birlikte heykelciklerin üretiminde teknolojik ve ikonografik anlamda yeni bir evre başlamıştır. Akamenid döneminde heykelcikteki detayların daha iyi verilmesini ve seri üretime olanak sağlayan taş ya da metalden tek parçalı negatif kalıplar kullanılmaya başlamıştır.⁷³ Çıplak tipteki heykelciklerin yanı sıra giyinik tipte heykelcilerin üreilmeye başlaması bu dönemde karşımıza çıkan bir diğer yeniliktir. Akamenid İmparatorluğu döneminde oldukça geniş bir coğrafyada üretilen Astarte Levhalarının üretimi Helenistik Dönemde de

⁶⁸ Astarte, Eski Babil’in bereket tanrıçası İştâr’ın Eskiçağ Fenike ve Kenan bölgesindeki karşılığı olan Ashtoreth’e Yunanlıların verdiği isimdir. Bkz. Moorey, 1975b: 139-140.

⁶⁹ Auerbach, 1994: 74-76.

⁷⁰ Moorey, 2002: 203.

⁷¹ Suriye-Filistin bölgesi Geç Tunç Çağı heykelcikleri için bkz. Cornelius, 2003 ve Badre, 1980.

⁷² Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: 75. Ayrıca, Filistin ve Ürdün’de kayda geçen yaklaşık 3000 adet heykelcik bu yaygınlaşmanın boyutları hakkında iyi bir vermektedir. Bkz. Cornelius, 2004: 21.

⁷³ Moorey, 2002: 206.

devam etmiştir.⁷⁴ Ancak, söz konusu dönem içerisinde üretilen örneklerin ikonografisinde Helen etkileri baskınlaşmış ve tek parçalı negatif kalıp tekniğinin yerini çok parçalı kalıplar almaya başlamıştır.

Akad Dönemi'nin sonundan başlayarak Helenistik Dönem'in içlerine kadar devam eden kalıpta üretilmiş küçük kadın heykelciklerini tanımlamak amacı ile kullanılan "Astarte Levhası" nitelemesinin çok uzun bir dönem boyunca farklı kültür coğrafyalarında üretilen heykelcikleri tanımlamakta kullanılması bu kavramın sınırlarının belirlenmesini güçleştirmiştir. Mezraa-Teleilat kazısında açığa çıkartılan ve "Astarte Levhası" olarak adlandırılan heykelciklerin değerlendirilmesinde bu nitelemeden kaynaklanan belirsizlikten mümkün olduğunca uzaklaşmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Mezraa-Teleilat levhalarının tanımlanmasında aşağıdaki hususlar esas kabul edilmiştir.

- Heykelcikler kalıp tekniği ile kilden üretilmişlerdir,⁷⁵
- Heykelcikler çıplak ya da giyinik kadınları betimlemektedirler,
- Heykelciklerin üzerinde sıklıkla kırmızı boyaya rastlanmaktadır,
- Korunan kısımlardan anlaşıldığı kadarıyla, heykelciklerin boyları, 10-15 cm arasında değişmektedir,
- Heykelciklerin arkasında tıraşlama/düzeltilme izleri bulunmaktadır,

1999-2002 yılları arasında Mezra- Teleilat Höyük'te gerçekleştirilen kurtarma kazılarında toplam 38 adet "Astarte Levhası" açığa çıkartılmıştır. Höyüğün Demir Çağı tabakalarından ele geçen 38 heykelcikten yalnızca 19 tanesini inceleme fırsatı bulabilmemiz nedeniyle, değerlendirmelerimiz sadece bu parçalarla sınırlı olmuştur. Şüphesiz ki, inceleyemediğimiz diğer Astarte levhaları çalışmamızda ulaşılan sonuçların kısmi nitelikte olmasına yol açacaktır. Ancak, ele alınan parçalar üzerinden yapılan değerlendirmenin Mezraa-Teleilat'ın Demir Çağı tabakalarının anlaşılmasında önemli bir ipuçları sağlayabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

⁷⁴ Pruss, 2000: 52.

⁷⁵ Astarte Levhaları genellikle kilden üretilmekle berber cam ve fayans örnekler de bulunmuştur. Bkz. Riis, 1949: 77.

İnceleme fırsatı bulduğumuz levhalardan yalnızca bir tanesi tama yakın olarak korumuştur. Diğer parçalar Astarte Levhaları'na ait gövdelerden ya da baş kısımlarından oluşmaktadır. Höyük genelindeki 21 açmadan ve yüzeyden ele geçen levhaların değerlendirilmesinde öncelik buluntunun ait olduğu konteksin anlaşılmasına verilmiştir. Kontekstlere ilişkin değerlendirme, kazı kayıtlarından ulaşılabildiği kadarıyla Mezraa-Teleilat'ta bulunan tüm Astarte Levhaları'nın kontekt bilgilerini içermektedir.

1. ASTARTE LEVHALARININ KONTEKSTLERİ

1999, 2000, 2001, 2002, 2003 ve 2004 yıllarını kapsayan beş kazı sezonunda Mezraa Teleilat'ta, yaklaşık 5000 metrekairelik alan açılmıştır.⁷⁶ **Tablo 1**'de açılan alandan ele geçen Astarte levhalarının açmalara ve yıllara göre dağılımı sunulmuştur. Mezraa-Teleilat Astarte levhalarının detaylı kontekstleri ve bu kontekstlere dair ulaşılabilen bilgiler aşağıda açmalara göre verilmiştir.

18 G Açması: Höyüğün kuzey kesiminde bulunan açmadan, tamamı 1999 yılında olmak üzere, MT 99/15, MT 99/16 (**Katalog No 1, Levha 10-1**) , MT 99/17 (**Katalog No 3, Levha 10-3**), MT 99/207 ve MT 99/332 (**Katalog No 2, Levha 10-2**) envanter numaralı toplam 5 adet Astarte levhası ele geçmiştir. MT 99/207 envanter numaralı parça dışındaki levhaların tamamı açmanın güneyinde, 6-10/d-g plankarelerinde bulunan büyük çöp çukurunda bulunmuştur. Çok sayıda depo kabının parçalanarak atıldığı bu çukurun, höyükteki yapılardan birinin yenilenmesi sırasında istenmeyen parçaların atılması için bir kerelik kullanıldığı düşünülmektedir.⁷⁷ MT 99/207 numaralı levha ise olasılıkla açmanın güneyindeki çöp çukurunun açılması sırasında tahrip edilmiş olan, 4-6/d-g plankarelerindeki taş temelli mimari kalıntılarla

⁷⁶ Özdoğan vd., 2004: 236.

⁷⁷ Karul vd., 2001: 139; Özdoğan vd., 2001: 168.

aynı seviyede bulunmuştur. Taş temelli yapılar, Demir Çağı'na tarihlenmiştir.⁷⁸

18 H Açması: Höyüğün kuzey kesiminde bulunan açmadan, tamamı 1999 yılında olmak üzere, MT 99/8 (**Katalog No 9, Levha 12-1**) ve MT 99/117 (**Katalog No 7, Levha 11-3**) , envanter numaralı toplam 2 adet Astarte levhası ele geçmiştir. MT 99/8 envanter numaralı parça 1-10/a-k plankarelerinden yüzey buluntusu olarak ele geçmiştir. MT 99/117 envanter numaralı parça ise açmanın kuzeyinde bulunan çapı yaklaşık 7 metre ve derinliği 3 metre olan çöp çukurunda bulunmuştur. Çöp çukurunun kül ve kemik atıkları için uzun bir süre kullanıldığı gözlenmiştir.⁷⁹

18 K Açması: Höyüğün kuzeydoğusunda bulunan açmada, 2000 yılında MT 00/95 envanter numarası verilen bir adet Astarte levhası bulunmuştur. Demir Çağı'na tarihlenen büyük yapının kuzeydoğu köşesinin açığa çıkartıldığı açmanın, 9/d plankaresinde Demir Çağı çöp çukurlarından bir tanesinin hemen kuzeyinde ele geçmiştir.

18 L Açması: Höyüğün kuzeydoğusunda bulunan açmada 2000 yılında MT 00/275 (**Katalog No 19, Levha 14-3**) envanter numarası verilen bir adet Astarte levhası bulunmuştur.

19 D Açması: Höyüğün batı yamacında bulunan açmada, 2002 yılında MT 02/120 (**Katalog No: 6, Levha 11-2**) ve MT 02/407 (**Katalog No: 4, Levha 10-4**) envanter numaraları verilen iki adet Astarte levhası bulunmuştur. Levhaların her ikisi de höyüğün yüzey dolgusu içerisinde bulunmuştur.

19 F Açması: Höyüğün batısında bulunan açmada, 1999 yılında MT 99/116 (**Katalog No: 16, Levha 13-4**) envanter numarası verilen bir adet

⁷⁸ Özdoğan vd., 2001: 174, Resim 2.

⁷⁹ Karul vd., 2001: 139; Özdoğan vd., 2001: 168.

Astarte levhası bulunmuştur. Levha höyüğün yüzey dolgusu içerisinde bulunmuştur.

19 H Açması: Büyük Demir Çağı yapısının batı köşesinin açığa çıkartıldığı açmada, MT 99/18 (**Katalog No: 11, Levha 12-3**) envanter numarası verilen bir adet Astarte levhası bulunmuştur. Levha, 5/a plankaresinde, büyük yapının hemen batısındaki 3 adet çöp çukurunun arasında yer yer kül içeren toprak dolguda bulunmuştur.

19 I Açması: Höyüğün en yüksek kısmında bulunan açmalardan bir tanesi olan açmada, 1999 yılında MT 99/9 (**Katalog No: 14, Levha 13-2**), MT 99/155, MT 99/225, MT 99/226 (**Katalog No: 5, Levha 11-1**), MT 99/339(**Katalog No: 18, Levha 14-2**) ve 2000 yılında MT 00/467 envanter numarası verilen toplam 6 adet Astarte levhası bulunmuştur. MT 99/9, MT 99/225, MT 99/226 ve MT 99/339 numaralı parçalar açmanın yüzey dolgusunda bulunmuştur. MT 00/467 numaralı parça 4-8/g-ı plankarelerinde bulunan çöp çukurunda bulunmuştur. MT 99/155 numaralı levha ise büyük Demir Çağı yapısının 4-6/a-e plankarelerinde bulunan odasında bulunmuştur.

19 K Açması: Höyüğün tepe kısmındaki açmalardan bir tanesi olan açmada, 2000 yılında MT 00/89 (**Katalog No: 17, Levha 14-1 ve Levha 24-1**), MT 00/468, ve 2001 yılında MT 01/604 envanter numarası verilen 3 adet Astarte levhası bulunmuştur. MT 00/89 numaralı parça 1-10/a-k plankarelerinde, MT 01/604 numaralı parça ise 4-5/e-k plankarelerinde bulunmuştur.

20 G Açması: Höyüğün batı kısmında bulunan açmada, 1999 yılında 4/h plankaresinde MT 99/115 envanter numarası verilen Astarte levhası bulunmuştur.

20 M Açması: Höyüğün doğusunda bulunan açmada, 2001 yılında MT 01/341 ve MT 01/776 envanter numaraları verilen toplam iki adet Astarte

levhası bulunmuştur. MT 01/341 envanter numaralı parça 10/f plankaresinde höyüğün üst toprak dolgusu içinde bulunmuştur. MT 01/776 envanter numaralı parça ise açmanın doğusunda yüzey dolgusu içerisinde bulunmuştur.

21 H Açması: Höyüğün tepe kısmında bulunan açmalardan biri olan açmada, 1999 yılında MT 99/91 (**Katalog No: 8, Levha 11-4**) envanter numarası verilen bir adet Astarte levhası bulunmuştur. Levha, 2/d plankaresinde bulunmuştur.

21 I Açması: Büyük Demir Çağı yapısının güneybatı duvarının ve Demir Çağı'na tarihlenen dikdörtgen planlı küçük yapının doğu duvarının açığa çıkartıldığı açmada, 2000 yılında MT 00/466 (**Katalog No: 13, Levha 13-1**) envanter numarası verilen Astarte levhası bulunmuştur. Levha, 2-10/a-e plankarelerinde, dikdörtgen planlı yapının doğu duvarını tahrip eden çöp çukurları ile büyük yapının güneybatı duvarı arasında uzanan alanda bulunmuştur. Çok sayıda çöp çukuru ile karakterize olan açmadan ele geçen levha, bu çöp çukurlarının kullanıldığı evre ile ilişkili olmalıdır.

21 K Açması: Höyüğün tepe kısmında bulunan açmada, 2000 yılında MT 00/94 envanter numarası verilen bir adet Astarte levhası bulunmuştur. Levha, açmanın kuzeyinde 1-2/c-e plankarelerindeki çöp çukurunun içinde bulunmuştur.

21 L Açması: 21 L açmasında 2002 yılında MT 02/408 (**Katalog No: 15, Levha 13-3**) envanter numarası verilen Astarte levhası bulunmuştur.

21 M Açması: Büyük Demir Çağı yapısının doğu köşesinin hemen yanında bulunan açmada, 2001 yılında MT 01/ 533 ve MT 01/853 (**Katalog No: 10, Levha 12-2 ve 23-3**) envanter numaraları verilen iki adet Astarte levhası bulunmuştur. MT 01/533 numaralı parça 9/e plankaresinde yüzey

dolgusu içerisinde bulunmuştur. MT 01/853 numaralı parça da aynı şekilde açmanın yüzey dolgusu içerisinde ele geçmiştir.

22 I Açması: Büyük Demir Çağı yapısının güney köşesinin hemen batısında bulunan açmada, 2000 yılında MT 00/49 envanter numarası verilen bir adet Astarte levhası bulunmuştur.

22 K Açması: Büyük Demir Çağı yapısının güney köşesinin açığa çıkartıldığı açmada, 2000 yılında MT 00/122 (**Katalog No: 12, Levha 12-4**) katalog numarası verilen bir adet Astarte levhası bulunmuştur. Levha, herhangi bir mimari kontekste bağlı olmaksızın, höyüğün üst dolgusu içerisinde 3/h plankaresinde bulunmuştur.

22 M Açması: Höyüğün güneydoğu eteğinde bulunan açmada, 2001 yılında MT 01/385 envanter numarası verilen bir adet Astarte levhası bulunmuştur. Levha, açmanın kuzeyinde 2/c plankaresinde bulunan çöp çukurunun içerisinde bulunmuştur.

23 I Açması: Höyüğün güney eteğinde bulunan açmada, 2001 yılında MT 01/33 envanter numarası verilen bir adet Astarte levhası bulunmuştur.

Yüzey: 1999 ve 2001 yıllarında kazı kayıtlarına yüzey buluntusu olarak MT 99/10 ve MT 00/181 envanter numaraları ile geçirilmiş iki adet Astarte levhası bulunmaktadır.

Höyük genelindeki 22 açmadan ve yüzeyden ele geçen 38 Astarte levhasının kontekstlerine bakıldığında, levhaların höyük geneline yayıldığı görülmektedir. 18 G, 18 H, 19 I ve 22 M açmalarındaki çöp çukurlarında bulunan 7 levha ve 18 G açmasındaki taş temelli mimari kalıntılarla aynı seviyede bulunan 1 levha dışındaki Astarte levhalarının genellikle höyüğün üst dolgusunu oluşturan Demir Çağı tabakalarından geldiği görülmektedir. Buradan hareketle, Astarte levhalarının büyük bir kısmının belirgin

kontekstlere sahip olmadığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra, Astarte levhalarından hiçbirisinin in-situ durumda bulunmaması ve levhaların belirli mimari kontekstlerde yoğunlaşmaması kontekstlerden yola çıkılarak yapılabilecek yorumları kısıtlamaktadır. Çöp çukurlarında bulunan levhaların tarihlenmesi ve değerlendirilmesinde ise çukurlarda bulunan seramik ve diğer buluntular önem taşımaktadır. Ayını çukurlarda Pers Atlı figürinlerinin de bulunduğunu göz önüne alınırsa, çukurlardan ele geçen tüm buluntuların bir bütünlük içinde ele alınması gerekliliği açığa çıkmaktadır. Çukurlarda bulunan ve değerlendirme aşamasında bulunan seramikler üzerinde yapılan ilk gözlemler Mezraa-Teleilat levhalarının Geç Demir Çağı'na ait olduğu fikrini desteklemektedir.

2. ASTARTE LEVHALARININ ÜRETİM TEKNİĞİ

Mezraa-Teleilat'ta açığa çıkarılan Astarte levhaları üzerinde gerçekleştirilen incelemeler, levhaların tek parçalı kalıp tekniği ile üretildiğine işaret etmektedir. Bu teknik kilin negatif bir kalıba sıkıştırılarak preslenmesi esasına dayanmaktadır.

56 adet pişmiş toprak Astarte levhasından oluşan Tell Mastuma örneklerini değerlendiren araştırmacılar bu tip levhaların iki aşamada üretildiğini öne sürmektedirler.⁸⁰ Buna göre, ilk aşamada yeterli miktarda kil kalıba presleniyor, ikinci aşamada ise heykelciğin levha görüntüsünü sağlayan ve konturlarını keskinleştiren ikinci bir kil topağı levhanın arkasına ekleniyordu. Tell Mastuma örnekleri ile Mezraa-Teleilat levhaları arasında yaptığımız karşılaştırma bu iki aşamalı üretimin Mezraa Teleilat Astarte levhaları için de geçerli olduğunu göstermektedir.

Kilin kalıba preslenmesini takip eden aşama kalıptaki levhanın kısmen kurummasının ardından gerçekleştirilmektedir. Bu aşamada, levhanın arka

⁸⁰ Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: 75.

kısmına eklenen ikinci kil topağı bir alet vasıtası ile tıraşlanıyor ve düzeltiliyordu. Mezraa-Teleilat'ta bulunan levhaların tamamında tıraşlama sonucu oluşmuş izler bulunmaktadır. Tıraşlama ve düzeltme işlemlerinin ardından kilin kalıptan çıkartılması ile levha elde edilmiş olmaktadır.

Levhanın kalıptan çıkartılmasını takip eden aşama ise fırınlanma aşamasıdır. Bu noktada levhalar üzerinde rastlanan boyalara değinmek yerinde olacaktır. **Tablo 2'** den de anlaşılabileceği üzere çalışmaya dâhil edilen 19 levhadan 10 tanesinin ön ya da arka yüzlerinde kırmızı boya bulunmaktadır. MT 99/117 envanter numaralı parçada ise kolların hemen altından başlayıp ayaklara kadar devam eden siyah renkli boya ile yapılmış ve tanrıçanın giydiği bir elbiseyi ya da örtüyü betimlemesi olası çizgiler bulunmaktadır. MT 99/116 (**Katalog No: 16, Levha 13-4**), MT 01/853 (**Katalog No: 10, Levha 12-2**) ve MT 00/275 (**Katalog No: 19, Levha 14-3 ve Levha 24-2**) envanter numaralı parçaların boyalarının belirgin bir şekilde silikleşmesi ve diğer parçalardaki boyaların hafifçe soluklaşmış olması, levhaların boyanması işleminin fırınlama aşamasından sonra uygulandığını göstermektedir.

Mezraa Teleilat kazısında levhaların üretilmesinde kullanılmış olabilecek herhangi bir kalıp ya da kalıba ait parça bulunmamıştır. Bu durum şu ana kadar Geç Demir Çağı Astarte levhalarının açığa çıkartıldığı tüm merkezler için geçerlidir. Arkeolojik kazılarda bulunan ve Astarte levhası üretiminde kullanılan kalıpların tamamı Geç Tunç Çağına aittir.⁸¹ Geç Demir Çağı tabakalarının kazıldığı merkezlerden levha kalıbı elde edilmemesine rağmen, bazı araştırmacılar levhalardaki detayların daha iyi işlenmesinin ve levhaların ikonografilerinde görülen yenilikler nedeniyle bu dönemde yeni bir kalıp tekniğinin geliştirildiğini öne sürmektedirler.⁸² Özellikle Geç Demir Çağı'nda görülmeye başlayan, giyinik tipteki Astarte levhaları bu görüş için dayanak noktası oluşturmaktadır. Giyinik levhaların elbise kıvrımlarının ve

⁸¹ Geç Tunç Çağı kalıp örneği için bkz. Fugman, 1958: 165 ve Badre, 1980: 101.

⁸² Moorey, 2002: 206.

detaylarının çok iyi bir biçimde betimlenebilmesinin temelinde yeni tip kalıpların bulunduğu düşünülmektedir. Arkeolojik kazılarda örneği bulunmamasına rağmen bu kalıpların taştan ya da metalden üretildiği düşünülmektedir.⁸³ Mezraa-Teleilat'ta bulunan MT 99/18 (**Katalog No: 11, Levha 12-3**), MT 00/122 (**Katalog No: 12, Levha 12-4**), MT 00/466 (**Katalog No: 13, Levha 14-1**), MT 99/9 (**Katalog 14, Levha 13-2**), MT 02/408 (**Katalog No: 15, Levha 13-3**), MT 99/116 (**Katalog No: 16, Levha 13-4**) ve MT 00/89 (**Katalog No: 17, Levha 14-1**) envanter numaralı giyinik tipteki levhaların elbise kıvrımlarının ve diğer detaylarının iyi verilmiş olması, yeni tipteki kalıpların bu levhaların üretiminde kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Mezraa-Teleilat Astarte levhaları arasında bulunan MT 00/275 (**Katalog No: 19, Levha 14-3**) envanter numaralı parça gerek yapım tekniği gerekse de ikonografik açıdan diğer örneklerden ayrılmaktadır. Baş kısmı ve ayakları eksik olarak bulunan heykelciğin arka kısmında bir atın arka kısmını gösterdiğini düşündüğümüz fazlalıklar bulunmaktadır. Kalıpta biçimlendirilmiş levhanın arka kısmını betimleyen fazlalıklar elle biçimlendirilmiştir ve üzerlerinde kırmızı boya bulunmaktadır. Levha ikonografik açıdan ele alındığında ise atın karnından doğan bir tanrıça olarak görülebilir. Bu durum levhayı diğer örneklerden ayırarak ünik bir konuma sokmaktadır.

Mezraa-Teleilat levhaların üretiminde kullanılan kil oldukça iyi arıtılmıştır. İncelenen örneklerde sadece mika ve ince kum katkısına rastlanmıştır. Levhaların hamur renkleri kahverenginin ve grinin tonlarından oluşmaktadır.

Üretim tekniklerine yukarıda kısaca değinilen levhaların tipolojik açıdan ele alınması, levhaların arkeolojik kontekstlerinden ve üretim tekniklerinden elde edilen bilgileri oldukça zenginleştirecek ve levhaların olası

⁸³ Moorey, 2002: 206.

fonksiyonlarına dair kimi ipuçları sağlayabilecektir. Ayrıca, oluşacak tipoloji sonucunda levhaların karşılaştırılması ve varsa bölgeler arası benzerliklerin bulunması kolaylaşabilecektir.

3. ASTARTE LEVHALARININ TİPOLOJİSİ

Suriye bölgesinde bulunan Demir Çağı Astarte levhalarının sınıflandırılmasına ve tipolojisine yönelik ilk girişim P.J. Riis tarafından gerçekleştirilmiştir. Riis'in çalışmasını takip eden yıllarda tipolojiye yönelik fazla bir çaba gösterilmemiş ve önerdiği sınıflama temel olarak kalmıştır. Riis sınıflamasının başlangıç noktası olarak levhanın çıplak ya da giyinik olmasını almış, daha sonra ise levhanın yüz özellikleri temelinde Geç Tunç Çağı'ndan başlayarak Helenistik Dönem'e kadar devam eden bir gelişme şeması önermiştir.⁸⁴

Riis'ten sonra bölgesel temelde tipoloji önerilmemekle birlikte, bazı arkeolojik merkezlerde bulunan Geç Demir Çağı Astarte levhaları için farklı tipolojik yaklaşımlar geliştirilmiştir. Ras Shamra örneklerini yayınlayan Stucky⁸⁵ levhaların çıplak ya da giyinik olmasını sınıflandırmasına temel olarak almıştır. 'Ain Dara örneklerini yayınlayan Abu' Assaf⁸⁶ ise kolların durumuna ve pozisyonuna göre bir sınıflandırma önerirken, Tell Mastuma örneklerini yayınlayan araştırmacılar Riis'in sınıflandırması temelinde hareket ederek kendi tipolojilerini önermişlerdir.⁸⁷ Tipolojileri levhanın çıplak ya da giyinik olmasını temel alarak, levhanın genel formuna, levhanın saç stiline, levhada bulunan takılara ve levhanın elbisesine dayanmaktadır.

Mezraa-Teleilat Astarte levhalarının tipolojisinde yukarıda kısaca değinilen yaklaşımlar göz önünde bulundurularak hareket edilmiş ve

⁸⁴ Riis, 1949: 76-77.

⁸⁵ Stucky, 1983: 55-58.

⁸⁶ Abu' Assaf, 1996: 52-57.

⁸⁷ Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: 81.

levhaların sınıflandırılması bu yaklaşımlar özümstenerek gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

3.1. Tipolojide İzlenen Yöntem

Mezraa-Teleilat Astarte levhalarının tipolojik incelemesinde 'Ain Dara örnekleri dışındaki tüm sınıflandırmalarda temel özellik olarak görülen çıplaklık ya da giyiniklik durumu ilk hareket noktası olmuştur. İlk ayırmadan sonra bölgesel ölçekte olması nedeniyle Riis'in yaklaşımı temel alınarak, levhanın genel formu, saç stili, levhada bulunan takılar ve levhanın elbisesine dayanan tipolojik ayrımlara gidilmiştir.

Oluşturulan tipolojik sınıflandırma sonucunda 10 tanesi çıplak 9 tanesi giyinik olan Mezra-Teleilat levhasının 6 alt gruba ayrılabilceği sonucuna ulaşılmıştır. Çıplak tipler A-1, A-2 ve A-3 alt gruplarına, giyinik tipler ise B-1, B-2 ve B-3 alt gruplarına ayrılarak incelenmişlerdir.

3.2. Çıplak Tipler

Çıplak tipteki Astarte levhaları, genel olarak Akad Dönemi'nin sonunda Babil bölgesinde ortaya çıkan ve Orta Tunç Çağı'nda Suriye-Filistin bölgesine ulaşarak Geç Tunç Çağı'nda oldukça yaygınlaşan çıplak heykelciklerin Demir Çağı'ndaki uzantısı olarak değerlendirilmektedir.⁸⁸ Çalışmada ele alınan MT 99/16 (**Katalog No: 1, Levha 10-1**), MT 99/332 (**Katalog No: 2, Levha 10-2**), MT 99/17 (**Katalog No:3, Levha 10-3**), MT 02/407 (**Katalog No: 4, Levha 10-4 ve 23-2**), MT 99/226 (**Katalog No: 5, Levha 11-1**), MT 02/120 (**Katalog No: 6, Levha 11-2 ve 24-3**), MT 99/117 (**Katalog No: 7, Levha 11-3**), MT 99/91(**Katalog No: 8, Levha 11-4**), MT 99/8 (**Katalog No: 9, Levha 12-1**) ve MT 01/853 (**Katalog No: 10, Levha 12-2**) envanter numaralı levhalar çıplak tipler ana başlığı altında ele alınmıştır. Bu 10 adet levha

⁸⁸ Riis, 1949: 77; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: 78; Moorey, 2002: 203.

yukarıda belirtilen özelliklere dayanılarak 3 alt gruba ayrılarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

3.2.1. Tip A-1

MT 99/16, MT 99/332, MT 99/17, MT 02/407 ve MT 99/226 envanter numaralı parçalar A-1 tipine dahil edilmişlerdir. A-1 tipinin oluşturulmasında şu noktalar göz önünde bulundurulmuştur:

- Levhalar her iki elleri ile göğüslerini tutmaktadır,
- Levhalar, genel olarak daha kalın bir görünüm sunmaktadır,
- Levhalardaki yüzler yuvarlak hatlara sahiptir,⁸⁹
- Levhalarda iri gözler ve burunlar bulunmaktadır,
- Saçlar yüzün her iki yanından omuzlara inmektedir,
- Levhalar kapüşon tarzı başlık bulunmaktadır.

MT 99/16 ve MT 99/332 envanter numaralı parçaların gövdeleri bulunmadığı için, bu levhaların elleri ile göğüslerini kavrayıp kavramadıklarını kesin olarak bilmemiz mümkün değildir. Ancak, yüz hatlarındaki yuvarlaklık, iri gözler, iri burun, saçların yüzün her iki yanından sarkar durumda olması ve kapüşon tarzı başlıklar levhaların bu grup içinde ele alınmalarını gerektirmiştir. MT 02/407 ve MT 99/226 numaralı parçaların ise baş ve ayak kısımları eksiktir. Ancak, bu levhaların vücut hatlarının yuvarlaklığı ve kalınlığı ile birlikte göğüslerini kavrar durumda betimlenmeleri, levhaların A-1 grubu değerlendirilmelerinin uygun olacağını göstermektedir.

A-1 grubu içerisinde tama yakın olarak ele geçen tek parça MT 99/17 envanter numaralı levhadır. Bu grubun tüm karakteristik özelliklerini sergileyen parçanın sadece ayak kısımları eksiktir. MT 99/17 numaralı levhanın benzerlerine Kuzey Suriye’de çok sayıda arkeolojik merkezde

⁸⁹ Bu tip levhalardaki yuvarlak yüz hatlarını oryantal/doğulu bir özellik olarak görülmektedir. Bkz. Riis, 1949: 76.

rastlamak mümkündür. Bu nedenle A-1 grubu örneklerini Geç Demir Çağı'nın tipik çıplak Astarte levhaları olarak görülmeleri mümkündür.

A-1 grubu içerisine dahil edilen Astarte levhalarından sadece MT 99/16 numaralı parçanın arka yüzünde kırmızı boya bulunmaktadır. A-1 grubu levhalar içerisinde sadece MT 02/407 envanter numaralı parçada takı/ziynet eşyası bulunmaktadır.

3.2.2. Tip A-2

MT 02/120 ve MT 99/117 envanter numaralı parçalar A-2 tipi içerisinde ele alınmışlardır. Bu tip içerisinde değerlendirilen iki parçanın A-1 tipine giren levhalardan farklı özelliklere sahip olmaları ayrı bir grup içerisinde ele alınmalarını gerektirmektedir. Farklılığı gösteren özellikler olarak, MT 02/120 numaralı örneğin başlığındaki bezemeler ve MT 99 /117 numaralı örneğin A-1 grubu örneklerine oranla daha fazla plaka/levha görüntüsüne sahip olması belirlenmiştir. Bunların yanı sıra iki heykeltçikteki detayların ve bezemelerin daha iyi verilmesi de bu levhaların aynı grup içinde ele alınmaları gerekliliğini doğurmuştur.

MT 02/120 envanter numaralı parça bir Astarte levhasının baş kısmıdır. Yüz hatlarının yuvarlaklığı, gözleri ve burnu A-1 grubu örnekleri ile benzerlik göstermektedir. Ancak, levhanın başlığı A-1 grubu örneklerinden farklılık göstermektedir. A-1 grubu levhalarının başlıkları oldukça sadedir ve hiçbirisinde bezeme bulunmamaktadır. MT 02/120 envanter numaralı levhanın başlığının alın kısmında ise dikey bezemeler bulunmaktadır.

MT 99/117 numaralı parça baş kısmı dışında tamamına yakını korunmuş durumda ortaya çıkartılmıştır. Levha, A-1 grubu örneklerine oranla daha narin ve ince vücut hatlarına sahiptir. A-1 grubu örneklerine oranla plaka/levha görüntüsünü daha fazla vermekte ve bu da daha özenli bir kalıp tekniğine işaret etmektedir. Ayrıca, levhanın ayak kısmında ileri doğru çıkıntı

yapan ve tanrıçanın ayaklarını bastığı kısmı oluşturan bölüm farklı bir kalıp tekniğine işaret etmektedir.

A-2 grubu levhalarında kırmızı boya bulunmamasına rağmen, MT 99/117 numaralı levhadaki siyah boya uygulaması dikkat çekicidir. Kolların hemen altından başlayıp ayaklara kadar devam eden siyah çizgiler muhtemelen tanrıçanın giydiği elbiseyi ya da örtüyü göstermektedir.

3.2.3. Tip A-3

MT 99/91, MT 99/8 ve MT 01/853 envanter numaralı parçalar A-3 tipi içerisinde ele alınmıştır. A-3 tipinin oluşturulmasında şu noktalar esas alınmıştır:

- Levhalar elleri ile göğüslerini tutmaktadır,
- Levhalar, genel görünüm olarak daha narinlerdir,
- Levhaların yüzleri daha narin ve ince hatlara sahiptir,
- Levhaların yüzleri U biçimlidir,⁹⁰
- Levhalar yüze oranla iri gözlere ve burunlara sahip değildir,
- Saçlar yüzün her iki yanından omuzlara kadar örgülü olarak inmektedir,
- Levhalarda takı bulunmaktadır,
- Levhalarda başlık bulunmaktadır.

MT 99/91 ve MT 99/8 numaralı parçalar bu grubun bütün özelliklerini sergilemektedir. Levhalarda alından başlayarak saçları örten bir başlık görülmektedir. MT 99/8 numaralı örnekte başlığın alın kısmında boncuk (?) bezeme bulunmaktadır. Her iki levhada, omuzlara kadar devam eden saç örgüleri bulunmaktadır. Levhalar da ince ve narin yüz hatlarına sahiptir. Yüzler A-1 ve A-2 grubu levhalarına oranla daha sivri hatlarla betimlenmiştir

⁹⁰ Bu tip levhalardaki U biçimli yüzler araştırmacılar tarafından Yunan etkisine bağlanmaktadır. Bkz. Riis, 1949: 78 ve Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: 82.

ve U biçimlidir. Gözler, kaşlar ve ağız yüze oranla abartılı değildir. MT 99/8 numaralı levhanın elleriyle göğüslerini kavrayıp kavramadığını bilmek mümkün değildir. Ancak, MT 99/91 numaralı örnekle olan yakın benzerlik bu levhanın da göğüslerini kavradığını düşündürmektedir.

Belden yukarısı ve ayakları bulunmayan MT 01/853 envanter numaralı levhanın, A-3 grubunun diğer üyelerinde gördüğümüz yüz ve vücut özelliklerine sahip olup olmadığını anlamak mümkün değildir. Ancak, levhanın hatlarındaki incelik, levhanın oldukça iyi işlenmiş olması levhanın bu grup içinde ele alınmasının doğru olacağını göstermektedir.

A-3 grubu levhalarının dikkat çekici özelliklerinden bir tanesi de hepsinde takı/ziynet eşyası bulunmasıdır. MT 99/91 numaralı parçanın her iki bileğinde bulunan bilezikler, MT 99/8 numaralı parçadaki kolye ve MT 99/853 numaralı parçanın ayak bileklerine yakın kısımda bulunan hal hallar bu grupta gözlediğimiz takı/ziynet eşyalarıdır.

A-3 grubu levhalarında göze çarpan bir diğer nokta grupta bulunan tüm parçalarda gözlenen boya uygulamasıdır. Tüm parçaların ön ve arka yüzlerinde kırmızı boya bulunmaktadır. Levhaların arka yüzlerinin tamamını kaplayan kırmızı boya ön yüzlerde belirli bölgelerle sınırlandırılmıştır. MT 99/91 ve MT 01/853 numaralı parçalardan anlaşıldığı kadarıyla kırmızı boya ön yüzde bacakların yan tarafları ile sınırlıdır.

3.3. Giyinik Tipler

Giyinik tipteki Astarte levhalarının Doğu Akdeniz kıyılarında, özellikle M.Ö. I. Binin ikinci yarısında ciddi bir yaygınlık kazanan Yunan kültürünün etkisiyle ortaya çıktığı kabul edilmektedir.⁹¹ Ancak, bu yaklaşım son yıllarda sorgulanmakta ve giyinik tipteki levhalarda betimlenen elbiselerin Akamenid

⁹¹ Riis, 1949: 76; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: 82.

kökenli olabileceği öne sürülmektedir.⁹² Çalışmada ele alınan MT 99/18 (**Katalog No: 11, Levha 12-3**), MT 00/122 (**Katalog No: 12, Levha 12-4**), MT 00/466 (**Katalog No: 13, Levha 13-1**), MT 99/9 (**Katalog No: 14, Levha 13-2**), MT 02/408 (**Katalog No: 15, Levha 13-3**), MT 99/116 (**Katalog No: 16, Levha 13-4**), MT 00/89 (**Katalog No: 17, Levha 15-1**), MT 99/339 (**Katalog No: 18, Levha 15-2**) ve MT 00/275 (**Katalog No: 19, Levha 15-3**) envanter numaralı toplam 9 adet levha giyinik tipler başlığı altında 3 alt gruba ayrılarak değerlendirilmiştir.

3.3.1. Tip B-1

MT 99/18, MT 00/122 ve MT 00/466 numaralı parçalar B-1 grubunu oluşturmaktadır. B-1 tipinin oluşturulmasında şu noktalar dikkate alınmıştır:

- Levhalar çıplak tipteki parçaları andıran bir şekilde her iki elleriyle göğüslerini kavramaktadırlar,
- Levhalar belden başlayarak ayaklara kadar inen etek tarzında elbise giymektedirler,
- Vücutların üst kısmı kısa bir manto tarafından örtülmektedir,
- Levhaların tamamında takı/ziynet eşyası bulunmaktadır,
- Levhaların tamamında kırmızı boya bulunmaktadır.

B-1 tipi altında değerlendirdiğimiz levhaların hiçbirinin baş kısımları bulunmamaktadır. Bu nedenle levhaların yüz özellikleri hakkında fikir yürütmek oldukça güçtür. Ancak, Tell Kasis'te⁹³ ve Ain Dara'da⁹⁴ bulunan örneklerle bu grubun üç levhasının çok benzemesi yüz özelliklerinin aynı olması ihtimalini oldukça kuvvetlendirmektedir.

⁹² Moorey, 2002: 207.

⁹³ Riis, 1949: Plate XVII/2.

⁹⁴ Abu' Assaf, 1996: Tafel 15/e.

B-1 tipi levhaların en dikkat çekici özelliği çıplak tipteki levhalarla aynı biçimde elleri ile göğüslerini kavrar durumda betimlenmeleridir. Bu durum, B-1 grubu levhalarının Tunç Çağı geleneğinin devamı olan çıplak tipteki levhalarla sol elleri ile göğüslerinin üzerinde çiçek tutan B-2 grubu arasında geçiş tipi olabileceğini göstermektedir. Ayrıca, çıplaklık oryantal/doğulu bir özellik ve giyiniklik de Yunanlı bir özellik olarak kabul edilirse, B-2 grubu levhaların her iki kültürün karşılaşması sonucunda ortaya çıkmış hibrit örnekler olarak görmek mümkündür.

B-1 tipi altında değerlendirilen levhaların giyimleri de oldukça benzer özellikler sergilemektedir. Üç levhada da belden başlayıp ayaklara kadar indiği görülebilen uzun etekler bulunmaktadır. Etek MT 99/18 ve MT 00/122 numaralı levhalarda dikey çizgilerle belirginleştirilmiştir. Ayrıca her üç levhanın eteklerinin üzerinde yatay çizgilerle belirginleştirilmiş bir kuşak bulunmaktadır. Levhaların üst kısımlarında ise kısa bir manto bulunmaktadır.

B-1 tipinin takı/ziynet eşyaları yönünden zenginliği de dikkati çeken bir diğer noktadır. Levhaların tamamında kolye, gerdanlık ve bilezik bulunmaktadır. Özellikle MT 99/18 ve MT 00/122 numaralı levhalardaki hilal biçimli takılar göze çarpmaktadır.

A-3 tipindeki Astarte levhalarında olduğu gibi B-1 tipindeki levhaların tamamında kırmızı boyaya rastlanmıştır. Kırmızı boya üç levhanın da ön ve arka yüzlerine oldukça yoğun bir şekilde uygulanmıştır.

3.3.2. Tip B-2

MT 99/9, MT 02/408, MT 99/116, MT 00/89 ve MT 99/339 envanter numaralı levhalar B-2 tipini oluşturmaktadır. B-2 tipinin oluşturulmasında dikkate alınan noktalar şunlardır:

- Levhalar vücudun üst kısmını el bileklerine kadar saran kiton⁹⁵ tipi bir elbise giymektedir,
- Levhaların sağ elleri vücudun yan tarafında serbest bir biçimde durmakta iken, sol elleri göğüslerinin üzerinde çiçek tutmaktadır,
- Levhalarda takı/ziynet eşyaları bulunmaktadır,

B-2 tipi içerisinde değerlendirilen levhalardan sadece MT 99/339 numaralı örneğin elbisesi hakkında fikir yürütmek mümkün değildir. Diğer örneklerin tamamı vücudun üst kısmını el bileklerine kadar saran kiton tipinde bir elbise giymektedirler. Arkaik Dönem’de⁹⁶ ortaya çıkan bu elbisenin, İyonyalılar tarafından doğu etkisiyle oluşturulduğu ve oradan da Yunanistan’a geçtiği düşünülmektedir.⁹⁷ MT 99/9, MT 02/408 ve MT 99/116 numaralı levhaların elbiseleri detayların işlenmesindeki farklılıklara rağmen birbirlerine benzemektedir. MT 00/89 numaralı levha kiton tarzı elbise giymesine rağmen, elbisenin kenarlarındaki bezemeler diğerlerinden ayrılmaktadır.

Sadece baş kısmı korunan MT 99/339 numaralı levha dışında, B-2 tipi içerisinde değerlendirilen tüm levhalar sol elleri ile göğüslerinin üzerinde çiçek tutmaktadırlar. MT 99/116 numaralı levhanın sadece belден aşağısı bulunmasına rağmen, sağ elini yan tarafta görmek mümkündür. Sol elin aynı şekilde yan tarafta bulunmaması nedeniyle bu levhanın da göğsünde çiçek tuttuğunu düşünmek yanlış olmayacaktır.

Levhaların göğüslerinde tuttukları çiçeğin türü tartışma konusudur. Ancak, bu çiçek bazı araştırmacılar tarafından lotus çiçeği olarak tanımlanmaktadır.⁹⁸ Moorey, çiçeğin gündüzleri açılıp geceleri kapanan mavi

⁹⁵ Dikdörtgen bir kumaşın karşılıklı iki kenarının birbirine dikilmesi suretiyle elde edilen bir Eski Yunan giysisidir. Bkz. Biers, 1996: 169, 341.

⁹⁶ M.Ö. 6. yüzyıl ile Akamenid ordusunun M.Ö. 479 yılında Plataiai’de Yunanlılar tarafından yenilgiye uğratılması arasındaki dönem. Bkz. Biers, 1996: 154-155.

⁹⁷ Biers, 1996: 169.

⁹⁸ Moorey, 2002: 216; Deveci, 2004:257.

lotus çiçeği olduğunu öne sürmekte ve çiçeğin bu özelliğinin sürekli yenilenme ve tazelenmeyi anımsattığını düşünmektedir.⁹⁹

B-2 grubu içerisinde değerlendirilen levhalardan MT 99/339 numaralı örneğin sadece kalatos¹⁰⁰ tipi başlık taşıyan kafa kısmı bulunmaktadır. Bu durum levhanın bir tip içerisine sokulmasını güçleştirmektedir. Ancak, Tell Mastuma¹⁰¹, Tell Nebi Mend¹⁰², Tell Judaidah¹⁰³ ve Neirab'da¹⁰⁴ bulunan levhaların giysileri ve diğer özellikleri B-2 grubunun diğer parçaları ile oldukça benzer özelliklere sahiptir. Bu nedenle MT 99/339 envanter numaralı parçanın B-2 grubunun baş kısmının özelliklerini yansıttığı düşünülmektedir bu grup içerisine alınmıştır.

B-2 tipi içerisinde bulunan MT 99/9, MT 02/408 ve MT 00/89 envanter numaralı parçalarda takı/ziynet eşyası bulunmaktadır. MT 99/9 ve MT 02/408 numaralı levhaların sol kollarında bilezik bulunmaktadır. MT 00/89 numaralı levhanın sol kolundaki bileziğin yanı sıra boynunda tek sıra boncuktan yapılmış olması muhtemel gerdanlık bulunmaktadır.

MT 99/9 ve MT 99/116 envanter numaralı levhalarda göze çarpan bir özellik A-2 tipindeki MT 99/117 levhasında gözlenen ve ayak kısmında bulunan çıkıntıdır. Levhanın ayaklarının yerleştirildiği bu kısmın farklı bir kalıp tekniğinin işareti olarak yorumlamak mümkündür.

B-1 tipi levhalardan farklı olarak B-2 tipi levhaların tamamında kırmızı boya izine rastlanmamıştır. MT 99/116 ve MT 00/89 envanter numaralı levhalarda kırmızı boya bulunmaktadır. Ancak, bu levhalarda kırmızı boya sadece arka yüzde bulunmaktadır.

⁹⁹ Moorey, 2002: 216.

¹⁰⁰ Bkz. Riis, 1949: 81-82.

¹⁰¹ Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/17.

¹⁰² Pézard, 1931: Planche XXI/5.

¹⁰³ Pruss, 2000: Plate 1.

¹⁰⁴ Riis, 1949: Plate XVII/7.

3.3.3. Tip B-3

MT 00/275 envanter numaralı parça B-3 alt tipini oluşturulan tek parçadır. Baş kısmı ve belden aşağısı eksik olan levhanın elbisesi diğer giyinik tiplerin elbiselerinden farklıdır. Korunan kısımdan anlaşılabildiği kadarıyla elbise bütün vücudu saran tek parçalı bir elbisedir. Levhanın boynunda bulunan kolyenin ucundaki çiçek diğer giyinik tiplerin tuttuğu lotus çiçeğinden oldukça farklıdır ve çiçeğin ne olduğunun anlaşılması oldukça güçtür. Ayrıca, MT 00/275 numaralı levhanın her iki elinin yan tarafta duruyor olması bu levhayı diğer örneklerden farklılaştırmaktadır. Ancak, heykelciğin orta kısmının tahrip olması ellerin pozisyonunu tam olarak algılamamızı güçleştirmektedir.

MT 00/275 envanter numaralı parçayı diğer giyinik örneklerden ayıran bir diğer özellik levhanın arka kısmında bulunan ve bir atın arka kısmını gösterdiğini düşündüğümüz fazlalıklardır. Kalıpta biçimlendirilmiş levhanın arka kısmını betimleyen fazlalıklar elle biçimlendirilmiştir ve üzerlerinde kırmızı boya bulunmaktadır. Levha ikonografik açıdan ele alınırsa atın karnından doğan bir tanrıça olarak düşünülebilir. Bu durum levhayı diğer örneklerden ayırarak ünik bir konuma sokmaktadır. Suriye-Filistin bölgesinde ve diğer bölgelerdeki arkeolojik merkezlerde gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda ortaya çıkartılan levhalar arasında ikonografik açıdan bu örneğe benzeyen bir levha bulunmamaktadır.

4. ASTARTE LEVHALARININ KARŞILAŞTIRMASI

Mezraa-Teleiat'ta 1999-2002 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda açığa çıkartılan ve çalışmamıza dahil edilen 19 Astarte levhasına benzer tipte levhalar **Tablo 3**'ten de anlaşılabileceği gibi oldukça geniş bir alana yayılmaktadır. **Tablo 3**'te verilen arkeolojik merkezler, benzer Astarte levhalarının açığa çıkartıldığı merkezlerin tamamını yansıtmamakla birlikte, levhaların yaygınlığını göstermesi açısından önemli ipuçları sağlamaktadır.

Mezraa-Teleilat'ta açığa çıkartılan çıplak tipteki levhalar **Tablo 3**'te verilen arkeolojik merkezlerde bulunan levhalarla karşılaştırılmış ve en fazla benzerlik gösteren levhalar kataloglarda benzer kısmında verilmiştir. Bu anlamda, çıplak tipteki Mezraa-Teleilat levhaları en fazla Neirab, Tell Mastuma, Ain Dara, Ras Shamra, Deve Höyük, Harabebezikan ve Al Mina'da bulunmuş Astarte levhaları ile benzerlik göstermektedir.

Neirab'da bulunan ve özellikle Mezraa-Teleilat A-1 tipi levhaları ile benzerlik içerisinde olduğunu düşündüğümüz levha, höyüğün üst tabakalarında bulunmuştur. Üst tabakaların Yeni-Babil ve Akamenid dönemlerinde nekropol alanı olarak kullanıldığı bilinmektedir ve levhaların bu dönemin erken evresine, yani M.Ö. 7. ve 6. yüzyıllara ait olduğu düşünülmektedir.¹⁰⁵ Mezraa-Teleilat'a bulunan A-1, A-2 ve A-3 tipi Astarte levhaları ile benzerlik gösteren Tell Mastuma levhaları ise höyüğün 0 tabakasında bulunmuştur. Tabaka seramik ve diğer buluntuların ışığında M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllara tarihlenmektedir.¹⁰⁶ Mezraa-Teleilat'ta bulunan A-1 ve A-3 grubu Astarte levhaları ile benzerlik içerisinde olan 'Ain Dara levhaları merkezin IV ve VI tabakalarından ele geçmiştir. 'Ain Dara'nın IV. ve VI. tabakaları M.Ö. I. Bine tarihlenmektedir.¹⁰⁷ Ras Shamra'da bulunan ve Mezraa-Teleilat A-1 ve A-2 tipi Astarte levhaları ile benzeşen levhalar M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.¹⁰⁸ Deve Höyükte bulunan çıplak tipteki Astarte levhaları, Mezraa-Teleilat'ın A-1 grubu ile benzerlik göstermektedir ve bu levhalarla ilgili net bir tarihleme yapılmamıştır. Ancak, Al Mina ve Neirab levhaları ile karşılaştırma yapılmıştır.¹⁰⁹ Harabebezikan'da bulunan ve A-1 tipi levhalar ile benzerlik içerisinde olan Astarte levhası ise Helenistik Dönem tabakalarında bulunmuştur.¹¹⁰ Al Mina'da bulunan ve

¹⁰⁵ Riis, 1949: 70.

¹⁰⁶ Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: 77.

¹⁰⁷ Abu' Assaf, 1990: 52.

¹⁰⁸ Stucky, 1980: 58.

¹⁰⁹ Moorey, 1980: 431.

¹¹⁰ Alp ve Tekinalp, 2001: 387.

Mezraa-Teleilat' A-3 tipi levhalara benzeyen örnek yerleşimin 2. tabakasından gelmekte ve M.Ö. IV yüzyılın 2. yarısına tarihlenmektedir.¹¹¹

Mezraa-Teleilat'ta açığa çıkartılan giyinik tipteki levhalar da **Tablo 3**'te verilen arkeolojik merkezlerle karşılaştırılmış ve en fazla benzerlik gösteren levhalar kataloglarda benzer kısmında verilmiştir. Giyinik tipteki Mezraa-Teleilat levhalarının en fazla benzerlik gösterdiği örnekler, Tell Mastuma, Ain Dara, Abu Qubur, Harabebezikan, Akarçay Höyük, Tell Qasis, Mezraa Höyük, Al Mina, Tell Nebi Mend, Ras Shamra, Tell Judaidah, Tell Şeyh Hasan, Tell Khamis, Tilbeş Höyük ve Şaraga Höyük'te bulunmuştur.

Tell Mastuma, Ain Dara, Harabebezikan, Ras Shamra ve Al Mina'da bulunan giyinik tipteki Astarte levhalarının tabaka ve tarihlleme bilgileri yukarıda çıplak tipler için verilen bilgilerle aynıdır. Abu Qubur'da bulunan ve Mezraa-Teleilat'ın B-1 tipi ile benzeşen örnek, yerleşimin I d tabakasından bulunmuştur. I d tabakası çivi yazılı bir tablete dayanılarak I. Darius (521-486) dönemine tarihlenmektedir.¹¹² Akarçay Höyük'te bulunan giyinik tipte Astarte levhaları, Mezraa-Teleilat'ın B-1 ve B-2 tipi levhalarına benzemektedir. Akarçay Höyük levhaları höyüğün Helenistik tabakasından bulunmuşlardır.¹¹³ Tell Qasis'te bulunan giyinik tipteki levha için herhangi bir tabaka ya da tarihlleme bilgisi verilmemiştir.¹¹⁴ Mezraa-Teleilat'ın hemen güneyinde bulunan Mezraa Höyük'ten ele geçen giyinik tipteki Astarte levhaları B-2 tipi ile benzerlik göstermektedirler ve höyüğün Demir Çağı tabakasından bulunmuşlardır.¹¹⁵ Tell Nebi Mend'de açığa çıkartılan giyinik tipteki levhalar Mezraa-Teleilat'ın B-2 tipine benzemektedirler ve Geç Akamenid-Erken Helenistik Dönem'e tarihlenmişlerdir.¹¹⁶ Tell Judaidah'da bulunan ve B-2 tipi ile benzeyen levha Akamenid İmparatorluğu Dönemi'ne

¹¹¹ Woolley, 1938a: 26.

¹¹² Spycket, 1991: 47.

¹¹³ Deveci, 2004: 257.

¹¹⁴ Riis, 1949: 73.

¹¹⁵ Yalçıklı ve Tekinalp, 2004b: 378.

¹¹⁶ Pézard, 1931: 16.

tarıhlenmiştir.¹¹⁷ Tell şeyh Hasan'da bulunan ve B-2 tipi ile benzerlik içinde olan giyinik tipte levha da Akamenid Dönemi'ne tarıhlenmiştir.¹¹⁸ Tell Khamis'te bulunan ve B-2 tipi ile benzer özellikler taşıyan levhalar yerleşimin Helenistik Dönem'i kapsayan IV tabakasinda bulunmuşlardır.¹¹⁹ Tilbeş Höyük'te bulunan ve B-2 tipine benzeyen levha, höyüğün Helenistik Dönem tabakasinda bulunmuştur.¹²⁰ şaraga Höyük'te bulunan ve elbisesi B-3 tipi ile benzerlik gösteren levha, höyüğün Demir ağı tabakasinda bulunmuştur.¹²¹

Yukarıda verilen örneklerden anlaşılabileceğı gibi giyinik ve çıplak tipteki Mezraa-Teleilat Astarte levhalarının benzerleri M.. 6. yüzyıldan başlayıp Helenistik Dönem'in ilerine kadar uzanan bir zaman diliminde yoğunlaşmaktadır. Mezraa-Teleilat levhalarının tarıhlenmesine yardımcı olabilecek seramik ve diğerk arkeolojik materyallerin çalışmaları henüz tamamlanmamıştır. Bu nedenle Mezraa-Teleilat levhalarını yukarıda belirttiğimiz zaman dilimi içinde kesin bir yere yerleştirmek henüz mümkün değıildir. Ancak, Mezraa-Teleilat Astarte levhalarının alt ve st sınırlarını benzerlerden hareketle çizdiğimiz zaman dilimi içerisine yerleştirmek yanlış olmayacaktır.

Suriye-Filistin bölgesinde oldukça geniş bir alana yayılan Astarte levhalarının, Geç Demir ağı kültürü içindeki yeri araştırmacılar için tartışma konusu olmaya devam etmekte ve bu konuda çeşitli fikirler ileri sürülmektedir. Astarte levhaları ile ilgili son kısımda bu konu üzerine durulacak ve Mezraa-Teleilat rnekleri bu çerçevede değıerlendirilmeye çalışılacaktır.

¹¹⁷ Pruss, 2000: 53.

¹¹⁸ Schneider, 1999: 325.

¹¹⁹ Siquer, 1999: 211.

¹²⁰ Fuensanta ve Mısır, 1998: 242.

¹²¹ Sertok ve Kulakoğılu, 2001: 460.

5. ASTARTE LEVHALARININ FONKSİYONLARI

Suriye-Filistin ve çevresindeki bölgelerde bulunan çok sayıda merkezde Astarte levhası açığa çıkartıldığını belirtmiştik. Bu merkezlerde bulunan levhaların, tipolojide ana ayrım noktamız olan çıplaklık ve giyiniklik ölçütü açısından durumları **Tablo 3**'te verilmiştir. Tablo 3'ten anlaşılabileceği üzere giyinik levhaların bulunduğu merkezlerin sayısı çıplak levhaların bulunduğu merkezlerden biraz daha fazladır. Ancak, pek çok merkezde her iki tipin bir arada bulunmuş olması, çıplak ve giyinik tipteki levhaların aynı kültürel çerçeve içerisinde değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Ön Asya arkeolojisinde, hemen hemen her dönemde silindir mühürler, taş kabartma heykeller ve pişmiş toprak heykelcikler gibi çok çeşitli malzeme üzerinde çıplak olarak tasvir edilen kadın figürünün kimliği daima tartışma konusu olmuştur.¹²² Söz konusu figür genellikle İnanna-İştar kültü ile ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Pişmiş toraktan çıplak kadın heykelciklerinin en erken örneği olan, Babil bölgesi heykelcikleri de bu çerçevede değerlendirilmiştir.¹²³ Suriye-Filistin bölgesinde ise Geç Tunç Çağı'nda metal, silindir mühür, bulla, kemik, bronz ve pişmiş toprak malzeme üzerine çıplak olarak tasvir edilen figür yazılı belgelerde Anat, Astarte, Qedeshet ve Asherah olarak geçen tanrıçalarla ilişkilendirilmektedir.¹²⁴

Yukarıda kısaca verilen çerçeveden hareketle, Demir Çağı merkezlerinde bulunan çıplak kadın heykelcikleri ve levhaları Geç Tunç Çağı heykelciklerinin devamı olarak kabul edilmektedir.¹²⁵ Heykelcik ve levhalarda tasvir edilen tanrıçanın ise bereket, doğurganlık, iyi şans¹²⁶, aşk ve savaş tanrıçası Astarte olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Bu noktada, giyinik tipteki levhaların çıplak tipteki levhalarla ilişkisi sorunu ortaya çıkmaktadır. En

¹²² Moorey, 2002: 204.

¹²³ Auerbach, 1994: 74-76.

¹²⁴ Cornelius, 2003: 101.

¹²⁵ Riis, 1949: 76; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: 85.

¹²⁶ Stucky, 1983: 60.

erken örneklerine M.Ö. 6. yüzyılda rastladığımız bu tipin ortaya çıkışı Akamenid İmparatorluğunun bölgeye hâkim olmasına ve Yunan dünyası ile olan ilişkilere bağlanmaktadır. Akamenid İmparatorluğunun bölgeye hâkim olması ve Geç Demir Çağı'nda Yunan dünyası ile gelişen ilişkiler sonucunda Geç Tunç Çağı'ndan beri devam eden Astarte kültüründe bir takım değişiklikler olduğu ve giyinik tipteki levhaların üretilmeye başlandığı öne sürülmektedir.¹²⁷

Mezraa-Teleilat'ta bulunan 38 Astarte levhasını yukarıda tarihsel gelişimine kısaca değinilen kült çerçevesinde ele almak mümkündür. Ancak genellikle yazılı belgelere dayandırılan Astarte kültürünün arkeolojik verilerle desteklenmelidir. Astarte levhalarının arkeolojik olarak tanımlanmasında büyük güçlük bulunmaktadır. Bu güçlük bugüne kadar bulunan levhaların kullanım kontekstlerinde değil de, genellikle çöplük olarak kullanılan alanlarda ya da höyüklerin üst tabakalarında yüzergezer malzeme niteliğinde bulunmasından kaynaklanmaktadır.¹²⁸

Yukarıda belirttiğimiz güçlük Mezraa-Teleilat levhaları içinde geçerlidir. Höyükte bulunan 38 levhadan 7 tanesi çöp çukurlarından, 1 tanesi mimari kalıntılarla ilişkili kontekstten geri kalanlar ise höyüğün üst tabakası içerisinde bulunmuşlardır. Bu durum levhaların fonksiyonları ve kültürel anlamları ile ilgili bağlantılar kurulabilecek kontekstlere sahip olmadığına işaret etmektedir. Ayrıca hiçbir levhanın in-situ bulunmamış olması ve levhaların çok sağlam olmasa da belirli kontekstlerde yoğunlaşmaması durumu daha da güçleştirmektedir. Ancak, aynı kontekstlerden Pers Atlı Figürinleri'nin gelmesi Astarte levhalarına dair arkeolojik kontekstlere dayanarak ulaşılabilecek sonuçları bir nebze olsun genişletmektedir.

Mezraa-Teleilat'ta bulunan Astarte levhalarına fonksiyonlarına dair arkeolojik kontekstlere dayanarak yapabileceğimiz yorumlar oldukça kısıtlıdır.

¹²⁷ Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: 85.

¹²⁸ Moorey, 2002: 204.

Mezraa-Teleilat kontekstleri de Suriye-Filistin bölgesinde gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda tespit edilen kontekstlerle bu anlamda uyumludur.

Mezraa-Teleilat Astarte levhalarının fonksiyonları konusunda ipucu sağlayabilecek diğer noktalar levhaların kırık bulunması ve üzerlerinde rastlanan kırmızı boyalardır. Değerlendirmeye alınan levhaların bir tanesi hariç tamamı çeşitli noktalarından kırıktır. Daha çok boyun, bel ve bacak bölgesinde olan kırıkların kütle ilişkili olabileceği ve kütle ilişkili tören sırasında levhaların kırılarak atıldığı düşünülmektedir.¹²⁹ Mezraa-Teleilat levhalarından değerlendirmeye aldığımız 19 örneğin 9 tanesinde kırmızı boya ve 1 tanesinde siyah boya bulunmaktadır. Kırmızı boya sadece ön ya da arka yüzde olabildiği gibi her iki yüzde de olabilmektedir. Levhalar üzerinde bulunan kırmızı boyanın doğurganlıkla ilişkili olabileceği öne sürülmüştür.¹³⁰

Mezraa-Teleilat'ta 1999-2002 yılları arasında gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda bulunan çıplak ve giyinik tipteki kadın levhalarının fonksiyonlarını ve hangi tanrıçayı betimlediğini sadece arkeolojik kontekstlere dayanarak çözmek mümkün değildir. Ancak, bu levhalarla aynı kontekstlerden gelen Pers Atlı Figürinleri sadece tek bir kült pratiğinin düşünülmemesi gerektiğini, belki de birbiriyle bağlantılı iki farklı kültün Geç Demir Çağında Mezraa Teleilat'ta uygulandığını göstermektedir.

¹²⁹ Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: 83.

¹³⁰ Moorey, 2002:206.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEZRAA TELEİLAT PERS ATLI FİGÜRİNLERİ

Genellikle, Pers süvarisi olarak adlandırılan, pişmiş topraktan küçük süvari heykelcikleri Suriye, Filistin, Anadolu ve Mezopotamya'nın diğer bölgelerinde gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda oldukça sık karşılaşılan buluntu gruplarından bir tanesini oluşturmaktadır. Bir bölgedeki Pers/Akamenid askeri varlığının en tutarlı kanıtları arasında sayılan¹³¹ figürinlerin M.Ö. 6. yüzyıl ile Erken Helenistik Dönem arasında yaygın olarak üretildiği düşünülmektedir.¹³²

Pişmiş topraktan küçük süvari heykelciklerinin Pers atlıları olarak adlandırılmasının temelinde iki nokta bulunmaktadır. Bu noktalar, Perslilerin yakın doğuya hâkim olmaları ile birlikte atlı figürinlerin yüzlerinin kalıp tekniği ile şekillendirilmeye başlanması ve figürinlerde bulunan başlıktır.

Erken ve Orta Demir çağlarında, süvari figürinleri tamamen elde şekillendiriliyor ve süvarilerin yüzleri oldukça şematik olarak betimleniyordu. Erken ve Orta Demir çağlarına tarihlenen süvari figürinleri Kıbrıs¹³³, Filistin¹³⁴ ve Irak'ta¹³⁵ çeşitli arkeolojik merkezlerde gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkartılmıştır. Tamamen elde şekillendirilen süvari figürinlerinin üretimi Geç Demir Çağ'ında devam etmiştir. Deve Höyük¹³⁶ ve Kargamış¹³⁷ gibi merkezlerde bulunan süvari figürinleri bu duruma örnek olarak verilebilir. Ancak, Perslilerin bölgeye hâkim olması ile birlikte gözlenen figürin üretimindeki teknolojik değişiklik, tamamen el yapımı süvari heykelciklerinin üretimini ortadan kaldırmamıştır. Deve Höyük'te bulunan ve Erken Akamenid Dönemi'ne tarihlenen süvari figürinleri bu durumun en güzel örneğidir.

¹³¹ Moorey, 2000: 469.

¹³² Pruss, 2000: 52.

¹³³ Karageorghis, 1995: 65.

¹³⁴ Holland, 1977: 121-155.

¹³⁵ McCown ve Haines: 1967: 91.

¹³⁶ Moorey, 1980: Figure 17/431, 432, 433.

¹³⁷ Woolley, 1939: Plate VII.

Pişmiş toprak süvari figürinlerinin yüzlerinin kalıp tekniği ile üretilmesi ile birlikte sakallı ve bııklı olarak tasvir edilen süvarilerin yüzleri çok daha ayrıntılı gösterilmeye başlamış ve adeta hepsi bireysel kimlik kazanmıştır. Bu yolla detaylı bir biçimde betimlenen süvarilerin başlarında bulunan özel biçimli başlık, doğrudan Perslilerle ilişki kurulmasına neden olmuştur. Bazen sivri külah şeklinde bazen de sivri ucu yana yatık olarak betimlenen başlığın Herodotos'ta tiara¹³⁸ olarak geçen başlık olduğu düşünülmektedir.¹³⁹ Herodotos'un Med kostümü olarak tanıttığı¹⁴⁰ başlığın eski Farsça'sının kyrbasia olduğu ve Perslerin bu başlığı İskitlerden aldıkları öne sürülmektedir.¹⁴¹

Geç Demir Çağı'nda oldukça yaygın biçimde üretilen sakallı, bııklı ve özel bir tip başlık giyen süvari figürinlerinin en erken örnekleri Kıbrıs'ta gerçekleştirilen kazılarda bulunmuştur.¹⁴² M.Ö. 6. yüzyıla tarihlenen bu figürinlerin Suriye, Anadolu ve diğer komşu bölgelerde aynı dönemde üretilmeye başlanıp başlanılmadığı bilinmemektedir. Ancak, adı geçen bölgelerde aynı tip figürinlerin eş zamanlı olarak üretilmeye başladığını düşünmek yanlış olmayacaktır.

Geç Demir Çağı'nda figürin üretim tekniğinde gözlenen değişimin yanı sıra figürinlerin genel formunda da değişiklikler gözlenmeye başlamıştır. Bu dönemde figürinde tasvir edilen atın ve süvarinin vücudu kaynaştırılmaya başlamış ve süvari ile at tek bir bütün halinde gösterilmeye başlanmıştır.¹⁴³ Bu kaynaşma ile birlikte figürinin genel formu da değişmiş, figürinler ters çevrilmiş Y biçimini almaya başlamışlardır.¹⁴⁴ Ters Y biçimli figürinlerde Y

¹³⁸ Herodotos, 7.61

¹³⁹ Moorey, 2000: 477.

¹⁴⁰ Herodotos, 7.62.

¹⁴¹ Dandamaev ve Lukonin, 1989, 226-227.

¹⁴² Moorey, 2000: 477.

¹⁴³ Elayi, 1991: 181-216.

¹⁴⁴ Moorey, 2000: 477.

ucunda süvarinin kalıp tekniği ile üretilmiş başı bulunurken, Y'nin bacakları atın vücudunu oluşturmaktadır.

Pers atlı figürinlerinin üretimi Akamenid İmparatorluğu'nun tarih sahnesinden çekilmesiyle birlikte sona ermemiştir. Erken Helenistik Dönem'de bu figürinler üretilmeye devam etmiştir. Ancak, bu dönemle birlikte figürinlerin tasvirlerinde kimi değişiklikler gözlenmeye başlamıştır. Bu değişikliklerin en önemlisi süvarilerin başlıklarıdır. Süvarilerdeki sivri tepeli başlığın yerini keçeden üretilen yuvarlak ve düz tepeli bir başlık tipi almıştır. Bu başlığın Makedonların ulusal başlığı kausia olduğu düşünülmektedir.¹⁴⁵ Kesin bir ölçüt olmamakla birlikte bu tip başlıklar Akamenid ve Helenistik dönem figürinlerinin ayrılmasında kullanılan en önemli göstergelerdendir. Helenistik dönemin ilerlemesi ile birlikte gözlenen bir diğer değişiklik çok parçalı kalıpların üretim sürecine dâhil olmaya başlaması ve üretim sürecinin tamamen standardize olmasıdır. Teknolojideki bu değişiklikle birlikte Geç Demir Çağı süvarilerinin tamamen ortadan kalktığını ve yeni tipte figürinler üretilmeye başlandığını söylemek mümkündür.

İstanbul Üniversitesi'nin bilimsel sorumluluğunda Mezraa-Teleilat Höyük'te gerçekleştirilen kurtarma kazılarında, yukarıda kısaca verilen tarihsel çerçeve içerisine yerleştirilebilir nitelikte toplam 61 adet atlı figürin parçası açığa çıkartılmıştır. Höyüğün genelinde açılan 29 açmadan ve yüzeyden ele geçen 61 figürin parçasından 30 tanesi çalışmaya dâhil edilmiştir (**Tablo 4**). Değerlendirmeye alınan parçalardan hiçbirisi tam olarak korunmamıştır.

Mezraa-Teleilat'ta bulunan atlı figürinlerinin detaylı olarak değerlendirilmesine geçmeden önce, bu figürinleri yukarıda kısaca verdiğimiz tarihsel çerçeve içinde kabaca sınıflandırmak uygun olacaktır. Değerlendirmeye dâhil ettiğimiz parçalardan 7 tanesi süvarilere ait baş parçaları iken diğerleri atlı figürinlerine ait çeşitli parçalardır.

¹⁴⁵ Moorey, 2000: 479.

Değerlendirmeye alınan 2 parça (**Katalog No 20-21, Levha 15-1 ve 2**) el yapımı süvarileridir. Şematik olarak tasvir edilmiş ve üretim tekniği itibari ile Akamenid Dönemi öncesi atlı figürinleri ile benzerlik göstermektedirler. MT 00/248 (**Katalog No 22, Levha 15-3**), MT 00/157 (**Katalog No 23, Levha 15-4**), MT 00/141(**Katalog No 24, Levha 16-1**), MT 00/125(**Katalog No 25, Levha 16-2**), MT 00/90 (**Katalog No 26, Levha 16-3 ve 26-2**) ve MT 99/386 (**Katalog No: 27, Levha 16-4**) envanter numaralı parçalar ise Akamenid Dönemi'nin klasik süvari figürinlerine ait baş parçalarıdır. Kalıp tekniği ile üretilmiş bu sakallı ve bıyıklı süvari başlarından hiçbirisinin gövdeleri korunmamıştır. Sadece MT 99/386 envanter numaralı parçada atın gövdesinin ve süvarinin başının kaynaştığı kısım korunmuştur. Hiçbirisinin gövdesi korunmamış olsa da benzerlerden hareketle, yukarıda belirttiğimiz süvari başlarının ters Y biçimli atlı figürinlerine ait olduğunu düşünmek mümkündür.

Sadece başları korunmuş ve ters Y biçiminde olduğunu düşündüğümüz parçaların yanı sıra gövdelerinden ters Y biçimli olduğunu anladığımız, ancak başları korunmamış figürinler de bulunmaktadır. MT 99/110 (**Katalog No: 28, Levha 17-1**), MT 99/224 (**Katalog No: 29, Levha 17-2**), MT 99/857 (**Katalog No: 30, Levha 17-3**), ve MT 02/1067 (**Katalog No: 31, Levha 17-4**) envanter numaralı bu parçalar gövdeleri itibari ile Akamenid Dönemi'nin tipik atlı figürinleridir.

Değerlendirmeye alınan atlı figürinleri içerisinde dikkati çeken bir grup daha bulunmaktadır. Bu grup MT 99/305 (**Katalog No: 32, Levha 18-1**), MT 99/223 (**Katalog No: 33, Levha 18-2**), MT 04/039 (**Katalog No:34, Levha 18-3**), MT 02/364 (**Katalog No: 35, Levha 18-4 ve 29**), MT 01/566 (**Katalog No: 36, Levha 19-1**), MT 01/428 (**Katalog No: 37, Levha 19-2**) ve MT 01/50 (**Katalog No: 38, Levha 19-3**) envanter numaralı parçaları içermektedir. Bu parçalarda süvarilerin vücutlarının bir kısmı korunmuştur ve ters Y biçimli figürinlerden farklı olarak atın gövdesi ile bütün haline gelmemiştir. Süvari başlarının korunmaması nedeniyle bu figürinler hakkında kesin bir hüküm

vermek zordur. Ancak, atların vücutlarının ters Y biçimli figürinlere oranla doğala daha yakın olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum da onları Akamenid Dönemi'nde de üretimi devam eden, tamamen el yapımı figürinler ile benzerlik içerisine sokmaktadır.

Mezraa-Teleilat'ta bulunan ve değerlendirmeye alınan diğer parçalar atlara ait çeşitli vücut parçalarından oluşmaktadır. Bu parçalar arasında MT 99/312 (**Katalog No: 44, Levha 21-2**), MT 99/250 (**Katalog No: 47, Levha 21-4**) ve MT 99/162 (**Katalog No 49, Levha 22-2**) envanter numaralı parçalar ilgi çekicidir. MT 99/312 numaralı parça atın ön bacaklarına aittir ve üzerinde boya bezeme bulunmaktadır. MT 99/250 numaralı parça ise bir at başıdır. Aplike küçük kil topakları ile gösterilmiş göz ve kulakları ile Akamenid Dönemi'nde üretimi devam eden tamamen el yapımı örneklerle benzerlik içerisindedir. Atın boynundan ve başından ibaret olan M99/162 envanter numaralı parçada bulunan boya bezeme ve MT 99/250 numaralı parça ile benzerlik gösteren göz ve kulakları nedeniyle ilgi çekicidir.

Yukarıda kısaca belirtilen tarihsel çerçeve içerisinde kabaca sınıflandırılan Mezraa-Teleilat atlı figürinlerinin ve onlara ait parçaların kontekst bilgilerinin gözden geçirilmesinin figürinlerin anlaşılması açısından fayda sağlayacağı düşüncesindeyiz.

1. PERS ATLI FİGÜRİNLERİNİN KONTEKSTLERİ

1999, 2000, 2001, 2002, 2003 ve 2004 yıllarını kapsayan beş kazı sezonunda Mezraa Teleilat'ta, yaklaşık 5000 metrekairelik alan açılmıştır. **Tablo 4**'te açılan alandan ele geçen Pers atlı figürinlerinin ve onlara ait parçaların tamamının açmalara ve yıllara göre dağılımı sunulmuştur. Mezraa-Teleilat atlı figürinlerinin detaylı kontekstleri ve bu kontekstlere dair ulaşılabilen bilgiler ise aşağıda açmalara göre verilmiştir.

18 E Açması: Höyüğün batı yamacındaki bulunan açmada, 2000 yılında MT 00/385 envanter numaralı bir adet atlı figürini parçası bulunmuştur.

18 F Açması: Höyüğün batısında bulunan açmada, tamamı 1999 yılında olmak üzere MT 99/84, MT 99/88, MT 99/223 (**Katalog No: 33, Levha 18-2**), MT 99/559 ve MT 99/759 envanter numaraları verilen 5 adet atlı figürini parçası bulunmuştur.

18 G Açması: Höyüğün kuzey kesiminde bulunan açmadan, tamamı 1999 yılında olmak üzere, MT 99/162 (**Katalog No:49, Levha 21-2**), MT 99/285, MT 99/312 (**Katalog No: 44, Levha XII-1**) ve MT 99/333 (**Katalog No:21, Levha 15-2**) envanter numaralı toplam 4 atlı figürini parçası ele geçmiştir. MT 99/162 ve MT99/312 envanter numaralı parçalar açmanın güneyinde, 6-10/d-g plankarelerinde bulunan büyük çöp çukurunda bulunmuştur. Çok sayıda depo kabının parçalanarak atıldığı bu çukurun, höyükteki yapılardan birinin yenilenmesi sırasında istenmeyen parçaların atılması için bir kerelik kullanıldığı düşünülmektedir.¹⁴⁶ MT 99/285 parça açmanın kuzeyinde 2/e plankaresinde, MT 99/333 numaralı parça 1-10/a-k plankarelerinde bulunmuştur.

18 H Açması: Höyüğün kuzey kesiminde bulunan açmadan, tamamı 1999 yılında olmak üzere, MT 99/112 MT 99/148 (**Katalog No: 43, Levha 20-4**), MT 99/206 ve MT 99/305(**Katalog No: 32, Levha 18-1**), envanter numaralı toplam 4 adet atlı figürini parçası ele geçmiştir. MT 99/112 numaralı parça 1-10/a-k plankarelerinde yüzeyde, MT 99/148 ve MT 99/305 parçalar ise açmanın güneyinde bulunan çöp çukurlarında bulunmuşlardır.

18 K Açması: Höyüğün kuzeydoğusunda bulunan açmada tamamı 2000 yılında olmak üzere MT 00/91, MT 00/141 (**Katalog No: 24 Levha 16-1**

¹⁴⁶ Karul vd., 2001: 139; Özdoğan vd., 2001: 168.

ve 26-1), MT 00/157 (**Katalog No: 23, Levha 15-4**) ve MT 00/207 (**Katalog No: 46, Levha 21-3**) envanter numaraları verilen 4 adet atlı figürini parçası bulunmuştur. MT 00/91 numaralı figürin parçası 2/b plankaresinde, MT 00/141 numaralı figürin 2/a plankaresindeki çöp çukurunda, MT 00/157 7-8/a-b plankarelerindeki çöp çukurunda ve MT 00/207 numaralı figürin 7/d plankaresinde bulunmuştur.

18 L Açması: Höyüğün kuzeydoğusunda bulunan açmada, 2000 yılında MT 00/248 (**Katalog No: 22, Levha 15-3**) envanter numarası verilen 1 adet atlı figürin parçası bulunmuştur.

19 F Açması: Höyüğün batısında bulunan açmada, 1999 yılında MT 99/340 envanter numarası verilen 1 adet atlı figürin parçası bulunmuştur. Levha höyüğün yüzey dolgusu içerisinde bulunmuştur.

19 H Açması: Büyük Demir Çağı yapısının batı köşesinin açığa çıkartıldığı açmada, MT 99/228 (**Katalog No: 42, Levha 20-3**) envanter numarası verilen 1 adet atlı figürin parçası bulunmuştur. Figürin açmanın yüzey dolgusunun içerisinde bulunmuştur.

19 I Açması: Höyüğün tepe kısmındaki açmalardan bir tanesi olan açmada, 1999 yılında MT 99/224 (**Katalog No: 29, Levha 17-2**) 1 adet atlı figürin parçası bulunmuştur. Figürin açmanın yüzey dolgusunun içerisinde 4/k plankaresinde bulunmuştur.

19 K Açması: Höyüğün tepe kısmındaki açmalardan bir tanesi olan açmada, tamamı 2000 yılında olmak üzere MT 00/125 (**Katalog No: 25, Levha 16-2**), MT 00/202 ve MT 00/204 (**Katalog No: 48, Levha 22-1**) envanter numaraları verilen toplam 3 adet atlı figürini parçası bulunmuştur. MT 00/125 ve MT 00/202 numaralı parçalar açmadaki çöp çukurlarında bulunmuştur.

19 L Açması (Levha 7-1): Höyüğün doğusunda bulunan açmada, 2001 yılında MT 01/499 envanter numarası verilen 1 adet at figürini parçası bulunmuştur. Figürin parçası 2/1 plankaresinde bulunmuştur.

20 E Açması: Höyüğün batısında bulunan açmada, 2001 yılında MT 01/384 envanter numarası verilen 1 adet atlı figürin parçası bulunmuştur.

20 F Açması: Höyüğün batı kesiminde bulunan açmada, 1999 yılında MT 99/83 ve MT 99/283 envanter numarası verilen atlı figürin parçaları, 2000 yılında ise MT 00/203, MT 00/205 (**Katalog No: 40, Levha 20-1**), MT 00/318 ve MT 00 426 envanter numaraları verilen atlı figürin parçaları bulunmuştur.

20 G Açması: Höyüğün batı kısmında bulunan açmada, 1999 yılında 2/g plankaresinde MT 99/14 (**Katalog No: 20, Levha 15-1 ve 25-1**) envanter numarası verilen atlı figürin parçası bulunmuştur. Figürin açmanın yüzey dolgusu içerisinde bulunmuştur.

20 I Açması: Höyüğün zirve noktasında bulunan açmada, 1999 yılında 4/e plankaresinde MT 99/204 envanter numarası verilen 1 adet atlı figürin parçası bulunmuştur.

20 K Açması: Höyüğün tepe kısmındaki açmalardan birisi olan açmada, 2000 yılında MT 00/88 envanter numarası verilen 1 adet atlı figürin parçası bulunmuştur. Figürin açmanın yüzey toprağı içerisinde bulunmuştur.

20 L Açması: Höyüğün doğusunda bulunan açmada, 2001 yılında 6/f plankaresinde MT 01/428 (**Katalog No: 37, Levha 19-2**) envanter numarası verilen 1 adet atlı figürin parçası bulunmuştur. Figürin büyük Demir Çağı yapısının odalarından birisinin tabanı üzerinde bulunmuştur.

20 M Açması: Höyüğün doğusunda bulunan açmada, 2001 yılında MT 01/567 envanter numarası verilen 1 adet atlı figürin parçası bulunmuştur.

Figürin parçası 3/h plankaresinde açmanın yüzey toprağı içerisinde bulunmuştur.

21 G Açması: Höyüğün batısında bulunan açmada, 1999 yılında MT 99/521 (**Katalog No: 39, Levha 19-4**) envanter numarası verilen 1 adet atlı figürin parçası bulunmuştur.

21 H Açması: Höyüğün tepe kısmında bulunan açmalardan biri olan açmada, 1999 yılında MT 99/110 (**Katalog No: 28, Levha 17-1**) envanter numarası verilen bir adet atlı figürin parçası bulunmuştur. Figürin parçası 3/h plankaresinde açmanın yüzey toprağı içerisinde bulunmuştur.

21 I Açması: Büyük Demir Çağı yapısının güneybatı duvarının ve Demir Çağın'a tarihlenen dikdörtgen planlı küçük yapının doğu duvarının açığa çıkartıldığı açmada, 1999 yılında MT 99/205 (**Katalog No: 41, Levha 20-2**) ve MT 99/250 (**Katalog No: 47, Levha 21-4**) envanter numaraları verilen atlı figürin parçaları bulunmuştur. Figürin parçaları açmanın yüzey toprağı içerisinde bulunmuştur.

21 K Açması: Höyüğün tepe kısmında bulunan açmalardan biri olan açmada, 2000 yılında MT 00/90 envanter numarası verilen bir adet atlı figürin parçası bulunmuştur. Figürin açmanın yüzey toprağı içerisinde bulunmuştur.

21 L Açması: Büyük Demir Çağı yapısının doğu kanadının açığa çıkartıldığı açmada, 2000 yılında MT 02/331 ve 2001 yılında MT 01/857 envanter numaralar verilen toplam 2 adet atlı figürin parçası bulunmuştur.

21 M Açması: Büyük Demir Çağı yapısının doğu köşesinin hemen yanında bulunan alanda açılan açmada, 2001 yılında MT 01/147, MT 01/338 ve MT 01/340 (**Katalog No: 45, Levha 21-1**) envanter numaraları verilen toplam 3 adet atlı figürin parçası bulunmuştur. Figürin parçaları açmanın yüzey toprağı içerisinde bulunmuşlardır.

22 K Açması (Levha 9-1): Büyük Demir Çağı yapısının güney köşesinin açığa çıkartıldığı açmada, 2000 yılında MT 00/93, MT 00/330, 2002 yılında ise MT 02/364 (**Katalog No: 35, Levha 18-4**) envanter numarası verilen toplam 3 adet atlı figürin parçası bulunmuştur. MT 00/93 numaralı parça yüzey toprağı içerisinde, MT 02/364 numaralı parça açmadaki çöp çukurunda, MT 00/330 numaralı parça ise açmadaki temizlik çalışmaları sırasında bulunmuştur.

22 L Açması: Höyüğün tepe kısmının güneyinde yer alan açmada, 2001 yılında MT 01/566 envanter numarası verilen 1 adet atlı figürin parçası bulunmuştur. Figürin 2/h plankaresinde büyük Demir Çağı Yapısının mekânlarından birisinin içinde bulunmuştur.

22 M Açması: Höyüğün güneydoğu eteğinde bulunan açmada, tamamı 2001 yılında olmak üzere MT 01/339, MT 01/663 ve MT 01/857 (**Katalog No: 30 Levha 17-3**) envanter numaraları verilen toplam 3 adet atlı figürini parçası bulunmuştur.

23 I Açması: Höyüğün güney eteğinde bulunan açmada, 2001 yılında MT 01/260 envanter numarası verilen 1 adet atlı figürini parçası bulunmuştur.

23 K Açması (Levha 7-2): Höyüğün güneydoğusunda bulunan açmada, 2001 yılında MT 01/50 (**Katalog No: 38, Levha 19-3**) envanter numarası verilen 1 adet atlı figürini parçası bulunmuştur. Figürin açmanın yüzey toprağı içerisinde bulunmuştur.

Yüzey: 1999, 2000, 2002 ve 2004 yıllarında kazı kayıtlarına yüzey buluntusu olarak geçen MT 99/386 (**Katalog No: 27, 16-4**), MT 00/329, MT 02/1067 (**Katalog No: 31, Levha 17-4**) ve MT 04/039 (**Katalog No: 34, Levha 18-3**) envanter numaraları 4 adet atlı figürin parçası bulunmaktadır.

Höyük genelindeki 29 açmada ve yüzeyde bulunan Pers atlı figürinlerine 61 adet ait parçanın kontektlerine baktığımızda, figürinlerin höyük geneline yayıldığını görmekteyiz. 18G, 18H, 18K, 19K ve 22K açmalarındaki çöp çukurlarında bulunan 9 adet figürin parçası ve büyük Demir Çağı yapısının mekânlarında bulunan 2 figürin parçası dışında kalanların höyüğün üst dolgusunu oluşturan Demir Çağı tabakalarından geldiği görülmektedir. Bu durum, atlı figürin parçalarının çoğunluğunun detaylı kontekstlere sahip olmadığını göstermektedir. Aynı zamanda, atlı figürin parçalarının hiçbirisinin in-situ durumda bulunmaması ve belirli mimari kontekstlerde yoğunlaşmaması, bu kontekstlerden yola çıkılarak yapılabilecek yorumları kısıtlamaktadır. Çöp çukurlarında bulunan figürin parçalarının tarihlenmesi ve değerlendirilmesinde ise çukurlarda bulunan seramik ve diğer buluntular önem taşımaktadır. Aynı çukurlarda Astarte levhaları da bulunduğunu göz önüne alınırsa, çukurlardan ele geçen tüm buluntuların bir bütünlük içinde ele alınması gerekliliği açığa çıkmaktadır.

2. PERS ATLI FİGÜRİNLERİNİN ÜRETİM TEKNİKLERİ

Mezraa-Teleilat'ta açığa çıkarılan Pers atlı figürin parçaları üzerinde gerçekleştirilen gözlemler, figürinleri tamamen elle şekillendirme ve kısmen elde kısmen de kalıpta şekillendirme olmak üzere iki farklı teknikle üretildiklerini ortaya koymaktadır.

MT MT 99/14 (**Katalog No: 20, Levha 15-1**) ve MT 99/333 (**Katalog No: 20, Levha 15-2**) envanter numaralı parçalar tamamen elde şekillendirilmiş süvari gövdeleridir. Süvarilerin üzerinde durdukları atlar korunmamış olsa da benzerler göz önünde bulundurularak bunların süvari figürinleri olduklarını söylemek mümkündür. Bu tip süvariler oldukça şematik olarak tasvir edilmektedirler ve süvariler ile atlar birbirlerine kaynaşmış olarak gösterilmemektedir.

Tamamen elde şekillendirildiğini düşündüğümüz ikinci grup MT 99/305 (**Katalog No: 32, Levha 18-1**), MT 99/223 (**Katalog No: 33, Levha 18-2**), MT 04/039 (**Katalog No: 34, Levha 18-3**), MT 02/364 (**Katalog No: 35, Levha 18-4**), MT 01/566 (**Katalog No: 36, Levha 19-1**), MT 01/428 (**Katalog No: 37, Levha 19-2**) ve MT 01/50 (**Katalog No: 38, Levha 19-3**) envanter numaralı parçalardır. Bu parçaların hiçbirinin baş kısımları korunmamıştır. Dolayısı ile süvarinin başını ve atın başının pozisyonlarını tam olarak kavramak mümkün değildir. Ancak korunan kısımlardan atın vücudu ile süvarinin vücudunun kaynaştırılmadığını anlamak mümkündür. Bu durumda Akamenid Dönemi'nin sakallı ve bıyıklı oldukça ayrıntılı tasvir edilmiş figürinlerinden ziyade, Akamenid öncesi dönemden devam eden tamamen el yapımı figürin geleneği ile karşı karşıya olduğumuzu düşündürmektedir.

Yukarıda verilen tamamen el yapımı atlı figürinlerinin dışında bu grupla ilişkili olabilecek iki parça daha bulunmaktadır. Bunlar MT 99/250 (**Katalog No: 47, Levha 21-4**) ve MT 99/162 (**Katalog No: 49, Levha 22-2 ve 28**) envanter numaralı parçalardır. Bu parçaların her ikisi de atlara ait baş ve boyun parçalarıdır. Elde şekillendirilen bu parçaların detayları aplike küçük kil topaklarının ile verilmiştir. Bu parçalarda atların başlarının oldukça detaylı olarak verilmiş olması süvari vücutları ile kaynaşmış durumda olmayan at figürinleri ile karşı karşıya olduğumuzu düşündürmektedir.

Mezraa-Teleilat'ta açığa çıkartılan atlı figürin parçaları arasında yapım tekniği açısından ikinci grubu kısmen elde kısmen de kalıpta şekillendirilen figürinler oluşturmaktadır. Bu grubu MT 00/248 (**Katalog No: 22, Levha 15-3**), MT 00/157 (**Katalog No: 23, Levha 15-4**), MT 00/141 (**Katalog No: 24, Levha 16-I**), MT 00/125 (**Katalog No: 25, Levha 16-2**), MT 00/90 (**Katalog No: 26, Levha 16-3**) ve MT 99/386 (**Katalog No: 27, Levha 16-4**) envanter numaralı parçalar oluşturmaktadır. Akamenid Dönemi'nin tipik süvari figürinleri olan bu parçaların hiçbirisi tam olarak korunmamıştır. Sakallı ve bıyıklı olarak oldukça detaylı tasvir edilmiş yüzler kalıpta biçimlendirilmiştir. Tam olarak korunmayan bu figürinlerin vücutlarının tam olarak neye

benzediğini bilmemiz mümkün değildir. Ancak vücudunun çok az bir kısmı korunmuş olan MT 99/386 numaralı figürin ve farklı merkezlerde bulunmuş benzer figürinlere baktığımızda ters çevrilmiş Y'yi andıran figürinlerle karşılaşmaktayız. Dolayısı ile bu süvari yüzlerinin ters çevrilmiş Y biçiminde atın ve süvarinin vücutlarının kaynaştığı vücutlara sahip olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. Elayi Suriye-Filistin bölgesinde bulunan ve yüzleri kalıpta şekillendirilmiş süvari figürinlerinin yüz özelliklerine dayanarak bir sınıflandırmaya gitmiş ve figürinleri A ve B olmak üzere iki farklı gruba ayırmıştır.¹⁴⁷ Ayrım noktası figürinlerin göz ve ağız özelliklerine dayanmaktadır. A Grubundakilerin gözleri badem biçimli ve hafif gülümser durumda iken, B grubundakilerin gözleri yuvarlaktır ve bu figürinlerde hafif gülümseyen bir poz bulunmamaktadır. Mezraa-Teleilat figürinlerine yakından baktığımızda gülümsememeleri nedeniyle Elayi'nin B grubu ile benzerlik içerisinde dirler.

Mezraa-Teleilat'ta bulunan ve kısmen elde kısmen de kalıpta şekillendirildiğini düşündüğümüz ikinci grup MT 99/110 (**Katalog No: 28, Levha 17-1 ve Levha 27**), MT 99/224 (**Katalog No: 29, Levha 17-2**), MT 01/857 (**Katalog No: 30, Levha 17-3**) ve MT 02/1067 (**Katalog No: 31, Levha 17-4**) envanter numaralı parçalardan oluşmaktadır. Bu parçalar yukarıda verilen parçalardan farklı olarak gövde parçalarından oluşmaktadır. Özellikle MT 99/110 numaralı parça ters çevrilmiş Y biçimli ve at ile süvarinin gövdesinin kaynaştığı bu tipe iyi bir örnektir. MT 99/110 numaralı örnekte ileri doğru çıkıntı yapan kafası oldukça rahat gözlenebilmektedir. Ancak bu noktadan itibaren süvari ile atın vücudunu ayırmak mümkün değildir. Süvarinin başının kırıldığı bölüm atın başı üzerinde bulunmaktadır.

Yukarıda kısaca değerlendirilen parçaların dışında kalan atlı figürin parçalarının tamamı vücut parçalarıdır. El yapımı olan bu parçaların hangi tip atlı figürinlerine ait olduklarını belirlemek güçtür.

¹⁴⁷ Elayi, 1991: 185.

Mezraa-Teleilat atlı figürinlerinin üretimleri ile ilgili olarak değinilmesi gereken noktalardan bir tanesi de figürinlerin üzerlerinde bulunan boyalardır. Mezraa-Teleilat atlı Figürinlerinin pek çoğunda kırmızı boya bulunmaktadır. Bu boyalar bazen atlı figürinin tamamını kaplamakta (MT 99/223), bazen de atlı figürinin gövdesinde bantlar halinde (MT 99/110) bulunmaktadır. Boya bezeme açısından dikkati çeken bir grupta siyah boya ile yapılmış bezemeler bulunmaktadır. Bu parçalar MT 99/112, MT 99/312, ve MT 01/428 envanter numaralı parçalardır ve figürinlerin üzerinde konturları siyah boya ile yapılmış üçgen bezemeler bulunmaktadır. Bu üçgenlerin içerisi de siyah nokta bezeme ile doldurulmuştur. Siyah boya ile yapılmış bezemelerle atın yelesi ve diğer detayların verilmeye çalışıldığını düşünmek yanlış olmayacaktır.

Mezraa-Teleilat atlı figürin parçalarının üretim teknikleri ile ilgili olarak değinilmesi gereken noktalardan bir tanesi figürinlerin üretildiği kilin niteliğidir. Astarte levhalarından farklı olarak atlı figürini parçalarında hamur katkıları çok daha yoğundur. Figürin parçalarında ince kum, mika, küçük taşçık ve bitkisel katkılara rastlanmıştır. Figürin parçalarının renk skalası da oldukça geniştir. Açık griden kahverengimsi kırmızıya kadar çeşitli renk tonlarına rastlanmaktadır.

3. PERS ATLI FIGÜRİNLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI

Mezraa-Teleiat'ta 1999-2002 yılları arasında gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda açığa çıkartılan ve çalışmamıza dahil edilen 30 adet Pers atlı figürini parçasına benzer tipte atlı figürinleri **Tablo 5**'ten de anlaşılabileceği gibi oldukça geniş bir alana yayılmaktadır. **Tablo 5**'te verilen arkeolojik merkezler benzer atlı figürinlerin açığa çıkartıldığı merkezlerin tamamını göstermemekle birlikte, figürinlerin yaygınlığını göstermesi açısından önemli ipuçları sağlamaktadır.

Mezraa-Teleilat'ta açığa çıkartılan figürinler **Tablo 5**'te verilen arkeolojik merkezlerde bulunan figürinler karşılaştırılmış ve en fazla benzerlik gösteren levhalar kataloglarda benzer kısmında verilmiştir. Bu anlamda, Mezraa-Teleilat atlı figürinleri en fazla Neirab, Abu Qubur, Ain Dara, Tell Nebi Mend, Al Mina, Hacı Nebi ve Ras Shamra atlı figürinleri ile benzerlik göstermektedir.

Neirab'da bulunan ve kısmen elde kısmen kalıpta biçimlendirilen ve Mezraa-Teleilat figürinleri ile benzerlik içerisinde olduğunu düşündüğümüz figürin, höyüğün üst tabakalarında bulunmuştur. Üst tabakaların Yeni-Babil ve Akamenid dönemlerinde nekropol alanı olarak kullanıldığı bilinmektedir ve levhaların bu dönemin erken evresine, yani M.Ö. 7. ve 6. yüzyıllara ait olduğu düşünülmektedir.¹⁴⁸ Mezraa-Teleilat'ta bulunan atlı figürinleri ile benzerlik içerisinde olan 'Ain Dara figürinleri merkezin IV ve VI tabakalarından ele geçmiştir. 'Ain Dara'nın IV. ve VI. tabakaları M.Ö. I. Bine tarihlenmektedir.¹⁴⁹ Ras Shamra'da bulunan ve Mezraa-Teleilat atlı figürinleri ile benzeşen levhalar M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.¹⁵⁰ Deve Höyükte bulunan atlı figürinleri Mezraa-Teleilat'ın tamamen elde biçimlendirilen atlı figürinleri ile benzerlik göstermektedir. Deve Höyük figürinleri Erken Akamenid Dönemi'ne tarihlenmektedir.¹⁵¹ Al Mina'da bulunan Mezraa-Teleilat atlı figürinleri ile benzeşen atlı figürinler yerleşimin 2. tabakasından gelmekte ve M.Ö. IV yüzyılın 2. yarısına tarihlenmektedir.¹⁵² Abu Qubur'da bulunan benzerler ise yerleşimin 1d ve 1c tabakalarında bulunmuştur. 1d tabakası M.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğine, 1c tabakası ise M.Ö. 4. yüzyılın 2. yarısına tarihlenmektedir.¹⁵³

Yukarıda verilen örneklerden anlaşılabileceği gibi Mezraa-Teleilat atlı figürinlerinin benzerleri M.Ö. 6. yüzyıldan başlayıp Helenistik Dönem'in

¹⁴⁸ Elayi, 1991: 192.

¹⁴⁹ Abu' Assaf, 1990: 52.

¹⁵⁰ Stucky, 1980: 58.

¹⁵¹ Moorey, 1980: 102.

¹⁵² Woolley, 1938a: 26.

¹⁵³ Spycket, 1991: 47

içlerine kadar uzanan bir zaman diliminde yoğunlaşmaktadır. Mezraa-Teleilat atlı figürinlerinin tarihlenmesine yardımcı olabilecek seramik ve diğer arkeolojik materyallerin çalışmaları henüz tamamlanmamıştır. Bu nedenle Mezraa-Teleilat figürinlerini yukarıda belirttiğimiz zaman dilimi içinde kesin bir yere yerleştirmek henüz mümkün değildir. Ancak, Mezraa-Teleilat atlı figürinlerini alt ve üst sınırlarını benzerlerden hareketle çizdiğimiz zaman dilimi içerisine yerleştirmek yanlış olmayacaktır.

Suriye-Filistin bölgesinde oldukça geniş bir alana yayılan atlı figürinlerin Geç Demir Çağı kültürü içindeki yeri araştırmacılar için tartışma konusu olmaya devam etmekte ve bu konuda çeşitli fikirler ileri sürülmektedir. Atlı figürinleri ile ilgili son kısımda bu konu üzerine durulacak ve Mezraa-Teleilat örnekleri bu çerçevede değerlendirilmeye çalışılacaktır.

4. PERS ATLI FIGÜRİNLERİNİN FONKSİYONLARI

Suriye-Filistin ve komşu bölgelerde çok sayıda arkeolojik merkezde karşımıza çıkan Pers atlı figürinlerinin fonksiyonlarına dair çeşitli fikirler ileri sürülmektedir. Bunlardan ilki bu figürinlerin Akamenid ordusunda M.Ö. 5. yüzyılda görev almaya başlayan kalkanlı süvarileri¹⁵⁴ ya da dönemin yöneticilerini tasvir eden küçük heykelcikler olabilecekleridir.¹⁵⁵ Figürinlerin fonksiyonlarını açıklamaya çalışan bir diğer hipotez de bunların çeşitli tanrıları temsil ettikleri yönündedir. Kıbrıs'ta Apollon¹⁵⁶ ile ilişkilendirilen bu figürinler İsrail'de tanrı Baal¹⁵⁷ ile ilişkilendirilmekte ve tanrının bölgeden bölgeye değiştiği belirtilmektedir.¹⁵⁸ Suriye ve çevresinde hangi tanrının bu figürinlerle ilişkili olabileceği belirgin değildir. Ancak Pers süvarilerinin prestiji nedeniyle daha eski bir tanrının ikonografisinin değiştiği ve süvari şeklini

¹⁵⁴ Sekunda ve Chew, 1992: 12.

¹⁵⁵ Moorey, 2000: 481.

¹⁵⁶ Nitelikleri arasında bilicilik ve okçuluğun ön planda olduğu eski Yunan tanrısı. Bkz. Erhat, 2003: 44.

¹⁵⁷ İsmi efendi manasına gelen Fenike ve Kenan bölgelerinin baş bereket tanrısı. Bkz. Moorey, 1975b: 140.

¹⁵⁸ Curvers vd., 1997: 239.

aldığı iddia edilmektedir.¹⁵⁹ Buna ek olarak Pers ordusunun savaşa girmeden önce atlarının yelelerine eğilerek Mithras'a¹⁶⁰ ettikleri dualarla bu figürinlerin ikonografisi arasında da bağlantı kurulmaya da çalışılmaktadır.¹⁶¹

Yukarıdaki satırlardan anlaşılabileceği üzere Pers atlı figürinleri ile oldukça fazla sayıda tanrı arasında ilişki kurulmaya çalışılmaktadır. Ancak, Kıbrıs'ta Apollon adakları oldukları üzerlerindeki yazıtlara dayanılarak tespit edilen figürinler dışındakiler için somut kanıtlara sahip olunmadığını belirtmek gereklidir.

Mezraa-Teleilat'ta bulunan atlı figürin parçalarının kontektlerini baktığımızda, 9 adet parçanın çöp çukurlarından, 2 parçanın ise mimari yapılarla ilişkili kontektlerden geldiğini görmekteyiz. Geriye kalan parçalar ise höyüğün Demir Çağı dolgusu içerisinde bulunmuşlardır. Figürin parçalarının belirli kontektlerde yoğunlaşmaması buradan çıkarak yapılabilecek yorumları kısıtlamaktadır. Ancak aynı kontektlerde Astarte levhalarının da bulunduğunu düşünürsek, her iki figürin grubu birbiri ile yakından bağlantılı kültürle ilişkili olmalıdır sonucuna ulaşmak güç değildir.

¹⁵⁹ Curvers vd., 1997: 239.

¹⁶⁰ Perslilerin güneş, adalet, anlaşma ve savaş tanrısı. Bkz. Hinnels, 1985, 76.

¹⁶¹ Curvers vd., 1997: 239.

SONUÇ

Ilısu ve Kargamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi kapsamında, 1999 yılında kurtarma kazıları başlatılan Mezraa-Teleilat Höyük'te Neolitik Dönem ve Demir  ağı ile ilgili önemli bulgulara ulaşılmıştır.

Mezraa-Teleilat'ın Demir  ağı tabakalaşması tam olarak  z lelememekle birlikte, M. . 6. yüzyılın sonlarından başlayarak M. . 4. yüzyılın sonlarına kadar devam eden bir kültürel süreç bulunmaktadır. Bu süreç en az iki evre ile karakterize olmaktadır. En üstte bulunan I A evresi zayıf mimari temeller ve çok sayıda çukur ile kendisini belli etmektedir. I A evresinin altında bulunan yapı katı ise büyük bir kerpiç yapıyı içermektedir. Merkezi bir avlu çevresindeki magazinlerden oluşan 40 x 32 metre boyutlarındaki yapı, Mezraa-Teleilat çevresindeki üretimi denetlemekle görevli bir yöneticiye ait olmalıdır. Büyük yapının içerisinde bulunan çok sayıda depolama küpüne ait parça yapının ekonomik eksenli fonksiyonunu ortaya koymaktadır.

Mezraa-Teleilat Höyüğü'ndeki Demir  ağı tabakalarının, M. . 6. yüzyıl sonları ile M. . 4. yüzyıl sonları arasında uzanan zaman dilimine tarihlenmesi önerisini destekleyen belli başlı unsurlar olarak, Astarte levhaları, Pers atlı figürinleri, büyük yapıda bulunan çivi yazılı tablet parçaları, damga bezemeli çanak çömlek parçaları ve parlak siyah astarlı çanak çömlek parçaları sayılabilir.

Mezraa-Teleilat höyüğünün Demir  ağı tabakalarından ele geçen önemli buluntu grupları arasında Astarte levhaları da bulunmaktadır. En erken  rnekleri Akad Dönemi'nde karşımıza çıkan bu tip levhalar, Geç Demir  ağı kültüründe oldukça yaygındır. Kuzey Suriye ve çevresindeki çok sayıda arkeolojik merkezde Astarte levhaları bulunmuştur.

Kuzey Suriye ve Güneydoğu Anadolu'nun Geç Demir Çağı kültüründe dikkat çekici bir yere sahip olan Astarte levhaları, çıplak ya da giyinik tipler olarak karşımıza çıkmaktadır. Mezraa-Teleilat'ta gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda 38 adet Astarte levhası çıkartılmış olup, çıplak ve giyinik tipler bir arada bulunmaktadır. Höyük genelinde 22 açmadan ele geçen levhaların kontekstlerine baktığımızda, çöp çukurlarında bulunan 7 levha ile 18 G açmasındaki taş temelli mimari yapılarla aynı seviyeden ele geçen 1 levha dışındaki levhaların çok detaylı kontekstlere sahip olmadıklarını görmekteyiz. Bu durum kontekstlerden yola çıkılarak yapılabilecek yorumları kısıtlamaktadır.

Astarte levhalarının üretim tekniklerinin değerlendirilmesi, levhaların tek parçalı kalıplarda üretildiğini ortaya koymaktadır. Benzer levhalar üzerinde gerçekleştirilen araştırmalar, Astarte levhalarının üretiminin kabaca iki aşamada gerçekleştiğini göstermektedir.¹⁶² Bu aşamaların ilkinde kil kalıba preslenmekte, ikincisinde ise levhanın belirgin konturlarının oluşmasını sağlayan ikinci bir kil topağı kalıptaki levhanın üzerine ekleniyordu. Kalıptaki figürinin hafifçe kurumasını takiben eklenen ikinci topak bir alet vasıtası ile tıraşlanıyordu. Astarte levhalarının üretimine dair söylenmesi gereken bir nokta da levhalarda sıkça rastlanan kırmızı boyadır. Mezraa-Teleilat örneklerini 10 tanesinde bu tip boya bulunmaktadır (**Tablo2**). Kırmızı boyanın kütle ilgili anlamları olabileceği ileri sürülmüştür.¹⁶³

Astarte levhalarının Geç Demir Çağı kültürü içerisindeki yer tam olarak anlaşılabilmiş değildir. Ancak bu levhaların tanrıça bereket, doğurganlık, aşk, savaş tanrıçası Astarte'yi betimlediği düşünülmektedir. Ayrıca Astarte levhaları ile aynı kontekstlerde bulunan Pers atlı figürinleri iki buluntu grubunun ortak bir külte ait olabileceğine işaret etmektedir.

¹⁶² Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: 75.

¹⁶³ Moorey, 2002:206.

Kuzey Suriye ve Güneydoğu Anadolu'da çok sayıda arkeolojik merkezde açığa çıkartılan Astarte levhaları genellikle M.Ö. 6. yüzyıl ile M.Ö. 4. yüzyılın sonuna kadar uzanan zaman dilimine tarihlenmektedir. Benzerlerden hareketle, Mezraa-Teleilat Astarte levhaları da aynı zaman dilimine tarihlenebilir.

Mezraa-Teleilat höyüğünün Demir Çağı tabakalarından ele geçen buluntu grupları arasında Astarte levhalarının yanı sıra çok sayıda Pers atlı figürini bulunmaktadır. Mezraa-Teleilat'ta 29 açmadan ve yüzeyden toplam 61 adet atlı figürin parçası ele geçmiştir. Çöp çukurlarında bulunan 9 figürin parçası ile mimari kontekstlerde bulunan 2 figürin parçası dışında kalanların çok detaylı kontekstlere sahip olmadığı söylenebilir.

Mezraa-Teleilat'ta bulunan atlı figürin parçalarının üretim teknikleri ele alındığında, iki farklı teknikle karşılaşılmaktadır. İlk tekniğin uygulandığı parçalar tamamen el yapımıdır. Akamenid öncesi figürin yapım geleneğinin devamı olan bu figürinler oldukça şematik olarak betimlenmiş süvarileri göstermektedir. Bu tip figürinlerde süvari ve at kaynaşmamış durumdadır ve bu da ikinci grupta aralarında bulunan en önemli farklılıklardan bir tanesidir. İkinci tekniğin uygulandığı parçalar kısmen el yapımı kısmen de kalıp işidirler. Bu figürinlerde betimlenen sakallı ve bıyıklı süvarilerin yüzleri kalıp tekniğinin yardımı ile oldukça detaylı tasvir edilmiştir. Akamenid Dönemi'nin tipik süvari figürini sayılan bu tiplerde at ile binicinin vücutları kaynaşmış olarak betimlenmektedir.

Pers atlı figürinlerinin Demir Çağı kültüründeki yerleri tam olarak anlaşılabilmiş değildir. Figürinlerin Pers ordusunda görevli süvarileri yada dönemin yöneticilerini betimlediği ileri sürülmüştür.¹⁶⁴ Bir diğer varsayım da figürinlerin tanrılarla ilişkilendirilmesidir. Bu tip figürinler Kıbrıs'ta Apollon, Filistin bölgesinde Baal ile ilişkilendirilmektedir. Figürinlerin temsil ettiği ileri

¹⁶⁴ Moorey, 2000: 481.

sürülen bir diğer tanrı Mithras'tır.¹⁶⁵ Kıbrıs dışında kalan bölgelerde bu tip önerilerin çok somut kanıtlara sahip olmadığı da belirtilmelidir.

Kuzey Suriye ve komşu bölgelerde oldukça geniş bir alana yayılan Pers atlı figürinleri genellikle M.Ö. 6. yüzyılın sonundan Helenistik Dönem'in içlerine kadar uzanan bir zaman diliminin içerisine yerleştirilmektedir. Benzerlerden yola çıkarak, Mezraa-Teleilat Pers atlı figürinleride aynı dönem içerisine yerleştirilebilir.

Astarte levhalarının ve Pers atlı figürinlerinin aynı kontekstlerde bulunmaları ve her iki grupta da oldukça sık kırmızı boyaya rastlanması, iki buluntu grubunun birbiri ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Bu iki pişmiş toprak eser grubunun aynı kült içerisinde kadınlar (Astarte levhaları) ve erkekler (süvari figürinleri) tarafından kült objeleri olarak kullanılmış olabileceği de akıldan çıkartılmamalıdır.

¹⁶⁵ Curvers vd., 1997: 239.

KAYNAKÇA

- ABU' ASSAF, Ali; **Der Tempel von 'Ain Dara**, Verlag Philipp Von Zabern Mainz, 1990
- ABU' ASSAF, Ali; "Die Kleinfunde aus 'Ain Dara", **Damaszener Mitteilungen** 9, 1996: 47-11
- ALGAZE, G., BREUNINGER, R., LIGHTFOOT, C. VE ROSENBERG, M.; "The Tigris-Euphrates Archaeological Reconnaissance Project: A Preliminary Report of the 1989-1990 Seasons", **Anatolica** 17, 1991, s. 175-240.
- ALGAZE, G., BREUNINGER, R. VE KNUTSATD J.; "The Tigris-Euphrates Archaeological Reconnaissance Project: Final Report of the Birecik and Carchemish Dam Survey Areas", **Anatolica** 20, 1994, s. 1-96.
- ALP, A. Oğuz. VE TEKİNALP, VAHİT MACİT; "Harabebezikan Kazısı 1999 Yılı Çalışmaları / Harabebezikan Excavation: 1999 Season", Tuna, Numan, Öztürk, Jean ve Velibeyoğlu, Jale (eds). **Ilisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1999 Yılı Çalışmaları/ Salvage Project of the Archaeological Heritage of the Ilisu and Carchemish Dam Reservoirs Activities in 1999**. ODTÜ/METU, Ankara, 2001, s. 381-413.
- AUERBACH, Elise; **Terracotta plaques from the Diyala and their Archaeological and Cultural Contexts**, (Unpublished PHD Thesis) UMI, Ann Arbor, 1994.
- BADRE, Leila; **Les Figurines Anthropomorphes en terre cuite à l' âge du Bronze en Syrie**. Geuthner, Paris, 1980
- BADRE, L., GUBEL, E., AL-MAQDISSI, M. ve SADER, H.; "Tell Kazel, Syria: Excavations of the AUB Museum, 1985-1987, Preliminary Report", **Berytus** 38, 1990, s. 9-124.
- BIERS, William. R.; **The Archaeology of Greece**, Cornell University Press, London, 1996.

BLAYLOCK, Stuart; "Iron Age Pottery from Tille Höyük, South-Eastern Turkey", Hausleiter, A. ve Reiche, A. (eds). **Iron Age Pottery in Northern Mesopotamia, Northern Syria and South-Eastern Anatolia**, Ugarit-Verlag, Münster, 1999.

BUHL, Marie-Louise; **Sukas VII: The Near Eastern Pottery and Objects of Other Materials from the Upper Strata**, Publications of the Carlsberg Expedition to Phoenicia 9, Copenhagen, 1983.

CARRIÈRE, B. ve BARROIS, A.; "Fouilles de l'École Archéologique Française de Jerusalem, Effectuees à Neirab du 24 Septembre au 5 Novembre 1926", **Syria** 8, 1927, s. 201-212.

COMFORT, Anthony, ABADIE-REYNAL, Catherine ve ERGEÇ, Rifat; "Crossing the Euphrates in antiquity: Zeugma seen from the space", *Anatolian Studies* 50, 2000, s. 99-126.

CORNELIUS, Izak; **The Many Faces of the Goddess: the Iconography of the Syria-Palestinian Goddesses Anat, Astarte, Qedeshet, and Asherah c. 1500-1000 BCE**, Academic Press Fribourg, Göttingen, 2004.

CORNELIUS, Sakkie; "A Preliminary Typology for the Female Plaque Figurines and their value for the Religion of Ancient Palestine and Jordan", **Journal of Northwest Semitic Languages** 30/1, 2004, s. 21-38.

CURVERS, Hans H., SCHWARTZ, Glenn M. ve DUNHAM, Sally; "Umm el-Marra, a Bronze Age Urban Center in Jabbul Plain, Western Syria", **American Journal of Archaeology** 101/2 1997, s. 201-239.

DEVECİ, Abdullah; "Akarçay Höyük 2001 Yılı Çalışmaları / 2001 Excavations at Akarçay Höyük", Tuna, N., Öztürk, J. ve Velibeyoğlu, J. (eds). **Ilisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2001 Yılı Çalışmaları/ Salvage Project of the Archaeological Heritage of the Ilisu and Carchemish Dam Reservoirs Activities in 2001**, ODTÜ/METU, Ankara, 2004, s. 251-292.

DANDAMAIEV, Muhammed. A. ve LUKONİN, Vladimir.G.; **The Culture and Social Institutions of Ancient Iran**, Cambridge University Press, Cambridge, 1989.

DONBAZ, Veysel; “Mezraa Teleilat’ta (Birecik) Bulunan Çivi yazılı Belgeler”, **Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler** 15, 2003, s. 1-4.

ELAYI, Josette; “Deux “ateliers” de coroplastes nord-phéniciens et nord-syriens sous l’empire perse”, **Iranica Antiqua** 26, 1991, s. 181-216.

ERHAT, Azra; **Mitoloji Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, Ankara, 2003.

FARRELL, W. J.; “A Revised Itinerary of the Route Followed by Cyrus the Younger through Syria, 401 B.C.”, **The Journal of Hellenic Studies** 81, 1961, s. 153-155.

FUENSANTA, Jesus Gill ve MISIR, Adnan; “Excavations at Tilbeş Höyük”, **19. Kazı Sonuçları Toplantısı I**, 1998, s. 227-244.

FUGMAN, Ejnar; **Hama II-1: Fouilles et Recherche de la Fondation Carlsberg, 1931-1938, L’Architecture des Périodes Pré-Hellenistiques**, Nationalmuseet, Copenhagen, 1958.

GAWLIKOWSKI, Michal; “Thapsacus and Zeugma: the crossing of the Euphrates in antiquity”, **Iraq**, Sayı 52, 1996, s. 123-133.

HAWKINS, J.D.; “Karkamiş”, **Reallexikon der Assyriologie**, Sayı 5, 1976, s. 426-446.

HAWKINS, J.D.; “Karkamish and Karatepe: Neo-Hittite City-States in North Syria”, Sasson, J.M. (ed.), **Civilizations of the Ancient Near East**, Scribner, New York, 1995, s. 1295-1307

HEREDOTOS; **Herodot Tarihi**, Ökmen, M. (çev.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

HINNELS, John R.; **Persian Mythology**, Penguin Books, New York, 1985.

HOGLUND, Kenneth G.; **Achaemenid Imperial Administration in Syria-Palestine and Missions of Ezra and Nehemiah**, Scholars Press, Atlanta, 1992.

HOLLAND, T.A.; “A Typological and Archaeological Study of Human and Animal Representations in the Plastic Art of Palestine during the Iron Age”, **Levant**, Sayı 9, 1977, s. 121-155.

KARAGEORGHIS, Vassos; **The Coroplastic Art of Ancient Cyprus III**, Leventis Foundation, Nicosia, 1995.

KARUL, Necmi, AYHAN, Ahmet ve ÖZDOĞAN, Mehmet; "1999 Yılı Mezraa-Teleilat Kazısı / 1999 Excavations at Mezraa-Teleilat", Tuna, N., Öztürk, J. ve Velibeyoğlu, J. (eds). **Ilisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1999 Yılı Çalışmaları/ Salvage Project of the Archaeological Heritage of the Ilisu and Carchemish Dam Reservoirs Activities in 1999**. ODTÜ/METU, Ankara, 2001, s. 133-174.

KARUL, Necmi, AYHAN, Ahmet ve ÖZDOĞAN, Mehmet; "2000 Yılı Mezraa-Teleilat Kazısı / Mezraa Teleilat 2000", Tuna, N., Öztürk, J. ve Velibeyoğlu, J. (eds). **Ilisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2000 Yılı Çalışmaları/ Salvage Project of the Archaeological Heritage of the Ilisu and Carchemish Dam Reservoirs Activities in 2000K**, ODTÜ/METU, Ankara, 2002a, s. 130-187.

KARUL, Necmi, AYHAN, Ahmet ve ÖZDOĞAN, Mehmet; "2000 Yılı Mezraa-Teleilat Kazısı", **23. Kazı Sonuçları Toplantısı II**, 2002b, s 63-74.

KARUL, Necmi, AYHAN, Ahmet ve ÖZDOĞAN, Mehmet; "2001 Yılı Mezraa-Teleilat Kazısı", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı I**, 2003, s. 159- 169.

KARUL, Necmi, AYHAN, Ahmet ve ÖZDOĞAN, Mehmet; "2001 Yılı Mezraa-Teleilat Kazısı / 2001 Excavations at Mezraa-Teleilat", Tuna, N., Öztürk, J. ve Velibeyoğlu, J. (eds). **Ilisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2001 Yılı Çalışmaları/ Salvage Project of the Archaeological Heritage of the Ilisu and Carchemish Dam Reservoirs Activities in 2001**, ODTÜ/METU, Ankara, 2004, s. 89-106.

KENNEDY, David; **The Twin Towns of Zeugma on the Euphrates**, Journal of Roman Archaeology Supplementary Series 27, Portsmouth, 1998.

KLENGEL, Horst; **Syria, 3000 to 3000 B.C.K**, Akademie Verlag, Berlin, 1992.

- KSENOPHON; **Anabasis**, Gökçöl, T. (çev.) Sosyal Yayınlar, İstanbul
- MATTHIAE, P., PINNOCK, F ve MATTHIAE, G.S.; **Ebla: Alle origini della civiltà urbana-Trent' anni scavi in Siria dell'Università di Roma "La Sapienza"**, Electa, Milano, 1995.
- MAZZONI, Stephania; "La période perse à Tell Mardikh dans le cadre de l'évolution de l' âge Fer en Syrie", **Transeuphratène**, Sayı 2, 1990, s. 187-199.
- MAZZONI, Stephania; "Settlement Pattern and New Urbanization in Syria at the Time of the Assyrian Conquest", Liverani, M. (Ed.), **Neo-Assyrian Geography**, Roma, 1998, s.181-193.
- MCCOWN, D. ve HAINES, R.C.; **Nippur I, Temple of Enlil, Scribal Quarter, and Soundings**, Oriental Institute, Chichago, 1967.
- MCMAHON, Augusta; "Excavations at Hacinebi, Turkey 1996: Preliminary Report", **Anatolica**, Sayı 23, 1997, s. 121-124.
- MOOREY, Paul R. S.; "Iranian Troops at Deve Höyük in Syria in the Fifth Century BC", **Levant**, Sayı 7, 1975a, s. 108-117
- MOOREY, Paul R. S.; *Biblical Lands*. Elsevier, Oxford, 1975b.
- MOOREY, Paul R. S.; **Cemeteries of the First Millennium B.C. at Deve Hüyük, near Carchemish, salvaged by T.E. Lawrance and C.L. Woolley in 1913**, Oxford, 1980.
- MOOREY, Paul R. S.; "Iran and the West: The case of the terracotta 'Persian' riders in the Achaemenid Empire", Dittmann, R. et al. (eds.), **Variatio Delectat: Iran und der Westen: Gedenkschrift für Peter Calmayer**. Münster, 2000, s. 469-486.
- MOOREY, Paul R. S.; "Novelty and Tradition in Achaemenid Syria: the Case of the Clay 'Astarte Plaques'", **Iranica Antiqua**, Sayı 37, s. 203-218
- NISHIYAMA, Shin'ichi ve YOSHIZAWA, Satoru; "Who worshipped the clay goddess ?: late first millennium BC terracotta figurines from Tell Mastuma, Northwest Syria", **Bulletin of the Ancient Orient Museum**, Sayı 18, 1997, s. 73-98

ÖZDOĞAN, Mehmet, AYHAN, Ahmet ve DEMİRTAŞ, Ahmet; “Mezraa-Teleilat: Bir Neolitik Çağ Yerleşmesinin Tanıtımı / Mezraa-Teleilat: Preliminary Reconnaissance of a Neolithic Site in the Euphrates Basin”, Tuna, N. ve Öztürk, J. (eds). **Ilisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1998 Yılı Çalışmaları/ Salvage Project of the Archaeological Heritage of the Ilisu and Carchemish Dam Reservoirs Activities in 1998**, DTÜ/METU, Ankara, 1999, s.1-17.

ÖZDOĞAN, Mehmet, KARUL, Necmi ve AYHAN, Ahmet; “Mezraa-Teleilat 1999 Yılı Çalışmaları”, **22. Kazı Sonuçları Toplantısı I**, 2001, s. 165-180

ÖZDOĞAN, Mehmet, KARUL, Necmi ve ÖZDOĞAN, Eylem; “Mezraa-Teleilat Höyüğü 4. Dönem Çalışmaları”, **25. Kazı Sonuçları Toplantısı II**, 2004, s. 235-244.

ÖZGEN, Engin; “Gaziantep-Kilis Bölgesi Höyük Yüzey Araştırmaları: Oylum Höyük”, **4. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, 1986, s. 239-248.

PELTENBURG, Edgar; “Jerablus-Tahtani, Syria 1992-1994: Preliminary Report”, **Levant**, Sayı 27, 1995, s. 1-28.

PÉZARD, Maurice; **Qadesh: Mission archéologique a Tell Nebi Mend. 1921-1922**, Paris: Geuthner, 1931.

PRUSS, A.; “Patterns of distribution: How terracotta figurines were traded”, **Transeuphratène**, Sayı 19, 2000, s. 51-63.

RIIS, P. J.; “The Syrian Astarte Plaques and Their Western Connection”, **Berytus**, Sayı 9, 1949, s. 69-90.

RIIS, P.J. ve BRUHL, Marie-Louise; **Hama II-2: Fouilles et Recherche de la Fondation Carlsberg, 1931-1938, Les Objets de la Période dite Syro-Hittite (Age du Fer)**, Nationalmuseum, Copenhagen, 1990.

SEKUNDA, Nicholas. ve CHEW, Simon; **The Persian Army 560-330 B.C.**, Osprey Publishing, London, 1992.

SERTOK, Kemal ve KULAKOĞLU, Fikri; “Şaraga Höyük 1999 Yılı Çalışmaları / Results of the 1999 Season Excavations at Şaraga Höyük”,

Tuna, N., Öztürk, J. ve Velibeyoğlu, J. (eds). **Ilisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1999 Yılı Çalışmaları/ Salvage Project of the Archaeological Heritage of the Ilisu and Carchemish Dam Reservoirs Activities in 1999**, ODTÜ/METU, Ankara, 2001, s. 453-486.

SCHNEIDER, E.; “Die eisenzeitliche Keramik von Tell Sheikh Hassan (Syrien)”, Hausleiter, A. ve Reiche, A. (eds.). **Iron Age Pottery in Northern Mesopotamia, Northern Syria and South-Eastern Anatolia**, Ugarit-Verlag, Münster, 1999, s. 325-346.

SÉIQUER, Gonzalo Matilla ; “Tell Khamis”, Lete, O. ve Fenollós, L. M.(eds). **Archaeology of the Upper Syrian Euphrates the Tishrin Dam Area**, Sabadell, Barcelona, 1999, s. 205-225

SPYCKET, A.; “Abu Qubur: Les Figurines de la ‘Residence Achamenide”, **North Akkadian Project Report 5**, 1991, s. 47-55

STEIN, Gill; “1996 Excavations at Hacinebi Tepe”, **19. Kazi Sonuçları Toplantısı I**, 1998, s. 179-208.

STOLPER, Matthew; “The Governor of Babylon and Across the River in 486 B.C.”, **Journal of Near Eastern Studies**, Sayı 48, 1989, s. 283-305.

STUCKY, Rolf A.; **Ras Shamra, Leukos Limen: die nach-ugaritische Besiedlung von Ras Shamra. Mission archéologique de Ras Shamra**, Geuthner, Paris, 1983

TEFNIN, R.; “Les niveaux supérieurs du Tell Abou Danné: Chantiér A 1977-1978”, **Syro-Mesopotamian Studies**, Sayı 3/3, 1980, s. 1-58.

WILKINSON, Tony. J.; **Town and Country in Southeastern Anatolia**, Oriental Institute, Chicago, 1990.

WOOLLEY, C. Leonard; “The Excavations at Al Mina Sueidia I, The Archaeological Report”, **The Journal of Hellenic Studies**, Sayı 58/1, 1938a, s. 1-30.

WOOLLEY, C. Leonard; “The Excavations at Al Mina Sueidia II”, **The Journal of Hellenic Studies**, Sayı 58, 1938b, s. 133-170.

WOOLLEY, C. Leonard; "The Iron Age graves at Carchemish", **Liverpool Annals of Archaeology and Anthropology**, Sayı 26, 1939, s. 11-37

YALÇIKLI, Derya. ve TEKİNALP, Vahit Macit; " Mezraa Höyük 2001 Yılı Kazıları / 2001 Excavations at Mezraa Höyük", Tuna, N., Öztürk, J. ve Velibeyoğlu, J. (eds). **Ilisu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2001 Yılı Çalışmaları/ Salvage Project of the Archaeological Heritage of the Ilisu and Carchemish Dam Reservoirs Activities in 2001**, ODTÜ/METU, Ankara, 2004a, s. 107-160.

YALÇIKLI, Derya. ve TEKİNALP, Vahit Macit; "Mezraa Höyük 2002 Yılı Kurtarma Kazıları", **25. Kazı Sonuçları Toplantısı II**, 2004b, s. 377-386.

Tablo 1: Mezraa-Teleilat Astarte levhalarının açmalara dağılımı

Açma	Yıl				Toplam
	1999	2000	2001	2002	
18G	5	-	-	-	5
18H	2	-	-	-	2
18K	-	1	-	-	1
18L	-	1		-	1
19D	-	-	-	2	2
19F	1	-	-	-	1
19H	1	-	-	-	1
19I	5	1	-	-	6
19K	-	2	1	-	3
20G	1	-	-	-	1
20M	-	-	2	-	2
21H	1	-	1	-	2
21I	-	1	-	-	1
21K	-	1	-	-	1
21L	-	-	-	1	1
21M	-	-	2	-	2
22I	-	1	-	-	1
22K	-	1	-	-	1
22M	-	-	1	-	1
23I	-	-	1	-	1
Yüzey	1	1			2
Toplam	17	10	8	3	38

Tablo 2: Tez Çalışmasına alınan Mezraa-Teleilat Astarte levhalarının listesi

No	Tip	Envanter No	Kontekst	Levhanın Durumu	Kırmızı Boyanın Yeri	Kil Rengi	Katkı
1	A-1	MT 99/16	18 G Çöp Çukuru	Baş Kısmı Korunmuş	Arka Yüz	Görülmedi	Görülmedi
2	A-1	MT 99/332	18 G Çöp Çukuru	Baş Kısmı Korunmuş	Yok	Kahverengi	İnce kum ve mika
3	A-1	MT 99/17	18 G Çöp Çukuru	Ayak Kısmı Eksik	Yok	Açık Gri	Temiz Hamurlu
4	A-1	MT 02/407	19 D Yüzey	Baş ve Ayaklar Eksik	Yok	Görülmedi	Görülmedi
5	A-1	MT 99/226	19 I Yüzey	Baş ve Ayaklar Eksik	Yok	Sarımsı Kahverengi	İnce kum ve mika
6	A-2	MT 02/120	19 D Yüzey	Baş Kısmı Korunmuş	Yok	Görülmedi	Görülmedi
7	A-2	MT 99/117	18 H Çöp Çukuru	Baş Kısmı Eksik	Siyah Çizgili	Pembemsi	İnce kum ve mika
8	A-3	MT 99/91	21 H 2/d	Belden Aşağısı Eksik	Ön ve Arka Yüz	Açık Gri	Temiz Hamurlu
9	A-3	MT 99/8	18 H Yüzey	Baş Kısmı Korunmuş	Ön ve Arka Yüz	Pembemsi	Temiz Hamurlu
10	A-3	MT 01/853	21 M Yüzey	Belden Yukarısı ve Ayaklar Eksik	Ön ve Arka Yüz	Kırmızımsı Kahverengi	İnce kum ve mika
11	B-1	MT 99/18	19 H	Baş ve Bacaklar Eksik	Ön ve Arka Yüz	Pembemsi	Temiz Hamurlu
12	B-1	MT 00/122	22 K Yüzey	Baş ve Ayaklar Eksik	Ön ve Arka Yüz	Sarımsı Kahverengi	Temiz Hamurlu
13	B-1	MT 00/466	21 2-10/a-e	Baş ve Bacaklar Eksik	Ön ve Arka Yüz	Görülmedi	Görülmedi
14	B-2	MT 99/9	19 I Yüzey	Baş Kısmı Eksik	Yok	Pembemsi	Temiz Hamurlu
15	B-2	MT 02/408	21 L	Baş ve Bacaklar Eksik	Yok	Görülmedi	Görülmedi
16	B-2	MT 99/116	19 F Yüzey	Belden Yukarısı Eksik	Ön Yüz	Kırmızımsı Kahverengi	İnce kum ve mika
17	B-2	MT 00/89	19 K 1-10/a-k	Baş ve Ayaklar Eksik	Ön Yüz	Kırmızımsı Kahverengi	İnce kum ve mika
18	B-2	MT 99/339	19 I Yüzey	Baş Kısmı	Yok	Görülmedi	Görülmedi
19	B-3	MT 00/275	18 L	Baş Kısmı ve Ayaklar Eksik	Arka Yüz	Kırmızımsı Kahverengi	İnce kum ve mika

Tablo 3: Astarte levhalarının bulunduğu merkezler

No	Merkez	Çıplak Tip	Giyinik Tip	Referans
1	Al-Mina	+	+	Woolley, 1938
2	Ras-Shamra	+	+	Stucky, 1983
3	Tell Sukas		+	Buhl, 1983
4	Tell Kazel		+	Badre vd., 1990
5	'Ain Dara	+	+	Abu 'Assaf, 1996
6	Neirab	+	+	Carrière ve Barrois, 1927
7	Tell Mastuma	+	+	Nishiyama ve Yoshizawa, 1997
8	Tell Mardikh	+	+	Matthiae vd., 1995
9	Hama	+	+	Riis ve Buhl, 1990
10	Kargamış	+		Riis, 1949
11	Jerablus Tahtani		+	Peltenburg, 1995
12	Deve Höyük	+		Moorey, 1980
13	Tell Ahmar	+		Riis, 1949
14	Abu Qubur	+	+	Spycket, 1991
15	Oylum Höyük	+	+	Özgen, 1986
16	Hacı Nebi		+	McMahon, 1997
17	Mezraa-Teleilat	+	+	Karul vd.,2001,2002,2003
18	Mezraa Höyük	+	+	Yalçıklı ve Tekinalp, 2004
19	Şaraga		+	Sertok ve Kulakoğlu, 2001
20	Tilbeş Höyük		+	Fuensanta ve Mısır, 1998
21	Harabebezikan	+	+	Alp ve Tekinalp, 2001
22	Akarçay Höyük	+	+	Deveci, 2004
23	Tell Nebi Mend	+	+	Pézard, 1931
24	Tell Sheikh Hassan		+	Schneider, 1999
25	Tell Khamis		+	Séiquer, 1999
26	Qatna		+	Riis, 1949
27	Mumbidj	+	+	Riis, 1949
28	Tell Abou Danne	+	+	Tefnin, 1980
29	Tell Judaidah		+	Pruss, 2000
30	Tell Qasis		+	Riis, 1949

Tablo 4: Atlı figürinlerin ve parçalarının açmalara dağılımı

Açma	Yıl					Toplam
	1999	2000	2001	2002	2004	
18E	-	1	-	-	-	1
18F	5	-	-	-	-	5
18G	4	-	-	-	-	4
18H	4	-	-	-	-	4
18K	-	4	-	-	-	4
18L	-	1	-	-	-	1
19F	1	-	-	-	-	1
19H	1	-	-	-	-	1
19I	1	-	-	-	-	1
19K	-	3	-	-	-	3
19L	-	-	1	-	-	1
20E	-	-	1	-	-	1
20F	2	4	-	-	-	6
20G	1	-	-	-	-	1
20I	1	-	-	-	-	1
20K	-	1	-	-	-	1
20L	-	-	1	-	-	1
20M	-	-	1	-	-	1
21G	1	-	-	-	-	1
21H	1	-	-	-	-	1
21I	2	-	-	-	-	2
21K	-	1	-	-	-	1
21L	-	1	1	-	-	2
21M	-	-	3	-	-	3
22K	-	2	-	1	-	3
22L	-	-	1	-	-	1
22M	-	-	3	-	-	3
23I	-	-	1	-	-	1
23K	-	-	1	-	-	1
Yüzey	1	1	-	1	1	4
Toplam						61

Tablo 5: Atlı figürinlerin bulunduğu merkezler

No	Merkez	Referans
1	Al-Mina	Woolley, 1938
2	Ras-Shamra	Stucky, 1983
3	Tell Sukas	Buhl, 1983
4	'Ain Dara	Abu 'Assaf, 1996
5	Neirab	Carrière ve Barrois, 1927
6	Tell Mastuma	Nishiyama ve Yoshizawa, 1997
7	Tell Mardikh	Matthiae vd., 1995
8	Deve Höyük	Moorey, 1980
9	Abu Qubur	Spycket, 1991
10	Hacı Nebi	McMahon, 1997
11	Mezraa-Teleilat	Karul vd.,2001,2002,2003
12	Mezraa Höyük	Yalçıklı ve Tekinalp, 2004
13	Şaraga	Sertok ve Kulakoğlu, 2001
14	Tilbeş Höyük	Fuensanta ve Mısır, 1998
15	Harabebezikan	Alp ve Tekinalp, 2001
16	Tell Nebi Mend	Pézard, 1931
17	Tell Abou Danne	Tefnin, 1980
18	Arwad	Elyi, 1991
19	Tell Mardikh	Elyi, 1991
20	Tell Halaf	Elyi, 1991
21	Umm el-Marra	Curvers vd., 1997
22	Kish	Moorey, 2000
23	Tell Judaidah	Pruss,2000

Katalog No: 1

Levha No: 10-1

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 99 / 16

Kontekst: 18 G 9/d 9.3

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 2.8 cm, Maksimum Kalınlık: 1.8 cm, Maksimum Genişlik: 3.1 cm

Hamur: Temiz kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı düzleştirilmiş Astarte levhasına ait baş kısmı. Alından başlayıp saçı örten kapüşon tarzı bir başlık taşımaktadır. Yüzün her iki tarafında olasılıkla omuzlara kadar devam eden saç bukleleri bulunmaktadır. Dolgun ve yuvarlak yüz hatlarına sahiptir. Belirginleştirilmiş kaşlar, iri badem biçimli gözler ve yüze oranla büyük burun dikkat çekicidir. Ağız ve kulaklar orantısal olarak yüzle uyumludur. Levhanın korunan kısmında herhangi bir takı bulunmamaktadır. Düzleştirilmiş arka kısımda kırmızı boya bulunmaktadır.

Değerlendirme: Astarte levhasının alt kısmı bulunmamakla birlikte, benzerlerden hareketle çıplak tipte bir Astarte levhasına ait olduğu düşünülebilir. Bu tip Astarte levhaları Orta Tunç / Geç Tunç geleneğinin devamı olarak değerlendirilmektedir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVI /3; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/1-5 ve Fig. 3/1-5; Abu' Assaf, 1990: Tafel 5/c; Stucky, 1983: Plate 26/10; Carrière ve Barrois, 1927: Plate 51/35.

Katalog No: 2

Levha No: 10-2

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 99 / 332

Kontekst: 18 G 8/c 23.2

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 3.4 cm, Maksimum Kalınlık: 1.6 cm, Maksimum Genişlik: 3.1 cm

Hamur: İnce kum ve bol mika katkılı; kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı düzleştirilmiş Astarte levhasına ait baş kısmı. Alından başlayan ve saç örtene kapüşon tarzı bir başlık taşımaktadır. Yüzün her iki tarafında omuzlara kadar devam eden saç bukleleri bulunmaktadır. Dolgun ve yuvarlak yüz hatlarına sahiptir. Belirginleştirilmiş kaşlar, iri badem biçimli gözler ve yüze oranla büyük burun dikkat çekicidir. Ağız ve kulaklar orantısal olarak yüzle uyumludur. Levhanın korunan kısmında herhangi bir takı bulunmamaktadır. Levhanın tıraşlanarak düzleştirilmiş arka kısmında herhangi bir boya izi bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Astarte levhasının alt kısmı bulunmamakla birlikte, benzerlerden hareketle çıplak tipte bir Astarte levhasına ait olduğu düşünülebilir. Bu tip Astarte levhaları Orta Tunç / Geç Tunç geleneğinin devamı olarak değerlendirilmektedir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVI /3; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/1-5 ve Fig. 3/1-5; Abu' Assaf, 1990: Tafel 5/c; Stucky, 1983: Plate 26/10; Carrière ve Barrois, 1927: Plate 51/35.

Katalog No: 3

Levha No: 10-3

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 99 / 17

Kontekst: 18 G 9/d 9.2

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 9.3 cm, Maksimum Kalınlık: 2 cm, Maksimum Genişlik: 3.1 cm

Hamur: Temiz açık gri hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı düzleştirilmiş çıplak tipte Astarte levhası. Alından başlayan ve saçları toplayan kapüşon tarzı bir başlık taşımaktadır. Başlık saçların tamamını kapamamakta ve saçlar, yüzün her iki yanında bukleli olarak omuza kadar inmektedir. Dolgun ve yuvarlak yüz hatlarına sahiptir. Belirginleştirilmiş kaşlar ve iri badem biçimli gözler dikkat çekicidir. Ağız ve burun orantısal olarak yüzle uyumludur. Her iki eliyle göğüslerini kavrur durumda betimlenen tanrıçanın yüz hatları ile uyumlu olarak vücut hatları da dolgun ve yuvarlaktır. Tanrıçada herhangi bir takı bulunmamaktadır. Levhanın alt kısmı topuklara yakın kısımdan kırıktır ve levhada boya kalıntısı bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Tamamına yakını korunan çıplak tipteki Astarte levhası Orta Tunç / Geç Tunç geleneğinin devamı olarak değerlendirilen örneklerle oldukça benzerdir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVI /3; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/1-5 ve Fig. 3/1-5; Abu' Assaf, 1990: Tafel 5/c; Stucky, 1983: Plate 26/10-11; Carrière ve Barrois, 1927: Plate 51/35; Moorey, 1980: Figure 17/435; Alp ve Tekinalp, 2001: Şekil 6/c.

Katalog No: 4

Levha No: 10-4

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 02 / 407

Kontekst: 19 D Yüzey 1.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 5.7 cm, Maksimum Kalınlık: 1.3 cm, Maksimum Genişlik: 3.1 cm

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı düzleştirilmiş çıplak tipte Astarte levhasına ait gövde parçası. Levha boynun hemen altından ve dizlerden kırıktır. Her iki eliyle göğüslerini kavrar durumda betimlenen tanrıçanın vücut hatları dolgun ve yuvarlaktır. Tanrıçanın boynunda kolyeyi betimlediği düşünülebilecek bezeme bulunmaktadır. Levhada herhangi bir boya kalıntısı bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Boynundan yukarısı ve dizlerinden aşağısı bulunmayan çıplak tipteki Astarte levhası Orta Tunç / Geç Tunç geleneğinin devamı olarak değerlendirilen örneklerle oldukça benzerdir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVI /3; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/1-5 ve Fig. 3/1-5; Abu' Assaf, 1990: Tafel 5/c; Stucky, 1983: Plate 26/10-11; Carrière ve Barrois, 1927: Plate 51/35; Moorey, 1980: Figure 17/435.

Katalog No: 5

Levha No: 11-1

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 99 / 226

Kontekst: 19 I Kovadan 1.3

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 4.9 cm, Maksimum Kalınlık: 1.5 cm, Maksimum Genişlik: 2.9 cm

Hamur: Bol mika ve ince kum katkılı; açık sarımsı kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı tıraşlanarak düzeltilmiş çıplak tipte Astarte levhasına ait gövde parçası. Levha boynun hemen altından göğüsleri de içerecek biçimde kırıktır. Alt kısımda ise topuklara yakın kısımdan aşağısı bulunmamaktadır. Her iki eliyle göğüslerini kavrar durumda betimlenen tanrıçanın vücut hatları dolgun ve yuvarlaktır. Levhada herhangi bir boya kalıntısı bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Boynundan yukarısı ve dizlerinden aşağısı bulunmayan çıplak tipteki Astarte levhası Orta Tunç / Geç Tunç geleneğinin devamı olarak değerlendirilen örneklerle oldukça benzerdir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVI /3; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/1-5 ve Fig. 3/1-5; Abu' Assaf, 1990: Tafel 5/c; Stucky, 1983: Plate 26/10-11; Carrière ve Barrois, 1927: Plate 51/35; Moorey, 1980: Figure 17/435; Alp ve Tekinalp, 2001: Şekil 6/c.

Katalog No: 6

Levha No: 11-2

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 02 / 120

Kontekst: 19 D 5/? 2.2

Ölçüler: Korunan Yükseklik.: 2.5 cm, Maksimum Kalınlık: 1.4 cm, Maksimum Genişlik : 2.5 cm.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı düzleştirilmiş Astarte levhasına ait baş kısmı. Alından başlayıp saç örtene kapüşon tarzı bir başlık taşımaktadır. Başlığın alın kısmında dikey bezemeler bulunmaktadır. Yüzün her iki tarafında omuzlara kadar devam eden saç bukleleri bulunmaktadır. Dolgun ve yuvarlak yüz hatlarına sahiptir. Kaşlar ve iri gözler dikkati çekecek biçimde belirginleştirilmemiştir. Ağız ve kulaklar orantısız olarak yüzle uyumludur. Levhanın korunan kısmında herhangi bir takı bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Astarte levhasının alt kısmı bulunmamakla birlikte, benzerlerden hareketle çıplak tipte bir Astarte levhasına ait olduğu düşünülebilir. Bu tip Astarte levhaları Orta Tunç / Geç Tunç geleneğinin devamı olarak değerlendirilmektedir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVI /3; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/5-6 ve Figure 3/6-7.

Katalog No: 7

Levha No: 11-3

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 99 / 117

Kontekst: 18 H 1/d 15.3

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 8.1 cm, Maksimum Kalınlık: 1.75 cm, Maksimum Genişlik: 4 cm

Hamur: Bol mika ve ince kum katkılı; pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı tıraşlanarak düzeltilmiş çıplak tipte Astarte levhasına ait gövde parçası. Tanrıçanın vücut hatları ince ve narindir. Tanrıça ayakları bitişik ve her iki eliyle göğüslerini kavrur durumda betimlenmiştir. Boynun korunan kısmında olasılıkla bir gerdanlığı gösteren bezeme bulunmaktadır. Kolların hemen altından başlayıp ayaklara kadar devam eden siyah renkli boya ile yapılmış çizgiler tanrıçanın giydiği elbiseyi gösteriyor olabilir.

Değerlendirme: Baş kısmı dışında tamamına yakını korunmuş durumda ortaya çıkartılan levha A-1 grubu levhalara oranla daha narin ve ince vücut hatlarına sahiptir. Ayrıca, A- 1 grubu örneklerine oranla plaka/levha görüntüsünü daha fazla vermekte ve bu da daha özenli bir kalıp tekniğine işaret etmektedir. Levhanın ayak kısmında ileri doğru çıkıntı yapan ve tanrıçanın ayaklarını bastığı kısım da farklı bir kalıp tekniğini göstermektedir. Çıplak tipte olması nedeniyle Orta Tunç / Geç Tunç geleneğinin devamı olarak değerlendirilmelidir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVI /3; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/5-6 ve Fig. 3/6-7; Stucky, 1983: Plate 26/12.

Katalog No: 8

Levha No: 11-4

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 99 / 91

Kontekst: 21 H 2/d 17.2

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 6.3 cm, Maksimum Kalınlık: 1.01 cm, Maksimum Genişlik: 3.3 cm

Hamur: Temiz açık gri hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı tıraşlanarak düzeltilmiş çıplak tipte Astarte levhasına ait gövde parçası. Levhanın belden aşağısı kırıktır. Alından başlayan ve saç örtene bir başlık taşımaktadır. Yüzün her iki tarafında omuzlara kadar devam eden saç örgüleri bulunmaktadır. İnce ve narin yüz hatlarına sahiptir. Yüz A-1 ve A-2 grubu levhalarına oranla daha sivri hatlarla betimlenmiştir. Gözler, kaşlar ve ağız yüze oranla abartılı değildir. Aşınmadan dolayı levhanın yüz hatları fazla belirgin değildir. Tanrıça iki eliyle göğüslerini kavrar durumda betimlenmiştir. Kolların ince, uzun olması ve her ikisinde de bilezik bulunması göze çarpan bir diğer özelliklerdir. Levhanın arka yüzünde ve kolların hemen altında kırmızı boya bulunmaktadır.

Değerlendirme: Levha A-1 ve A-2 grubu örneklerine oranla daha narin ve ince yapılı bir tanrıçayı betimlemektedir. Diğer gruptaki örneklerle oranla levhanın kalınlığının daha az olması bu görüşü desteklemektedir. Kalınlığın daha az olması ve arka kısmının A-1 ve A-2 grubu levhalarından daha özenli tıraşlanmış olması farklı bir kalıp tekniğine ve daha özenli bir işçiliğe işaret etmektedir. Çıplak tipte olması nedeniyle Orta Tunç / Geç Tunç geleneğinin devamı olarak değerlendirilmelidir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVI /4; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Fig. 4/12; Abu' Assaf, 1996: Tafel 16/c; Woolley, 1938b: Figure 28.

Katalog No: 9

Levha No: 12-1

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 99 / 8

Kontekst: 18 H 1-10 / a-k 2.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 3.6 cm, Maksimum Kalınlık: 1.5 cm, Maksimum Genişlik: 2.9 cm

Hamur: Temiz pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı tıraşlanarak düzeltilmiş çıplak tipte Astarte levhasına ait baş. Levhanın boyundan aşağısı kırıktır. Alından başlayan ve saç örtten bir başlık taşımaktadır. Alın kısmında başlığın hemen altında boncuk dizisi göze çarpar. Yüzün her iki tarafında omuzlara kadar devam eden saç örgüleri bulunmaktadır. İnce ve narin yüz hatlarına sahiptir. Yüz A-1 ve A-2 grubu levhalarına oranla daha sivri hatlarla betimlenmiştir. Oldukça belirgin olan gözler, kaşlar ve ağız yüze oranla abartılı değildir. Tanrıçanın boynunda gerdanlık bulunmaktadır. Levhanın arka yüzünde ve ön yüzünde kırmızı boya bulunmaktadır.

Değerlendirme: Levha A-1 ve A-2 grubu örneklerine oranla daha narin ve ince yapılı bir tanrıçayı betimlemektedir. Diğer gruptaki örneklerle oranla levhanın kalınlığının daha az olması bu görüşü desteklemektedir. Kalınlığın daha az olması ve arka kısmının A-1 ve A-2 grubu levhalarından daha özenli tıraşlanmış olması farklı bir kalıp tekniğine ve daha özenli bir işçiliğe işaret etmektedir. Çıplak tipte olması nedeniyle Orta Tunç / Geç Tunç geleneğinin devamı olarak değerlendirilmelidir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVI /4; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Fig. 4/12; Abu' Assaf, 1996: Tafel 16/c; Woolley, 1938b: Figure 28.

Katalog No: 10

Levha No: 12-2

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 01 / 853

Kontekst: 21 M Kovadan 5.7

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 4.4 cm, Maksimum Kalınlık: 1.1 cm, Maksimum Genişlik: 3.1 cm

Hamur: Bol mika ve ince kum katkılı; açık kırmızımsı kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı tıraşlanarak oldukça özenli düzeltilmiş çıplak tipte Astarte levhasına ait gövde parçası. Karından yukarısı ve ayaklar kırıktır. Tanrıçanın vücut hatları ince ve narindir. Levhanın arka yüzünün tamamında ve ön yüzde bacakların kenarında kırmızı boya bulunmaktadır. Levhada dikkati çeken bir diğer özellik, tanrıçanın ayak bileklerine yakın kısımda bulunan hal haldır.

Değerlendirme: Karından yukarısı ve ayakları eksik olmasına rağmen levhanın A-1 ve A-2 grubu örneklerine oranla daha narin ve ince yapılı bir tanrıçayı betimlediğini söylemek mümkündür. Diğer gruptaki örneklere oranla levhanın kalınlığının daha az olması bu görüşü desteklemektedir. Kalınlığın daha az olması ve arka kısmının A-1 ve A-2 grubu levhalarından daha özenli tıraşlanmış olması farklı bir kalıp tekniğine ve daha özenli bir işçiliğe işaret etmektedir. Çıplak tipte olması nedeniyle Orta Tunç / Geç Tunç geleneğinin devamı olarak değerlendirilmelidir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVI /5; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Fig. 4/11-12.

Katalog No: 11

Levha No: 12-3

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 99 / 18

Kontekst: 19 H 5/a 14.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 6 cm, Maksimum Kalınlık: 1.8 cm, Maksimum Genişlik: 3.8 cm

Hamur: İyi arıtılmış kilden üretilmiş, pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı tıraşlanarak düzeltilmiş giyinik tipte Astarte levhasına ait gövde parçası. Çeneden yukarısı ve dizlerin alt kısmı eksiktir. Tanrıça iki eliyle göğüslerini kavrar durumda betimlenmiştir. Saçlar dört örgü halinde omuzlara kadar inmektedir. Boyundaki çift sıra boncuk dizili gerdanlığın ve hilal biçimli takının yanı sıra her iki bilekte bilezik bulunmaktadır. Tanrıça belden başlayarak muhtemelen ayaklara kadar inen dikey çizgilerle belirtilmiş bir elbise giymektedir. Elbisenin üzerinde yatay çizgilerle belirtilmiş bir kuşak bulunmaktadır. Vücudun üst kısmı ise kısa bir manto tarafından örtülmektedir. Levhanın arka yüzünde ve elbisedeki kuşağın iki yanında koyu kırmızı boya bulunmaktadır.

Değerlendirme: Tanrıçanın iki eliyle göğüslerini kavrar durumda betimlenmiş olması, bu tipteki giyinik Astarte levhalarının çıplak tipteki levhalarla ilişkili olarak düşünülmesi gerektiğini göstermektedir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVII /2; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/13 ve Fig. 5/17; Abu' Assaf, 1996: Tafel 15/e ve i; Spycket, 1991: AQ 645; Matthiae vd., 1995: 514; Alp ve Tekinalp 2001: Şekil 6/b; Deveci 2004: Şekil 13/a.

Katalog No: 12

Levha No: 12-4

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 00 / 122

Kontekst: 22 K 3/h 3.6

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 9.4 cm, Maksimum Kalınlık: 0.51cm, Maksimum Genişlik: 3.8 cm

Hamur: Temiz sarımsı kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı tıraşlanarak düzeltilmiş giyinik tipte Astarte levhası. Çeneden yukarısı ve ayaklar eksiktir. Tanrıça iki eliyle göğüslerini kavrar durumda betimlenmiştir. Saçlar dört örgü halinde omuzlara kadar inmektedir. Boyundaki çift sıra boncuk dizili gerdanlığın ve hilal biçimli takının yanı sıra her iki bilekte bilezik bulunmaktadır. Tanrıça belden başlayarak muhtemelen ayaklara kadar inen dikey çizgilerle belirtilmiş bir elbise giymektedir. Elbisenin üzerinde yatay çizgilerle belirtilmiş bir kuşak bulunmaktadır. Vücudun üst kısmı ise kısa bir manto tarafından örtülmektedir. Levhanın arka yüzünde ve elbisedeki kuşağın iki yanında koyu kırmızı boya bulunmaktadır.

Değerlendirme: Tanrıçanın iki eliyle göğüslerini kavrar durumda betimlenmiş olması, bu tipteki giyinik Astarte levhalarının çıplak tipteki levhalarla ilişkili olarak düşünülmesi gerektiğini göstermektedir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVII /2; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/13 ve Fig. 5/17; Abu' Assaf, 1996: Tafel 15/i; Spycket, 1991: AQ 645; Matthiae vd., 1995: 514; Alp ve Tekinalp 2001: Şekil 6/b; Deveci 2004: Şekil 13/a.

Katalog No: 13

Levha No: 13-1

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 00 / 466

Kontekst: 21 I 2-10/a-e 14.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 6.3 cm, Maksimum Kalınlık: 1.5 cm, Maksimum Genişlik: 3.4 cm

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı tıraşlanarak düzeltilmiş giyinik tipte Astarte levhasına ait gövde parçası. Çeneden yukarısı ve dizlerin alt kısmı eksiktir. Tanrıça iki eliyle göğüslerini kavrar durumda betimlenmiştir. Saçlar örgüler halinde omuzlara kadar inmektedir. Boyundaki tek sıra boncuk dizili gerdanlığın ve hilal biçimli takının yanı sıra her iki bilekte bilezik bulunmaktadır. Tanrıça belden başlayarak muhtemelen ayaklara kadar inen elbise giymektedir. Elbisenin üzerinde yatay çizgilerle belirtilmiş bir kuşak bulunmaktadır. Vücudun üst kısmı ise kısa bir manto tarafından örtülmektedir. Levhanın arka yüzünde ve elbisedeki kuşağın iki yanında koyu kırmızı boya bulunmaktadır.

Değerlendirme: Levhada elbiseler ve vücut ile ilgili detaylar fazla belirgin değildir. Levha kalınlığının da aynı tipteki levhalardan daha az olduğu göz önüne alınırsa bu durum levhanın kalıpta özenli bir biçimde şekillendirilmediğini göstermektedir. Tanrıçanın iki eliyle göğüslerini kavrar durumda betimlenmiş olması, bu tipteki giyinik Astarte levhalarının çıplak tipteki levhalarla ilişkili olarak düşünülmesi gerektiğini göstermektedir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVII /2; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/13 ve Fig. 5/17; Abu' Assaf, 1996: Tafel 15/i; Spycket, 1991: AQ 645; Matthiae vd., 1995: 514; Alp ve Tekinalp 2001: Şekil 6/b; Deveci 2004: Şekil 13/a.

Katalog No: 14

Levha No: 13-2

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 99 / 9

Kontekst: 19 I 4/k 3.8

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 8.6 cm, Maksimum Kalınlık: 1.7 cm, Maksimum Genişlik: 3.8 cm

Hamur: Temiz pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı tıraşlanarak düzeltilmiş giyinik tipte Astarte levhası. Boyundan yukarısı eksiktir. Tanrıça etek ve onun üzerinde bütün vücudu saran kiton tarzı bir elbise giymektedir. Elbisenin kemeri fazla belirgin olmayan bir şekilde ayakların hemen üstüne kadar devam etmektedir. Tanrıçanın sağ eli vücudun yan tarafında serbest bir şekilde durmakta iken, sol eli göğüs hizasında çiçek tutmaktadır. Levhanın boynunda gerdanlık ve sol bileğinde bilezik bulunmaktadır. Tanrıçanın ayakları öne doğru çıkıntı yapan bir zemin üzerinde bitişik olarak durmaktadır.

Değerlendirme: Bu tipteki levhalar sol ellerinde daima çiçek ya da başka bir nesne taşır durumda betimlenmektedirler. İleri doğru çıkıntı yapan ve Tanrıçanın ayaklarını üzerine bastığı kısım levhanın farklı bir kalıp tekniği ile üretilmiş olabileceğine işaret etmektedir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVII /7; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/14 ve Fig. 5/18; Pezard, 1931: Planche XXI/4; Pruss 2000: Plate 2; Abu' Assaf, 1996: Tafel 15/a,d; Stucky, 1983: Tafel 26/1-4; Woolley, 1938: Plate 10/MN.2; Deveci 2004: Şekil 13/a; Yalçıklı ve Tekinalp, 2004a: Şekil 9/2.

Katalog No: 15

Levha No: 13-3

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 02 / 408

Kontekst: 21 L 38.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 4.5 cm, Maksimum Kalınlık: 1.5 cm, Maksimum Genişlik: 3.9 cm

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı tıraşlanarak düzeltilmiş giyinik tipte Astarte levhası. Boyundan yukarısı ve belden aşağı kısmı eksiktir. Tanrıça etek ve onun üzerinde bütün vücudu saran kiton tarzı bir elbise giymektedir. Elbisenin kemeri belirgin bir şekilde aşağı doğru devam etmektedir. Tanrıçanın sağ eli vücudun yan tarafında serbest bir şekilde durmakta iken, sol eli göğüs hizasında çiçek tutmaktadır. Levhanın boynunda gerdanlık ve sol bileğinde bilezik bulunmaktadır.

Değerlendirme: Bu tipteki levhalar sol ellerinde daima çiçek yada başka bir nesne taşır durumda betimlenmektedirler.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVII /7; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/14 ve Fig. 5/18; Pezard, 1931: Planche XXI/4; Pruss 2000: Plate 2; Abu' Assaf, 1996: Tafel 15/a,d; Stucky, 1983: Tafel 26/1-4; Woolley, 1938: Plate 10/MN.2; Deveci 2004: Şekil 13/a; Yalçıklı ve Tekinalp, 2004a: Şekil 9/2..

Katalog No: 16

Levha No: 13-4

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 99 / 116

Kontekst: 19 F 1.5

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 4.8 cm, Maksimum Kalınlık: 2 cm, Maksimum Genişlik: 3.4 cm

Hamur: Bol mika ve az ince kum katkılı; açık kırmızımsı kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı tıraşlanarak düzeltilmiş giyinik tipte Astarte levhası parçası. Belden yukarısı eksiktir. Tanrıça etek ve onun üzerinde bütün vücudu saran kiton tarzı bir elbise giymektedir. Elbisenin kemeri belirgin bir şekilde ayakların hemen üstüne kadar devam etmektedir. Tanrıçanın sağ elinin vücudun yan tarafında serbest bir şekilde durduğu levhanın korunan kısmından anlaşılmaktadır. Sol elinin durumu anlaşılamamakla birlikte, benzerlerden yola çıkılarak göğüs hizasında çiçek yada başka bir nesne tutar bir biçimde betimlenmiş olabileceğini düşünmek yanlış olmayacaktır. Tanrıçanın ayakları öne doğru çıkıntı yapan bir zemin üzerinde bitişik olarak durmaktadır. Levhanın ön yüzünde, elbisenin yan taraflarında kırmızı boya izleri bulunmaktadır.

Değerlendirme: Bu tipteki levhalar sol ellerinde daima çiçek yada başka bir nesne taşır durumda betimlenmektedirler. İleri doğru çıkıntı yapan ve Tanrıçanın ayaklarını üzerine bastığı kısım levhanın farklı bir kalıp tekniği ile üretilmiş olabileceğine işaret etmektedir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVII /7; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/14 ve Fig. 5/18; Pezard, 1931: Planche XXI/4; Pruss 2000: Plate 2; Abu' Assaf, 1996: Tafel 15/d; Stucky, 1983: Tafel 26/1-4; Woolley, 1938: Plate 10/MN.2; Deveci 2004: Şekil 13/a; Yalçıklı ve Tekinalp, 2004a: Şekil 9/2..

Katalog No: 17

Levha No: 14-1

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 00 / 89

Kontekst: 19 K 1-10/a-k 2.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 7.22 cm, Maksimum Kalınlık: 0.6 cm, Maksimum Genişlik: 3.3 cm

Hamur: Bol mika ve az ince kum katkılı; açık kırmızımsı kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı tıraşlanarak düzeltilmiş giyinik tipte Astarte levhası. Boyundan yukarısı ve ayak kısmı eksiktir. Tanrıça etek ve onun üzerinde bütün vücudu saran kiton tarzı bir elbise giymektedir. Elbisenin kenarları bezemelidir ve kemer belirgin bir şekilde ayakların hemen üstüne kadar devam etmektedir. Tanrıçanın sağ eli vücudun yan tarafında serbest bir şekilde durmakta iken, sol eli göğüs hizasında çiçek tutmaktadır. Levhanın boynunda gerdanlık ve sol bileğinde bilezik bulunmaktadır. Levhanın ön yüzünde yer yer korunmuş kırmızı boya izleri bulunmaktadır.

Değerlendirme: Bu tipteki levhalar sol ellerinde daima çiçek yada başka bir nesne taşır durumda betimlenmektedirler.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVII /7; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Fig. 5/19; Pezard, 1931: Planche XXI/5; Abu' Assaf, 1996: Tafel 15/g; Stucky, 1983: Tafel 26/5; Woolley, 1938: Figure 28; Alp ve Tekinalp, 2001: Şekil 6/a; Schneider, 1999: Abbildungen 2/3; Séiquer, 1999: Figura 6.

Katalog No: 18

Levha No: 14-2

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 99 / 339

Kontekst: 19 I 9.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 3.3 cm, Maksimum Kalınlık: 1.5 cm, Maksimum Genişlik: 3.5 cm

Tanım: Kalıpta biçimlendirilmiş ve arka kısmı düzleştirilmiş Astarte levhasına ait baş kısmı. Kalatos tipi bir başlık taşıyan tanrıçanın yüzünün yan tarafında saç örgüleri bulunmamaktadır. Yüz hatları ince, uzun olarak betimlenen tanrıçanın yüzü U biçimlidir. Badem biçimli gözler, burun ve ağız yüze oranla abartılı bir görünüme sahip değildir. Levhanın korunan kısmında herhangi bir takı yoktur.

Değerlendirme: Boyundan aşağısı bulunmamasına rağmen, benzerlerden hareketle levhanın sol ellerinde daima çiçek ya da başka bir nesne taşır durumda betimlenen tiplerden olduğu söylenebilir.

Benzer: Riis, 1949: Plate XVII /5; Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/14 ve Fig. 5/22-24; Pezard, 1931: Planche XXI/5; Pruss 2000: Plate 1; Stucky, 1983: Tafel 26/6-7; Woolley, 1938: Plate 10/MN 425; Elayi, 1991: Planche X/8; Buhl, 1983: Plate 27/555; Fuensanta ve Mısır, 1998: Figure 6/4; Özgen, 1986: Resim 10.

Katalog No: 19

Levha No: 14-3

Eser Adı: Astarte Levhası

Envanter No: MT 00 /275

Kontekst: 18 L 3.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 5.8 cm, Maksimum Kalınlık: 2.8 cm, Maksimum Genişlik: 4.5 cm

Hamur: Bol mika ve ince kum katkılı; açık kırmızımsı kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta ve elde biçimlendirilmiş Astarte levhasına ait gövde parçası. Korunan kısımdan anlaşılabildiği kadarıyla, bütün vücudu saran tek parça bir elbise giymektedir. Levhanın boynunda bulunan kolyenin ucundaki çiçek bulunmaktadır. Her iki eli vücudun yan tarafında durmaktadır. Ancak, heykelciğin orta kısmının tahrip olması ellerin pozisyonunu tam olarak algılanmasını güçleştirmektedir. Levhanın arka kısmında ve bir atın arka kısmını gösterdiğini düşünülen elle biçimlendirilmiştir. Levhanın arka kısmında kırmızı boya izleri bulunmaktadır.

Değerlendirme: İkonografik açıdan ele alınırsa, levhanın arka kısmında bulunan ve bir atın arka kısmını betimlediği düşünülen fazlalıklar atın karnından doğan bir tanrıça betimlemesini akla getirmektedir.

Benzer:¹⁶⁶ Nishiyama ve Yoshizawa, 1997: Plate 1/19; Sertok ve Kulakoğlu, 2001: Şekil 17.

¹⁶⁶ Benzerler sadece levhanın elbisesi için verilmiştir.

Katalog No: 20

Levha No: 15-1

Eser Adı: Atlı Gövdesi

Envanter No: MT 99/14

Kontekst: 20 G 2/g 2.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 6.3 cm, Maksimum Kalınlık: 2.7 cm, Maksimum Genişlik: 2.8 cm

Hamur: İnce kum katkılı; açık gri hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Elde biçimlendirilmiş süvari gövdesi. Süvari ata oturduğu yerden, kalçasının bir kısmı kalacak şekilde kırılmış Gövdede yalnızca olasılıkla dizginleri tutan kollar bulunuyor. Figürinin baş kısmı daha detaylı betimlenmiş. Baştan arkaya doğru çıkıntı yapan serpuş tipi başlık bulunuyor. Yüzde öne doğru çıkıntı yapan sakal ve iri bir burun bulunuyor. Figürinin gözleri aplike kil topakçıkları ile verilmiş.

Değerlendirme: Figürin tamamen elde biçimlendirilmesi ve şematik bir yüze sahip olması nedeniyle Akamenid öncesi ve Erken Akamenid Dönemi süvari heykelcikleri ile benzerlik taşımaktadır.

Benzer: Moorey, 1980: Figure 17/432, 433; Spycket, 1991: AQ 1208; Abu' Assaf, 1996: Tafel 18/b; Elayi, 1991: Planche I/1.

Katalog No: 21

Levha No: 15-2

Eser Adı: Atlı Gövdesi

Envanter No: MT 99/333

Kontekst: 18 G 1-10/a-k 25.2

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 5 cm, Maksimum Kalınlık: 2.2 cm, Maksimum Genişlik: 3.7 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Elde biçimlendirilmiş süvari gövdesi. Süvari ata oturduğu yerden, kalçasının bir kısmı kalacak şekilde kırılmış Gövdede yalnızca sağ kolun omza yakın kısmı korunmuş. Figürinin baş kısmı omuzların hemen üzerinden kırılmış.

Değerlendirme: Figürin tamamen elde biçimlendirilmesi ve şematik bir yüze sahip olması nedeniyle Akamenid öncesi ve Erken Akamenid Dönemi süvari heykelcikleri ile benzerlik taşımaktadır.

Benzer: Moorey, 1980: Figure 17/432, 433; Spycket, 1991: AQ 1208; Abu' Assaf, 1996: Tafel 18/b; Elayi, 1991: Planche I/1.

Katalog No: 22

Levha No: 15-3

Eser Adı: Atlı Figürin Başı

Envanter No: MT 00/248

Kontekst: 18 L 2.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 5.9 cm, Maksimum Kalınlık: 1.9 cm, Maksimum Genişlik: 2.5 cm

Hamur: Temiz pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta basma tekniği ile biçimlendirilmiş atlı figürin başı. Omuzdan itibaren figürinin alt kısmı eksik. Figürinin başında ucu yan tarafa kıvrılmış bir başlık bulunuyor. Figürinin yüz detayları çok özenli betimlenmiş. Yüzde, kaşlar, göz kapakları, gözler, sakal ve bıyık en ince detayına kadar belirtilmiştir. Bu yolla, figürine genel bir ifadeden ziyade bireysel bir kimlik kazandırılmış gibi görünmektedir. Figürinin burnu kırık olduğu için biçimi tam olarak anlaşılmamaktadır.

Değerlendirme: Süvari başı, kalıp tekniği ile üretilmesi nedeniyle Akamenid Dönemi merkezlerinde çok sık olarak karşımıza çıkan atlı figürinleri grubu içerisinde değerlendirilmelidir.

Benzer: Elayi, 1991: Planche VII/1, 2,3, 7; Abu' Assaf, 1996: Tafel 18/d; Woolley, 1938b: Plate X/MN 28; Pézard, 1931: Planche XXI/1.

Katalog No: 23

Levha No: 15-4

Eser Adı: Atlı Figürin Başı

Envanter No: MT 00/157

Kontekst: 18 K 7-8/a-c 23.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 4.6 cm, Maksimum Kalınlık: 1.6 cm, Maksimum Genişlik: 2 cm

Hamur: Temiz pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta basma tekniği ile biçimlendirilmiş atlı figürin başı. Figürinin başı hafif sağa yatık ve omuzdan itibaren alt kısmı bulunmuyor. Figürinin başında ucu yan tarafa kıvrılmış bezemeli bir başlık bulunuyor. Figürinin yüz detayları çok özenli betimlenmiş. Yüzde, kaşlar, göz kapakları, gözler, sakal, bıyık ve burun en ince detayına kadar belirtilmiştir. Bu yolla, figürine genel bir ifadeden ziyade bireysel bir kimlik kazandırılmış gibi görünmektedir.

Değerlendirme: Süvari başı, kalıp tekniği ile üretilmesi nedeniyle Akamenid Dönemi merkezlerinde çok sık olarak karşımıza çıkan atlı figürinleri grubu içerisinde değerlendirilmelidir.

Benzer: Elayi, 1991: Planche VII/1, 2,3, 7; Abu' Assaf, 1996: Tafel 18/d; Woolley, 1938b: Plate X/MN 28; Pézard, 1931: Planche XXI/1.

Katalog No: 24

Levha No: 16-1

Eser Adı: Atlı Figürin Başı

Envanter No: MT 00/141

Kontekst: 18 K 2/a 15.2

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 6.5 cm, Maksimum Kalınlık: 2.1 cm, Maksimum Genişlik: 2.2 cm

Hamur: Temiz açık gri hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Kalıpta basma tekniği ile biçimlendirilmiş atlı figürin başı. Figürinin omuzdan alt kısmı bulunmuyor. Figürinin başında ucu yan tarafa kıvrılmış bezemeli bir başlık bulunuyor. Figürinin yüz detayları çok özenli betimlenmiş. Yüzde, kaşlar, göz kapakları, gözler, sakal, bıyık ve burun en ince detayına kadar belirtilmiştir. Bu yolla, figürine genel bir ifadeden ziyade bireysel bir kimlik kazandırılmış gibi görünmektedir.

Değerlendirme: Süvari başı, kalıpta basma tekniği ile üretilmesi nedeniyle Akamenid Dönemi merkezlerinde çok sık olarak karşımıza çıkan atlı figürinleri grubu içerisinde değerlendirilmelidir.

Benzer: Elayi, 1991: Planche VII/1, 2,3, 7; Abu' Assaf, 1996: Tafel 18/d; Woolley, 1938b: Plate X/MN 28; Pézard, 1931: Planche XXI/1.

Katalog No: 25

Levha No: 16-2

Eser Adı: Atlı Figürin Başı

Envanter No: MT 00/125

Kontekst: 19 K 11.2

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 2.7 cm, Maksimum Kalınlık: 1.5 cm, Maksimum Genişlik: 1.8 cm

Hamur: Temiz pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş

Tanım: Kalıpta basma tekniği ile biçimlendirilmiş atlı figürin başı. Figürinin omuzdan alt kısmı bulunmuyor. Figürinin başında ucu yan tarafa kıvrılmış bezemeli bir başlık bulunuyor. Figürinin yüz detayları çok özenli betimlenmiş. Yüzde, kaşlar, göz kapakları, gözler, sakal, bıyık ve burun en ince detayına kadar belirtilmiştir. Bu yolla, figürine genel bir ifadeden ziyade bireysel bir kimlik kazandırılmış gibi görünmektedir.

Değerlendirme: Süvari başının kalıp tekniği ile üretilmesi nedeniyle, Akamenid Dönemi merkezlerinde oldukça sık olarak karşımıza çıkan atlı figürinleri grubu içerisinde değerlendirilmelidir.

Benzer: Elayi, 1991: Planche VII/1, 2,3, 7; Abu' Assaf, 1996: Tafel 18/d; Woolley, 1938b: Plate X/MN 28; Pézard, 1931: Planche XXI/1.

Katalog No: 26

Levha No: 16-3

Eser Adı: Atlı Figürin

Envanter No: MT 00/90

Kontekst: 21 K 6/ı 2.5

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 8.5 cm, Maksimum Kalınlık: 4.2 cm, Maksimum Genişlik: 3.3 cm

Hamur: Temiz pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Yüz kısmı kalıpta basma tekniği ile at kısmı ise elde biçimlendirilmiş atlı figürin. Figürinin at kısmının büyük bir bölümü eksiktir. Figürinin başında ucu yan tarafa kıvrılmış bezemeli bir başlık bulunuyor. Figürinin yüz detayları özenli betimlenmiş. Yüzde, kaşlar, göz kapakları, gözler, sakal, bıyık ve burun detaylı olarak verilmiştir. Bu yolla, figürine genel bir ifadeden ziyade bireysel bir kimlik kazandırılmış gibi görünmektedir. Süvarinin gövdesi ile atın gövdesi birbirine kaynaşarak tek bir bütün oluşturmuştur. Atın kafası süvarinin çenesinin hemen altından dışarı doğru çıkıntı yapmaktadır. Atın gözleri aplike küçük kil topakları ile belirtilmiştir.

Değerlendirme: Atın gövdesi ve süvarinin gövdesinin kaynaşmış olması ile birlikte süvarinin yüzünün kalıpta üretildiği düşünülürse Akamenid Dönemi atlı figürinlerinin oldukça tipik bir örneği olarak değerlendirilmelidir.

Benzer: Elayi, 1991: Planche V/3a, Planche VI/7; Abu' Assaf, 1996: Tafel 19/e; Woolley, 1938b: Plate X/MN 28; Pézard, 1931: Planche XXI/1; Stucky, 1983: Tafel 27/16; Curvers vd., 1997: Figure 6.

Katalog No: 27

Levha No: 16-4

Eser Adı: Atlı Figürin Başı

Envanter No: MT 99/386

Kontekst: Yüzey

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 4.3 cm, Maksimum Kalınlık: 2.9 cm, Maksimum Genişlik: 2.5 cm

Hamur: Mika katkılı; açık kırmızı hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Yüz kısmı kalıpta basma tekniği ile at kısmı ise elde biçimlendirilmiş atlı figürin. Figürinin at kısmının büyük bir bölümü ve süvarinin yüz kısmı eksiktir. Öne doğru çıkıntı yapan ve büyük kısmı kırık olan atın kafasının üzerinde süvarinin sakalları görülebilmektedir. Süvarinin gövdesi ile atın gövdesi birbirine kaynaşarak tek bir bütün oluşturmuştur.

Değerlendirme: Atın gövdesi ve süvarinin gövdesinin kaynaşmış olması ile birlikte, süvarinin baş kısmının sakaldan anlaşıldığı kadarıyla kalıpta üretildiği düşünülürse, Akamenid Dönemi atlı figürinlerinden bir tanesi olarak değerlendirilmelidir.

Benzer: : Elayi, 1991: Planche V/3a, Planche VI/7; Abu' Assaf, 1996: Tafel 19/e; Woolley, 1938b: Plate X/MN 28; Pézard, 1931: Planche XXI/1; Stucky, 1983: Tafel 27/16; Curvers vd., 1997: Figure 6.

Katalog No: 28

Levha No: 17-1

Eser Adı: Atlı Figürin

Envanter No: MT 99/110

Kontekst: 21 H 1.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 11 cm, Maksimum Genişlik: 6.2 cm

Hamur: İnce kum katkılı; açık gri hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: At kısmı ise elde biçimlendirilmiş figürin. Figürinin at kısmı korumuştur. Ancak, süvarinin baş kısmı eksiktir. Atın gövdesi süvarinin vücudu ters Y biçimli figürinde kaynaşmıştır. Atın kafası süvarinin çenesinin altında ileri doğru çıkıntı yapmaktadır. Atın gözleri aplike küçük kil topakları ile verilmiştir. Atın bacakları alt kısma kadar birbiriyle bitişik halde gösterilmiştir. Bu durum figürinin ayakta durmasını kolaylaştırmaktadır. Atın boynunda ve bacaklarında kırmızı boya bantları bulunmaktadır.

Değerlendirme: Atın gövdesi ve süvarinin gövdesinin kaynaşmış olması ile birlikte süvarinin baş kısmının kalıpta üretildiği düşünülürse, Akamenid Dönemi atlı figürinlerinden birisi olarak değerlendirilmelidir.

Benzer: Elayi, 1991: Planche III/2, Planche IV/4; Abu' Assaf, 1996: Tafel 19/e; Woolley, 1938b: Plate X/MN 28; Pézard, 1931: Planche XXI/1.

Katalog No: 29

Levha No: 17-2

Eser Adı: Atlı Figürin

Envanter No: MT 99/224

Kontekst: 18 K 2/a 15.2

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 7.9 cm, Maksimum Genişlik: 5 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; kırmızımsı kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: At kısmı ise elde biçimlendirilmiş figürin. Figürinin at kısmı korumuştur. Ancak, süvarinin başı ve atın kafası eksiktir. Atın gövdesi süvarinin vücudu ters Y biçimli figürinde kaynaşmıştır. Atın bacakları alt kısma kadar birbiriyle bitişik halde gösterilmiştir. Bu durum figürinin ayakta durmasını kolaylaştırmaktadır. Atın boynunda ve bacaklarında kırmızı boya izleri bulunmaktadır.

Değerlendirme: Atın gövdesi ve süvarinin gövdesinin kaynaşmış olması, Akamenid Dönemi atlı figürinlerini ile oldukça kuvvetli bir benzerlik sağlamaktadır.

Benzer: Elayi, 1991: Planche III/2, Planche IV/4; Abu' Assaf, 1996: Tafel 19/e; Woolley, 1938b: Plate X/MN 28; Pézard, 1931: Planche XXI/1.

Katalog No: 30

Levha No:17-3

Eser Adı: Atlı Figürin

Envanter No: MT 01/857

Kontekst: 22 M 6/d 11.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 7.3 cm, Maksimum Genişlik: 5 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: At kısmı ise elde biçimlendirilmiş figürin. Figürinin at kısmı bacakların gövdeden ayrılmaya başladığı kısma kadar korunmuştur. Figürinin süvariye ait baş kısmı korunmamıştır. Ancak, atın kafasının yan tarafında süvarinin kollarına ait olabilecek küçük kabartmalar bulunmakatadır. Atın gövdesinin korunan kısmından figürinin süvari ve atın kaynaştığı ters Y tipinde olduğu anlaşılmaktadır. Atın boynunda ve bacaklarında kırmızı boya izleri bulunmaktadır.

Değerlendirme: Atın gövdesi ve süvarinin gövdesinin kaynaşmış olması, Akamenid Dönemi atlı figürinlerini ile oldukça kuvvetli bir benzerlik sağlamaktadır.

Benzer: Elayi, 1991: Planche III/2, Planche IV/4; Abu' Assaf, 1996: Tafel 19/e; Woolley, 1938b: Plate X/MN 28; Pézard, 1931: Planche XXI/1.

Katalog No: 31

Levha No: 17-4

Eser Adı: Atlı Figürin

Envanter No: MT 02/1067

Kontekst: Yüzey

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 8.4 cm, Maksimum Genişlik: 3.6 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; soluk kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: At kısmı ise elde biçimlendirilmiş figürin. Atın sadece ön kısmı bacakların gövdeden ayrıldığı kısma kadar korunmuştur. Gövdeden ileri doğru çıkıntı yapan atın kafasının bir kısmı korunmuştur. Korunan kısımda bulunan göz aplike küçük kil topağı ile gösterilmiştir. Figürinin süvariye ait baş kısmı korunmamıştır. Atın gövdesinin yan tarafında, süvarinin ayaklarını gösteren kabartma kısımlar bulunmaktadır. Atın gövdesinin korunan kısmından figürinin süvarinin başı ile ve atın kaynaştığı ters Y tipinde olduğu anlaşılmaktadır. Atın boynunda ve bacaklarında kırmızı boya izleri bulunmaktadır.

Değerlendirme: Atın gövdesi ve süvarinin gövdesinin kaynaşmış olması, Akamenid Dönemi atlı figürinlerini ile oldukça kuvvetli bir benzerlik sağlamaktadır.

Benzer: : Elayi, 1991: Planche III/2, Planche IV/4; Abu' Assaf, 1996: Tafel 19/e; Woolley, 1938b: Plate X/MN 28; Pézard, 1931: Planche XXI/1.

Katalog No: 32

Levha No: 18-1

Eser Adı: Atlı Figürin

Envanter No: MT 99/305

Kontekst: 18 H 16.6

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 6.7 cm, Maksimum Genişlik: 7 cm

Hamur: İnce kum, küçük taşçık, saman ve mika katkılı; pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Elde biçimlendirilmiş atlı figürini. Süvarinin gövdesinin sadece atın üzerine oturduğu küçük bir kısmı korunmuş. Atın gövdesi ve ayakları tama yakın korunmuştur. Atın ön ayakları aşağıya kadar bitişiktir. Arka ayaklar ayrı olarak verilmiştir ve atın kuyruğu gösterilmemiştir. Atın gövdesi ve süvarinin gövdesi bir bütün olarak verilmemiştir. Atın gövdesinin yapımında doğallık, ters Y tipinde olanlara oranla daha fazla gözetilmiştir. Atın arka ayaklarında ve ön ayaklarının iç kısmında kırmızı boya izleri bulunmaktadır.

Değerlendirme: Elde biçimlendirilmesi ve atın gövdesinin tasvirindeki özellikler Akamenid öncesi ve Erken Akamenid Dönemi atlı figürinlerini çağrıştırmaktadır.

Benzer: Moorey, 1980: Figure 17: 431, 432, 433; Elayi, 1991: Planche I/3; Spycket, 1991: AQ 528, AQ 531.

Katalog No: 33

Levha No: 18-2

Eser Adı: Atlı Figürin

Envanter No: MT 99/223

Kontekst: 18 F 9/a 14.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 5 cm, Maksimum Genişlik: 7.2 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; soluk kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Elde biçimlendirilmiş atlı figürini. Süvarinin gövdesinin sadece atın üzerine oturduğu kısmı ve sağ bacağı korunmuş. Atın sadece gövdesi tama yakın korunmuştur. Arka ayaklar gövdeye yakın kısımdan, ön ayaklar ise gövdenin alt kısmından kırıktır. Atın, arka ayaklar ayrık olarak verilmiştir ve atın kuyruğu gösterilmiştir. Atın gövdesi ve süvarinin gövdesi bir bütün olarak verilmemiştir. Atın gövdesinin yapımında doğallık, ters Y tipinde olanlara oranla daha fazla gözetilmiştir. Atın ve süvarinin korunan kısmının tamamında kırmızı boya bulunmaktadır.

Değerlendirme: Elde biçimlendirilmesi ve atın gövdesinin tasvirindeki özellikler Akamenid öncesi ve Erken Akamenid Dönemi atlı figürinlerini çağrıştırmaktadır.

Benzer: Moorey, 1980: Figure 17: 431, 432, 433; Elayi, 1991: Planche I/3; Spycket, 1991: AQ 528, AQ 531.

Katalog No: 34

Levha No: 18-3

Eser Adı: Atlı Figürin

Envanter No: MT 04/039

Kontekst: Yüzey

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 10.2 cm, Maksimum Genişlik: 5.3 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; açık kırmızı hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Elde biçimlendirilmiş atlı figürin gövdesi. Süvarinin gövdesinin sadece atın üzerine oturduğu kısmı korunmuştur. Süvarinin bacakları atı ön bacaklarını yan tarafında kabartılar halinde görülebilmektedir. Atın küçük gövdesinin tamamına yakını ve ön ayakları korunmuştur. Atın gövdesi ve süvarinin gövdesi bir bütün olarak verilmemiştir. Atın ve süvarinin korunan kısmında kırmızı boya izleri bulunmaktadır.

Değerlendirme: Elde biçimlendirilmesi ve atın gövdesinin tasvirindeki özellikler Akamenid öncesi ve Erken Akamenid Dönemi atlı figürinlerini çağrıştırmaktadır.

Benzer: Moorey, 1980: Figure 17: 431, 432, 433; Elayi, 1991: Planche I/3; Spycket, 1991: AQ 528, AQ 531.

Katalog No: 35

Levha No: 18-4

Eser Adı: Atlı Figürin

Envanter No: MT 02/364

Kontekst: 22 K 48.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 7.3 cm, Maksimum Genişlik: 7.5 cm

Tanım: Elde biçimlendirilmiş atlı figürini. Süvarinin gövdesinin sadece atın üzerine oturduğu kısmı ve bacakları korunmuş. Atın sadece gövdesi tama yakın korunmuştur. Arka ayaklar gövdeye yakın kısımdan kırıktır. Ön ayaklar tama yakın korunmuştur ve aşağıya kadar bitişiktir. Atın boynu ile süvarinin gövdesi arasında bulunan kısımda aplike küçük kil topağı ile gösterilmiş cisim süvarinin kalkanı olmalıdır. Atın gövdesi ve süvarinin gövdesi bir bütün olarak verilmemiştir. Atın gövdesinin yapımında doğallık, ters Y tipinde olanlara oranla daha fazla gözetilmiştir.

Değerlendirme: Elde biçimlendirilmesi ve atın gövdesinin tasvirindeki özellikler Akamenid öncesi ve Erken Akamenid Dönemi atlı figürinlerini çağrıştırmaktadır.

Benzer: Moorey, 1980: Figure 17: 431, 432, 433; Elayi, 1991: Planche I/3; Spycket, 1991: AQ 528, AQ 531.

Katalog No: 36

Levha No: 19-1

Eser Adı: Atlı Figürin

Envanter No: MT 01/566

Kontekst: 22 L 2/h 15.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 7.8 cm, Maksimum Genişlik: 3.8 cm

Hamur: İnce kum, küçük taşçık ve mika katkılı; pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: : Elde biçimlendirilmiş atlı figürini parçası. Süvarinin gövdesinin atın üzerine oturduğu kısmı, bacakları ve kollarının bir kısmı korunmuş. Atın sadece gövdesi tama yakın korunmuştur. Arka ayaklar gövdesi ön ayakların bir kısmı dışında korunmamıştır. Atın gövdesi ve süvarinin gövdesi bir bütün olarak verilmemiştir. Süvarinin korunan kısmının üzerinde kırmızı boya bulunmaktadır.

Değerlendirme: Elde biçimlendirilmesi ve atın gövdesinin tasvirindeki özellikler Akamenid öncesi ve Erken Akamenid Dönemi atlı figürinlerini çağrıştırmaktadır.

Benzer: Moorey, 1980: Figure 17: 431, 432, 433; Elayi, 1991: Planche I/3; Spycket, 1991: AQ 528, AQ 531.

Katalog No: 37

Levha No: 19-2

Eser Adı: Atlı Figürin

Envanter No: MT 01/428

Kontekst: 18 L 6/f 17.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 6.2 cm, Maksimum Genişlik: 6.9 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; soluk kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Elde biçimlendirilmiş atlı figürini. Süvarinin gövdesinin sadece atın üzerine oturduğu kısmı ve bacakları korunmuş. Atın gövdesi tama yakın korunmuştur. Ön ayaklar ve arka ayaklar kırıktır. Atın gövdesi ve süvarinin gövdesi bir bütün olarak verilmemiştir. Atın gövdesinin yapımında doğallık, ters Y tipinde olanlara oranla daha fazla gözetilmiştir. Atın gövdesinde ve süvarinin korunan kısmında kırmızı boya bulunmaktadır. Atın ön kısmında siyah boyayla çizilmiş üçgen bezemeler bulunmaktadır. Üçgenlerin içerisi siyah noktalarla bezenmiştir.

Değerlendirme: Elde biçimlendirilmesi ve atın gövdesinin tasvirindeki özellikler Akamenid öncesi ve Erken Akamenid Dönemi atlı figürinlerini çağrıştırmaktadır.

Benzer: Moorey, 1980: Figure 17: 431, 432, 433; Elayi, 1991: Planche I/3; Spycket, 1991: AQ 528, AQ 531.

Katalog No: 38

Levha No: 19-3

Eser Adı: Atlı Figürin

Envanter No: MT 01/50

Kontekst: 23 K 2.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 7.5 cm, Maksimum Genişlik: 7.8 cm

Hamur: İnce kum, mika ve bol bitkisel katkı; açık kırmızımsı kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Elde biçimlendirilmiş atlı figürini. Süvarinin gövdesinin sadece atın üzerine oturduğu kısmı, bacakları ve kollarının bir kısmı korunmuş. Atın gövdesi tama yakın korunmuştur. Ön ayaklar ve arka ayaklar gövdenin hemen altından kırıktır. Atın gövdesi ve süvarinin gövdesi bir bütün olarak verilmemiştir. Atın gövdesinin yapımında doğallık, ters Y tipinde olanlara oranla daha fazla gözetilmiştir. Atın gövdesinde ve süvarinin korunan kısmında kırmızı boya bulunmaktadır.

Değerlendirme: Elde biçimlendirilmesi ve atın gövdesinin tasvirindeki özellikler Akamenid öncesi ve Erken Akamenid Dönemi atlı figürinlerini çağrıştırmaktadır.

Benzer: Moorey, 1980: Figure 17: 431, 432, 433; Elayi, 1991: Planche I/3; Spycket, 1991: AQ 528, AQ 531.

Katalog No: 39

Levha No: 19-4

Eser Adı: Atlı Figürin Parçası

Envanter No: MT 99/521

Kontekst: 21 G 1-10/e-k 2.4

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 5.9 cm, Maksimum Genişlik: 3.5 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; açık kırmızımsı kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Atlı figürin parçası. Atın sadece ön ayakları korunmuş. Ön ayaklar aşağıya kadar bitişik.

Değerlendirme: Sadece ön ayaklar korunduğu için figürinin formu hakkında fikir yürütmek mümkün değil.

Katalog No: 40

Levha No: 20-1

Eser Adı: Atlı Figürin Parçası

Envanter No: MT 00/205

Kontekst: 20 F 7/d 7.4

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 9.5 cm, Maksimum Genişlik: 3.4 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; açık kırmızımsı kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Atlı figürin parçası. Atın sadece ayakları ve süvarinin bacakları korunmuş. Ön ayaklar aşağıya kadar bitişik. Figürinin korunan kısmında kırmızı boya izleri bulunuyor.

Değerlendirme: Sadece ayak kısımları korunduğu için figürinin formu hakkında fikir yürütmek mümkün değil.

Katalog No: 41

Levha No: 20-2

Eser Adı: Atlı Figürin Parçası

Envanter No: MT 99/205

Kontekst: 21 I 1.5

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 9.2 cm, Maksimum Genişlik: 3.3 cm

Hamur: İnce kum, küçük taşçık ve mika katkılı; açık kırmızımsı kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Atlı figürin parçası. Atın sadece ön ayakları korunmuş. Ön ayaklar aşağıya kadar bitişik. Atın ayaklarının iç ve dış kısmında kırmızı boya bulunuyor.

Değerlendirme: Sadece ayak kısımları korunduğu için figürinin formu hakkında fikir yürütmek mümkün değil.

Katalog No: 42

Levha No: 20-3

Eser Adı: Atlı Figürin Parçası

Envanter No: MT 99/228

Kontekst: 19 H 3.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 5.6 cm, Maksimum Genişlik: 3.5 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; açık kırmızı hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Atlı figürin parçası. Atın sadece ön ayakları korunmuş. Ön ayaklar aşağıya kadar bitişik. Atın ayaklarının dış kısmında kırmızı boya izleri bulunuyor

Değerlendirme: Sadece ayak kısımları korunduğu için figürinin formu hakkında fikir yürütmek mümkün değil.

Katalog No: 43

Levha No: 20-4

Eser Adı: Atlı Figürin Parçası

Envanter No: MT 99/148

Kontekst: 18 H 7/h 18.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 7.1 cm, Maksimum Genişlik: 3.4 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Atlı figürin parçası. Atın sadece ön ayakları korunmuş. Ön ayaklar aşağıya kadar bitişik. Atın ayaklarının yan tarafında kırmızı boya bantları bulunuyor.

Değerlendirme: Sadece ayak kısımları korunduğu için figürinin formu hakkında fikir yürütmek mümkün değil.

Katalog No: 44

Levha No: 21-2

Eser Adı: Atlı Figürin Parçası

Envanter No: MT 99/312

Kontekst: 18 G 13.6

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 4.2 cm, Maksimum Genişlik: 2.5 cm

Hamur:

Tanım: Atlı figürin parçası. Atın sadece ön ayakları korunmuş. Ön ayaklar aşağıya kadar bitişik. Atın ayaklarının siyah boyayla yapılmış bezemeler bulunuyor.

Değerlendirme: Sadece ayak kısımları korunduğu için figürinin formu hakkında fikir yürütmek mümkün değildir.

Benzer¹⁶⁷:Moorey, 1980: Figure 17: 431, 432, 433

¹⁶⁷ Benzer sadece atın ön kısmındaki boya bezeme için verilmiştir.

Katalog No: 45

Levha No: 21-1

Eser Adı: Atlı Figürin Parçası

Envanter No: MT 01/340

Kontekst: 21 M 6/b 4.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 5.9 cm, Maksimum Genişlik: 1.6 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Atlı figürin parçası. Atın sadece ön ayakları korunmuş. Ön ayaklar aşağıya kadar bitişik. Ayakların ön kısmında kırmızı boya izleri bulunmaktadır.

Değerlendirme: Sadece ayak kısımları korunduğu için figürinin formu hakkında fikir yürütmek mümkün değil.

Katalog No: 46

Levha No: 21-3

Eser Adı: Atlı Figürin Parçası

Envanter No: MT 00/207

Kontekst: 18 K 7/d 44.1

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 5.8 cm, Maksimum Genişlik: 2.3 cm

Hamur: İnce kum, küçük taşçık, saman ve mika katkılı; kırmızımsı kahverengi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: Atlı figürin parçası. Atın sadece ön ayakları korunmuş. Ön ayaklar aşağıya kadar bitişik.

Değerlendirme: Sadece ayak kısımları korunduğu için figürinin formu hakkında fikir yürütmek mümkün değil.

Katalog No: 47

Levha No: 21-4

Eser Adı: Atlı Figürin Parçası

Envanter No: MT 99/250

Kontekst: 21 I 2.4

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 2.1 cm, Maksimum Genişlik: 5.1 cm

Hamur: İnce kum katkılı; gri hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: At figürinine ait baş kısmı. Atın yüzünde gözler ve kulaklar aplike kil topakçıkları ile verilmiş. Atın yelesini oluşturan kısım hamurun parmakla inceltilmesi sonucunda oluşturulmuş.

Değerlendirme: Sadece baş kısmı korunduğu için figürinin süvarili olup olmadığını bilmek mümkün değil.

Benzer: Moorey, 1980: Figure 17/434; Abu Assaf, 1996: Tafel 19/a,b,c; Spycket, 1991: AQ 1218.

Katalog No: 48

Levha No: 22-1

Eser Adı: Atlı Figürin Parçası

Envanter No: MT 00/204

Kontekst: 19 K 16.2

Ölçüler: Korunan Yükseklik: 4 cm, Maksimum Genişlik: 2.5 cm

Hamur: İnce kum ve mika katkılı; pembemsi hamurlu ve iyi pişmiş.

Tanım: At figürini parçası. Atın sadece arka ayakları korunmuş. Bitişik olan ayakların arasında kuyruk gösterilmiş. Korunan kısımda boya izleri bulunuyor.

Değerlendirme: Sadece arka kısmı korunduğu için figürinin süvarili olup olmadığını bilmek mümkün değil.

Katalog No: 49

Levha No: 22-2

Eser Adı: Atlı Figürin Parçası

Envanter No: MT 99/162

Kontekst: 21 G 1-10/e-k 2.4

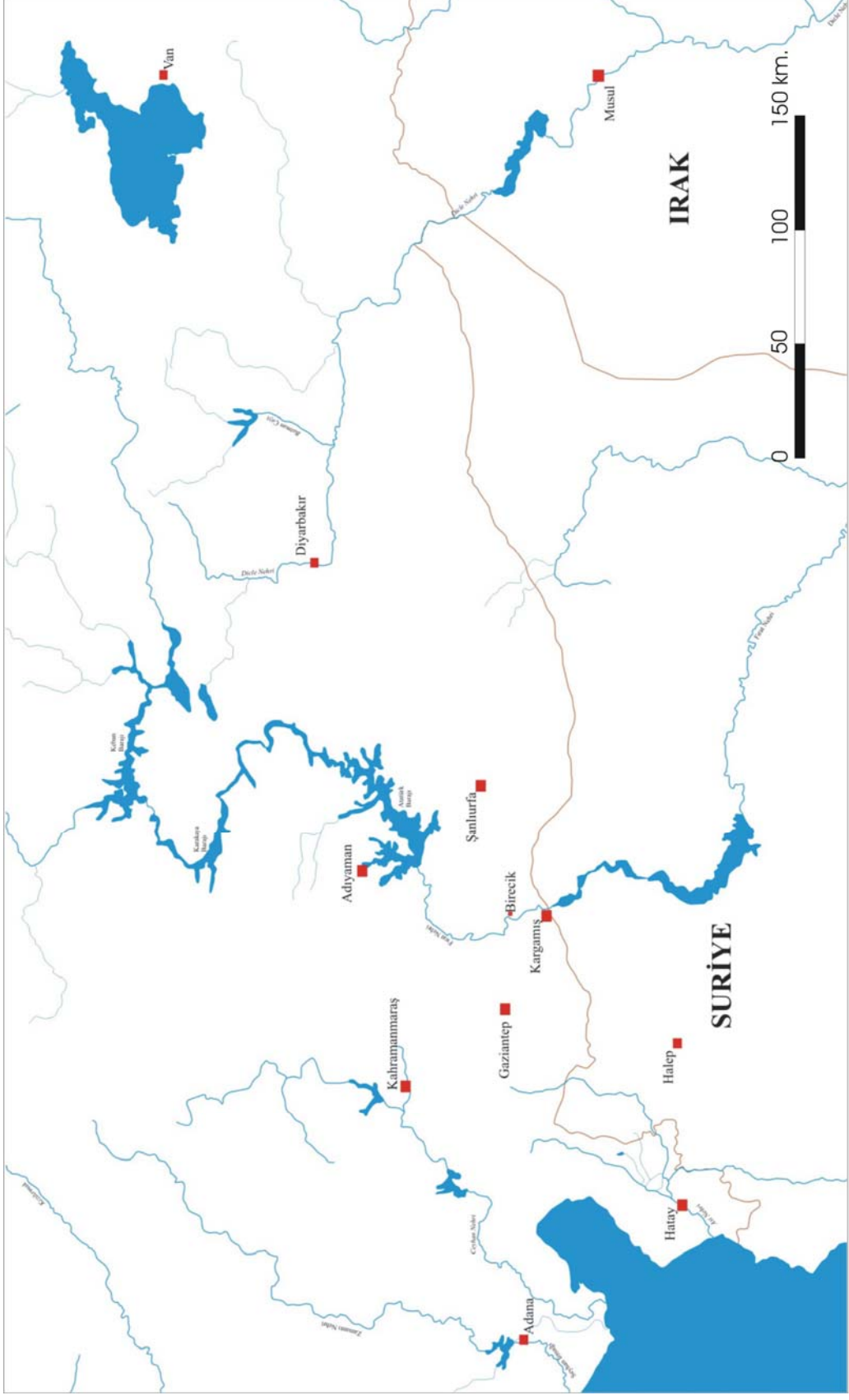
Ölçüler: Korunan Yükseklik: 7.7 cm, Maksimum Genişlik: 2.9 cm

Hamur: İnce kum katkılı; açık gri hamurlu ve iyi pişmiş.

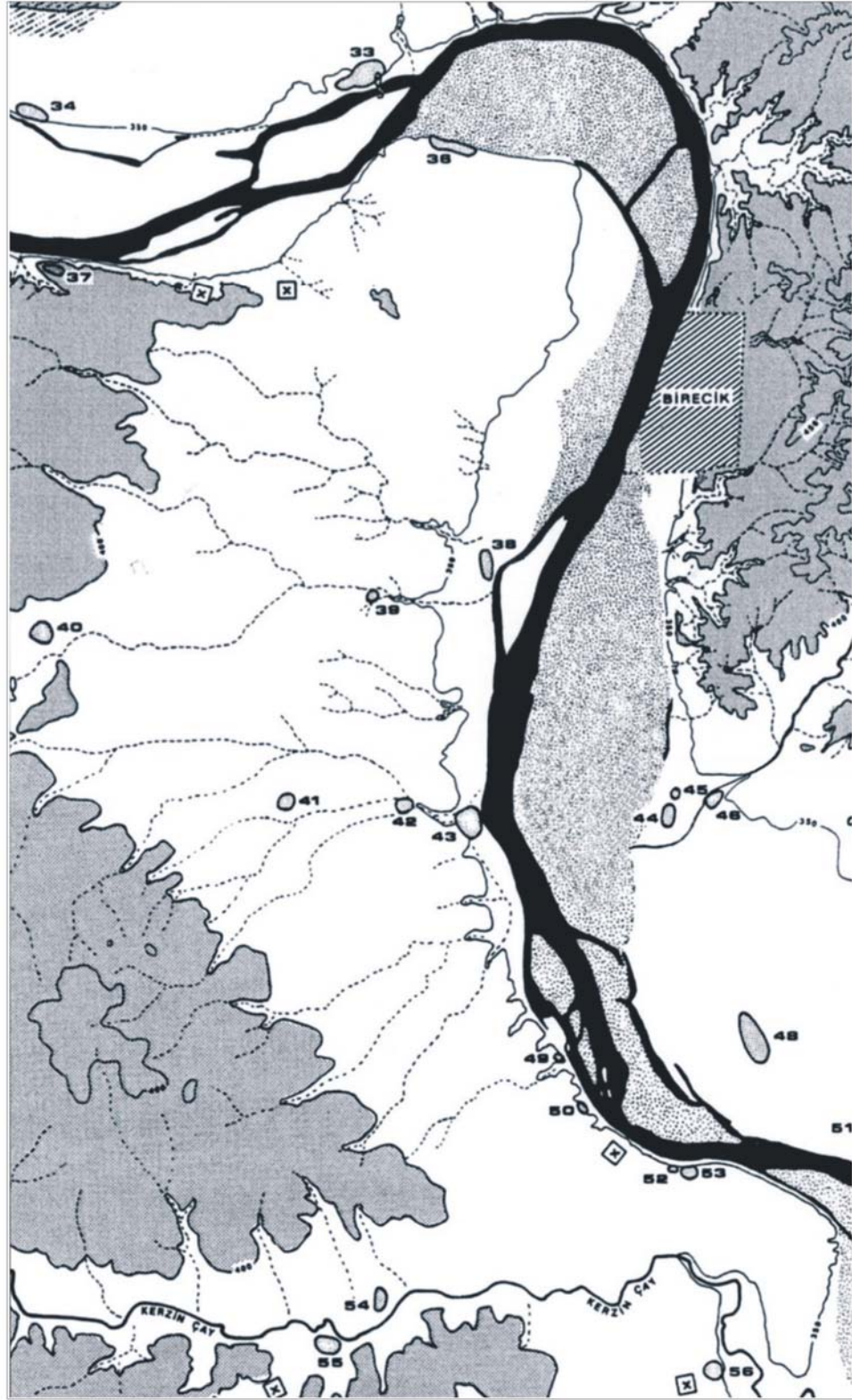
Tanım: Atlı figürinine ait baş ve boyun parçası. Geniş bir kıvrım yapan boyun gövdeye bağlandığı yerden kopmuştur. Süvarinin ayaklarının ucu atın boynunda görülebilmektedir. Dörtgen biçimli ileri doğru çıkıntı yapan atın yüzünde gözler ve kulaklar aplike küçük kil topakları ile gösterilmiştir. Ayrıca atın başında tepe yelesi de aynı yöntemle yapılmıştır. Boynun her iki yanında siyah boya ile yapılmış ince çizgili üçgenler bulunmaktadır. Üçgenlerin iç kısımları siyah nokta dolguludur. Üçgen bezeme olasılıkla atın yelesini betimlemek amacı ile kullanılmıştır.

Değerlendirme: Figürinin korunan kısmından geneline dair fikir yürütmek zordur. Ancak atın boynundaki ayakucu kalıntıları figürinin süvarili olduğunu göstermektedir. Figürin bu özellikleri ile Akamenid öncesi ve Erken Akamenid Dönemi figürinleri ile benzeşmektedir.

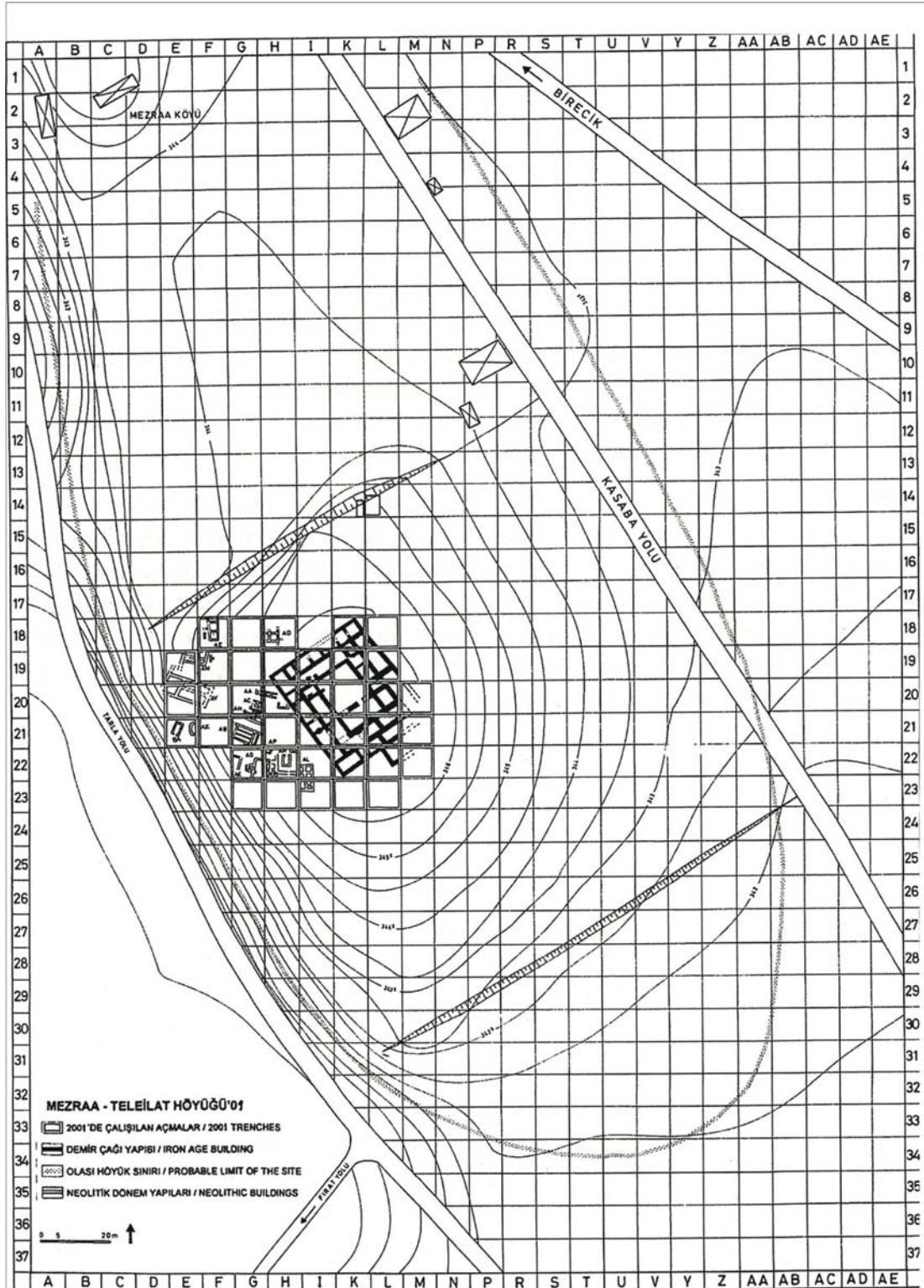
Benzer: Moorey, 1980: Figure 17/434; Abu Assaf, 1996: Tafel 19/a,b,c; Spycket, 1991: AQ 1218.

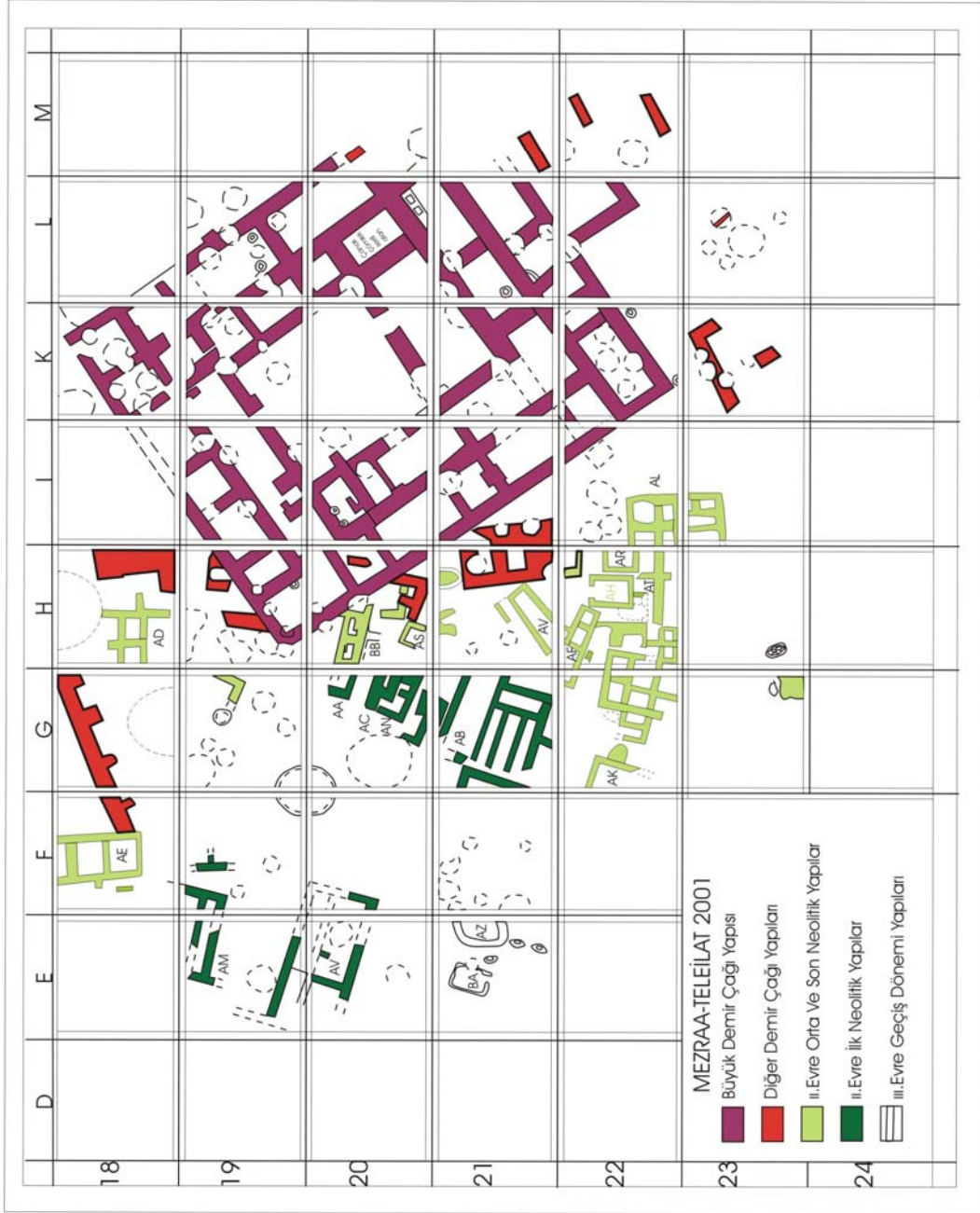
Levha 1 : Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Levha 2: Birecik ve Yakın Çevresi

Levha 3: Mezraa-Teleilat Höyüğü Topografik Planı.

Levha 4: Mezraa-Teleilat Höyük Mimari Tabakaları

Levha 5: Mezraa-Teleilat Höyük Genel Görünüm

Levha 6: Mezraa-Teleilat Höyük Genel Görünüm

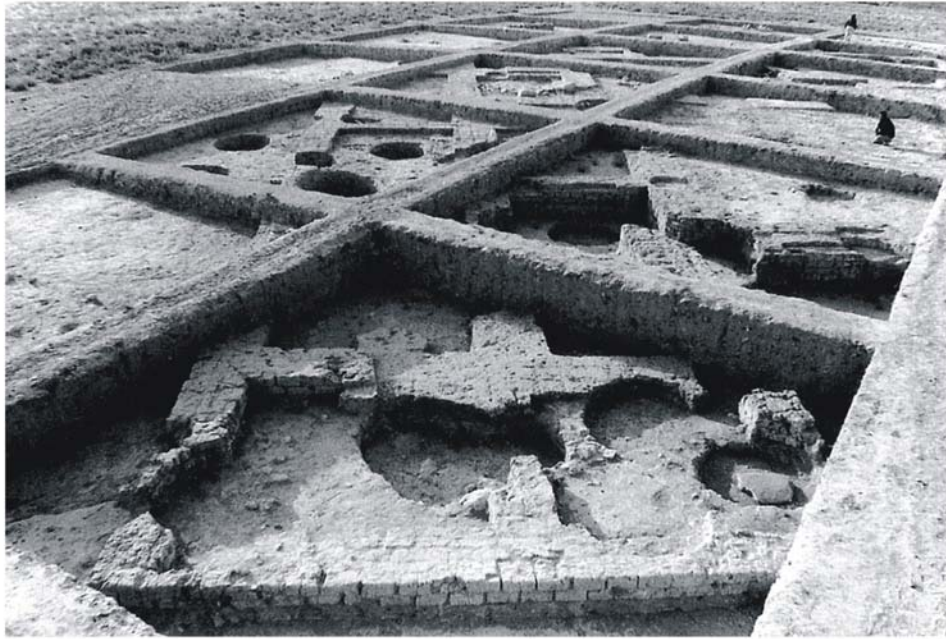
Levha 7-1: 19 L Açması Mimari Detay

Levha 7-2: 23 K Açması Mimari Detay

Levha 8-1: 19 L Açması Mimari Detay

Levha 8-2: Büyük Demir Çağı Yapısı Kuzeyden Genel Görünüm

Levha 9-1:22 K Açması Detay Görünüm

Levha 9-2: Büyük Demir Çağı Yapısı Güneyden Genel Görünüm

1

2

3

4

1

2

3

4

1

2

3

4

1

2

3

4

1

2

3

1

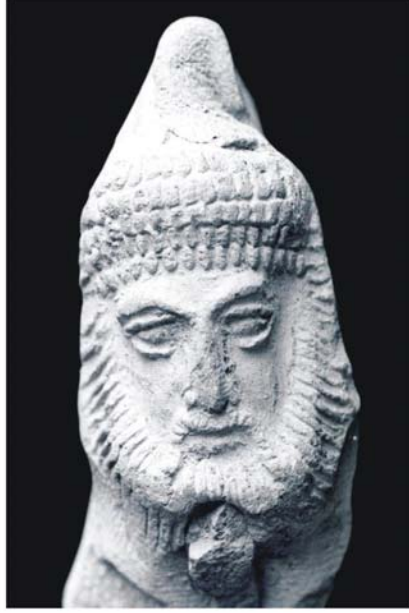
2

3

4

1

2

3

4

1

2

3

4

1

2

3

4

1

2

3

4

1

2

3

4

1

2

3

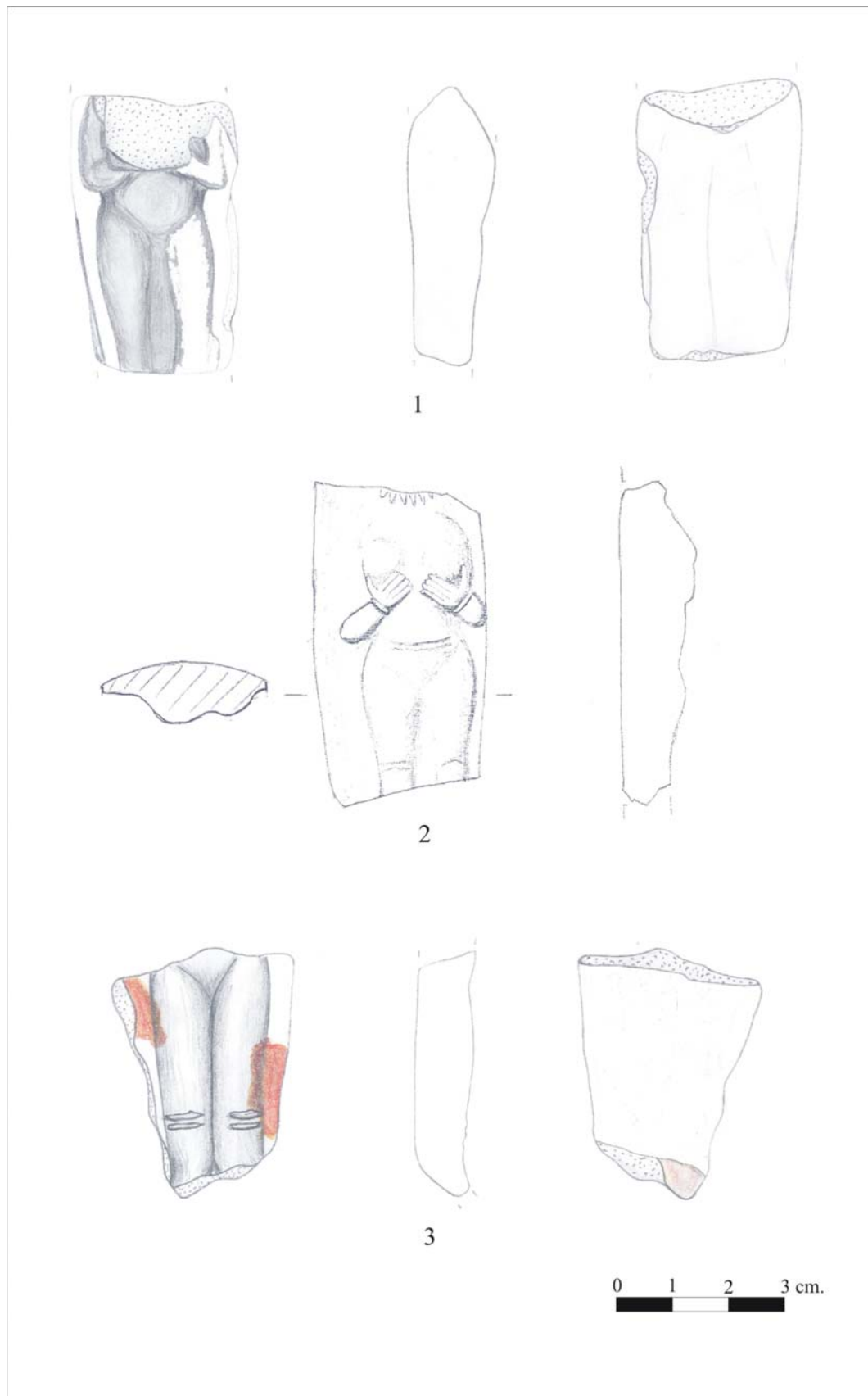
4

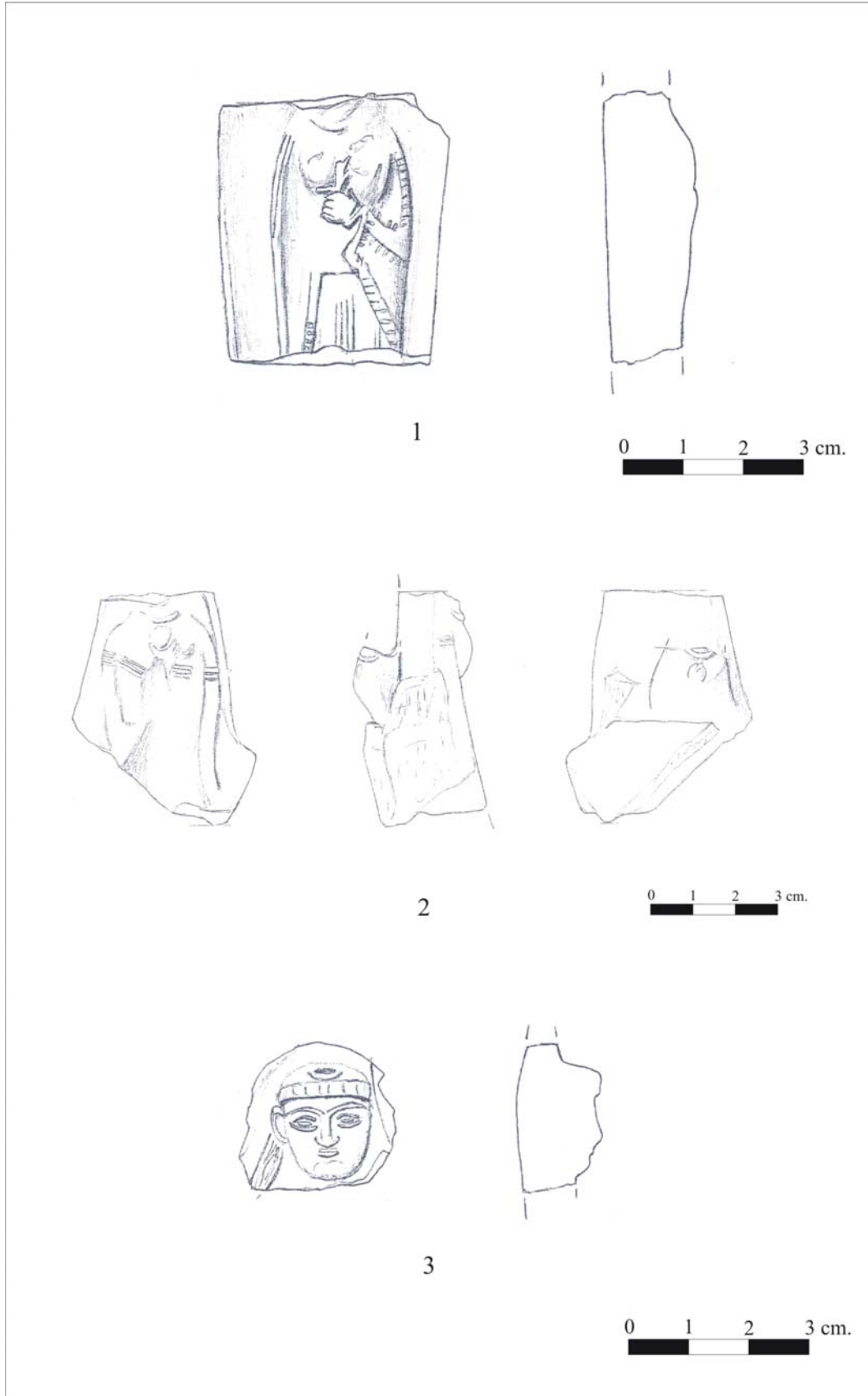
1

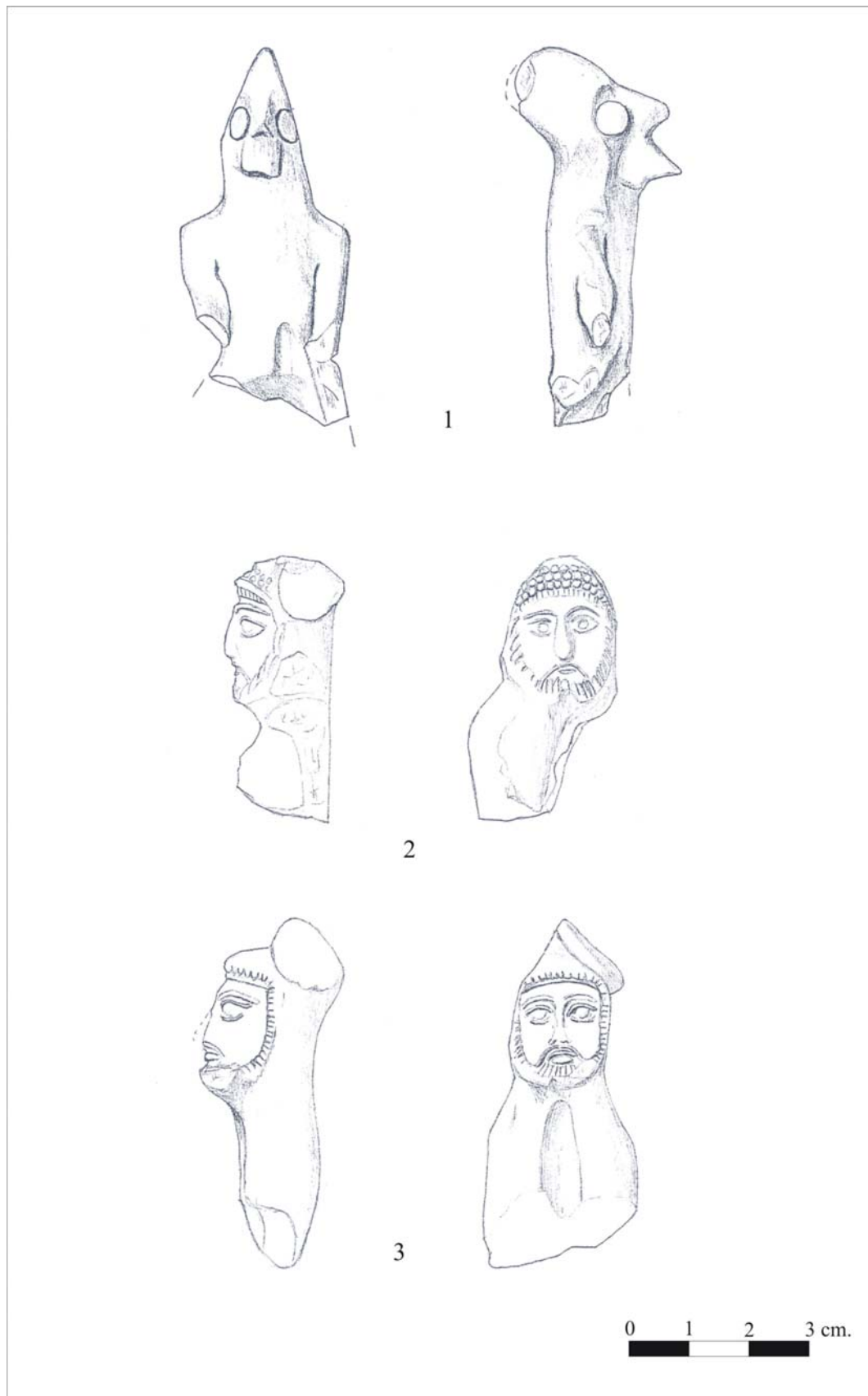

2

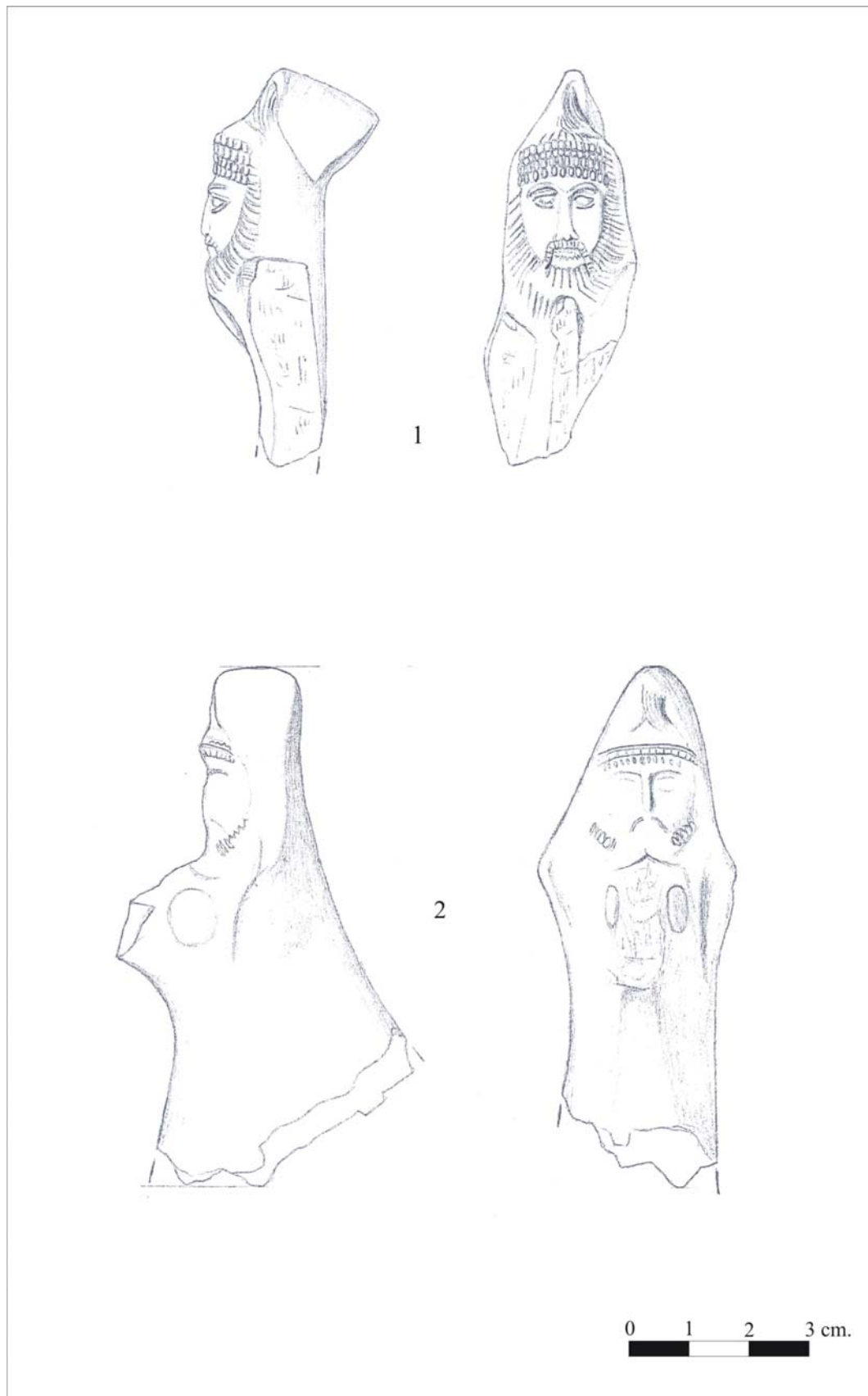

LEVHA 23

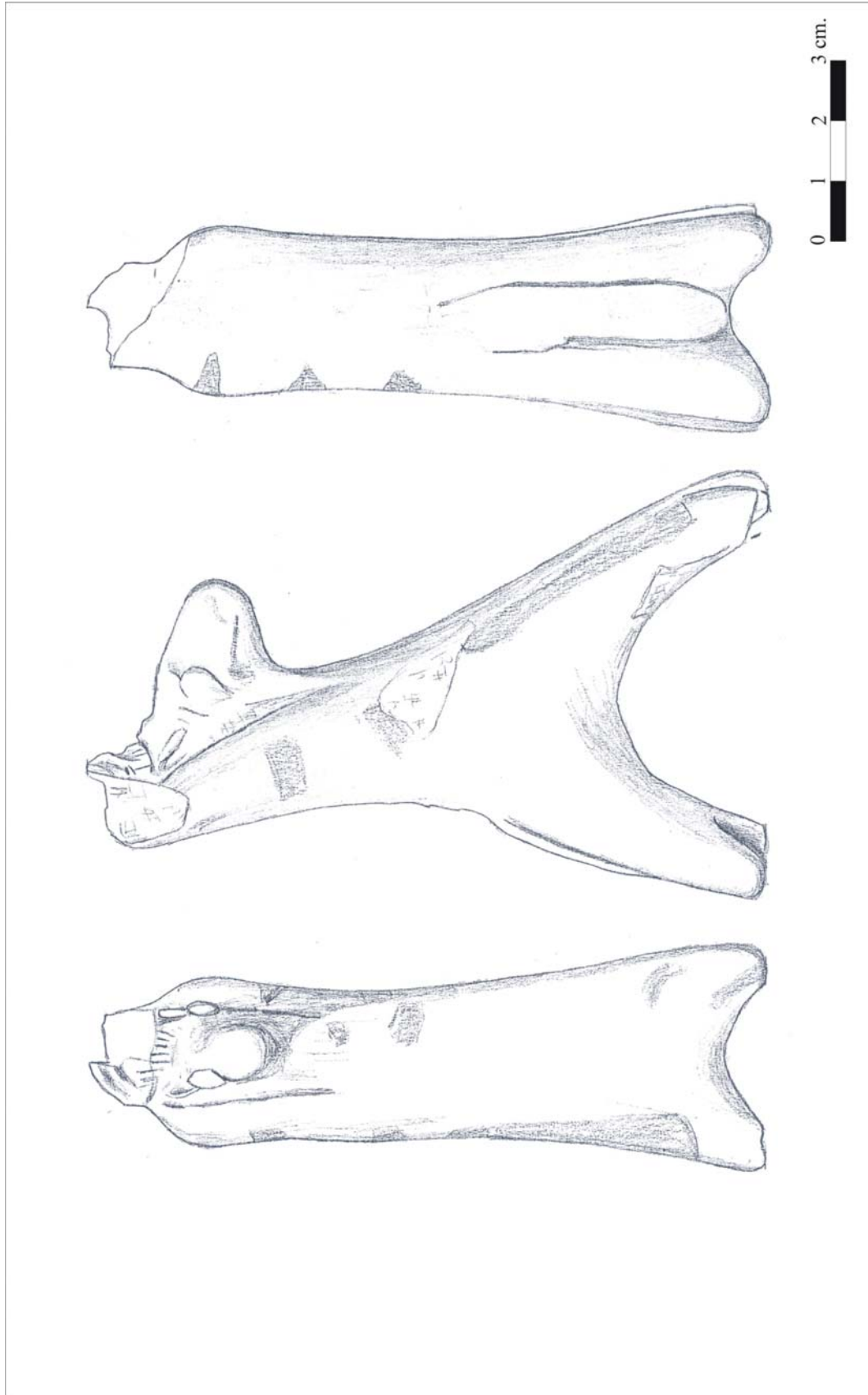

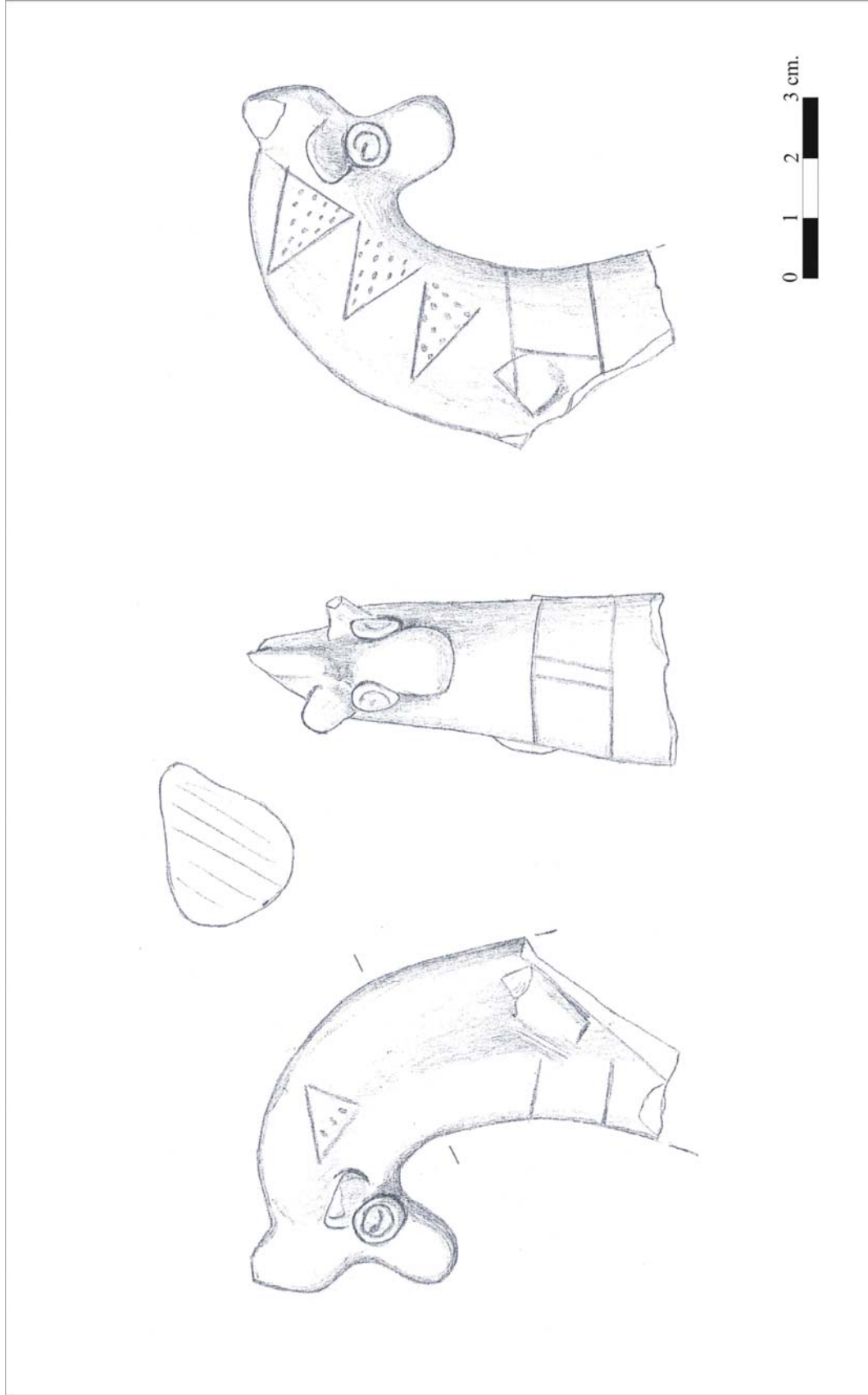
LEVHA 25

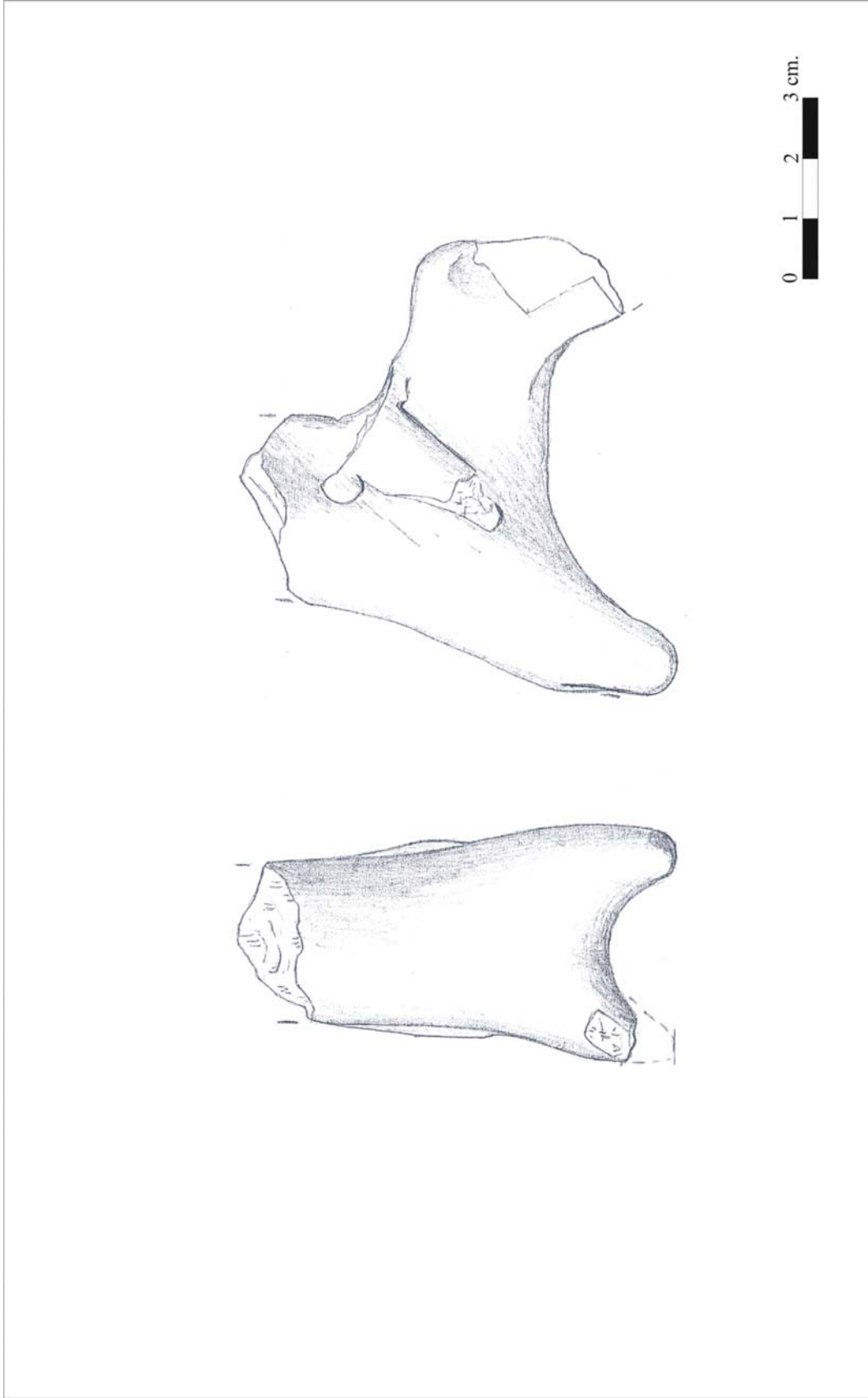
LEVHA 26

LEVHA 27

LEVHA 28

LEVHA 29

ÖZET

Kamış, Yalçın. Geç Demir Çağı Mezraa-Teleilat Pişmiş Toprak Astarte Levhaları ve Pers Atlı Figürinleri: Arkeolojik ve Kültürel Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. 2005.

Bu çalışma, Şanlıurfa İli, Birecik İlçesinin yaklaşık beş kilometre güneyinde bulunan Mezraa-Teleilat höyüğünde gerçekleştirilen arkeolojik kurtarma kazılarında ortaya çıkartılan ve Geç Demir Çağı'na tarihlenen Astarte Levhaları ve Pers Atlı Figürinleri'nin arkeolojik ve kültürel açıdan değerlendirilmesini içermektedir. Astarte levhaları Kuzey Suriye ve komşu bölgelerde oldukça geniş bir alana yayılmaktadır ve Geç Demir Çağı kültüründe dikkat çeken bir konuma sahiptir. Mezraa-Teleilat'ta bulunan 38 adet Astarte levhası bugüne kadar Anadolu'da açığa çıkartılan en geniş repertuarı oluşturmaktadır. Bu figürinlerin arkeolojik olarak değerlendirilmesi Astarte levhalarının anlaşılmasına önemli katkı yapabilecektir. Kuzey Suriye ve komşu bölgelerde Geç Demir Çağı'nın bir diğer tipik buluntu grubunu oluşturan Pers atlı figürinlerinin 61 adet örneği Mezraa-Teleilat'ta açığa çıkartılmıştır. Astarte levhaları ile aynı kontekstlere bulunan figürinlerin değerlendirilmesi, Geç Demir Çağı Güneydoğu Anadolu bölgesi kültürünün anlaşılmasında önemli ipuçları sağlayabilecektir.

Anahtar Sözcükler

1. Demir Çağı
2. Höyükler
3. Heykelcikler
4. Persler
5. Pişmiş Toprak Eserler

ABSTRACT

Kamış, Yalçın. Late Iron Age Astarte Plaques and Persian Rider Figurines of Mezraa-Teleilat: An Archaeological and Cultural Analysis, Master of Arts Thesis Tezi, Ankara. 2005.

This study, deals with the Late Iron Age Astarte Plaques and Persian Rider Figurines recovered at Mezraa-Teleilat, which lies approximately 5 km south of Birecik in Şanlıurfa Province. Astarte Plaques, which are distinctive for the late Iron Age Culture, could be found in lots of archaeological sites located in Northern Syria and its vicinity. 38 Astarte plaques recovered at Mezraa-Teleilat are the largest group revealed in Anatolia. Archaeological analysis of these could be fruitful for the on going discussions about them among the scholars. The other typical find, like Astarte plaques, recovered from the Late Iron Age Sites are the Persian rider figurines. 61 of them have been found during the Mezraa-Teleilat excavations. Analysis of these figurines that are found similar contexts with Astarte plaques will be very useful for the understanding of the Late Iron Age culture of Southeastern Anatolia.

Key Words

1. Iron Age
2. Mounds
3. Figurines
4. Persians
5. Terracotta Objects